

OTAN VIRTENI VILUSTA

KANSANMUSIIKIN OPPIKIRJA

Vaasa, 2020

OTAN VIRTENI VILUSTA

kansanmusiikin oppikirja
yläkouluille, lukioille ja
opettajainvalmennuslaitoksille

Koonnut: György Kádár

Vaasan Musiikkiluokkien Tuki ry
Vaasa, 2020

ISBN: 9-789949-7476-1-0

Painotalo: Printon OÜ, Tallinna

Kustantaja: SÜNK Lahendused OÜ

Kannen kuvat: Julius Rinne

Kansikuvien taustalla on Toivo Kuulan kansanmusiikinkeruumatkan muistiinpanoja.

Etukansi: Piirros permiläisen pronssilöydön pohjalta. Keskimmaisella hahmolla on siivissään ja olallaan päät (siippa, olkapää).

Takakansi: Kalliopiiirros Uikujoelta Karjalasta.

Omistan tämän kirjan Vaasan musiikkiluokkien oppilaille

JOHDANTO

Jos musiikinopetuksemme aikoo seurata ajan henkeä, sen täytyy seurata musiikkielämän ja -tieteen kehitystä. Näin on tapahtunut kautta aikojen. Euroopan musiikkielämää ajatellen voitaneen väittää, että viime vuosikymmenien merkittävimmän vaikutuksen siihen teki Keski- ja Itä-Euroopan (talonpoikais-)musiikkikulttuurien löytäminen. Löytö avasi Euroopan musiikinhistoriassa oven aivan uusiin sävelmaailmoihin ja siten laajensi ennennäkemättömästi ilmaisumahdollisuuksia. Kaikki tämä tapahtui aikana, jolloin kehityksen suuntaviivat näyttivät olevan hukassa. Taiteilija, musiikkitieteilijä, kansanmusiikintutkija Béla Bartók (1881-1945) kirjoittaa siitä seuraavasti:

„Nuorimman tieteenalan, musiikkifolklorin – aluksi vaatimattomat - tutkimustulokset vetivät muutamien musiikkojen huomion aidon talonpoikaismusiikin suuntaan. Heitä järkyttivät löytämiensä luonnon aarteiden rikkaudet. Näyttää siltä, että musiikin luonnonvarojen päivänvaloon saattamista seurasi luonnollisena reaktiona Wagner- ja Strauss-kauden ääriromaattisuus: Itä-Euroopan aito talonpoikaismusiikki on lähes täysin diatoninen; useissa paikoissa, kuten esimerkiksi Unkarissa suorastaan pentatoninen. (...) Talonpoikaismusiikin vaikutuksesta johtuen voivat uudet teokset välttyä olemasta äärimmäisen täyteen ahdettuja.”

„Olen vakuuttunut siitä, että jokainen kansamme oikeista, ns. varsinaisista melodioista on todellinen mallikuva korkeimman tason taiteelliselle täydellisyydelle. Katson niitä pienoiskoossa samanlaisiksi mestariteoksiksi, kuin suurempien muotojen maailmasta otettu Bachin fuuga tai Mozartin sonaatti. Tämän tapainen melodia on klassisena esimerkkinä musiikillisen ajatuksen uskomattoman tiiviille, kaikkea turhaa välttävälle ilmaisumuodolle.” (...) „Jos tutkimme melodioita, löydämme melodiakaarien ja sävellajien uskomattoman suuren vaihtelevuuden. Näissä elävät mitä erilaisemmat vanhat sävellajit (...) elävää elämää. Niiden lisäksi löytyy itämaisia (ylinouseva sekunti) säveljonoja, ja jopa pentatoniikan eri lajikkeita.” „Tämä se oli, jota kaivattiin romantiikan pitkäväteisyyden jälkeen.”

„Toki, tämä ahdassanaisuus ja epätavallisten melodioiden ilmaisumuodot saattavat olla syynä, että niiden on vaikea saada tavallisia muusikoita vakuuttuneiksi. Tavalliselle muusikolle tärkeimpiä ovat hänelle tutut kaavamaisuudet, joita hän tuntee hyvin jo etukäteen. Hän kykenee iloitsemaan ainoastaan näistä tutuista sabloneista, mutta sanoman ydintä hän ei tajua. (...) Ei siis ole tavatonta/yllättävää, jos tavallisen muusikon ja tämänlaisen musiikin väliin ei synny syvällisempää suhdetta.” Kooste: Bartók, 1989 /1921/. s. 109 sekä Bartók, 1989 /1928/. s. 131.

Jos Bartókin pelko yhdenmukaistumisesta, kaavamaisuudesta ja musiikillisen tajuntakyvyn kaventumisesta oli aiheellista postromantiikan aikana 1920-30-luvulla, se taitaa olla moninkertaisesti aiheellempää nykyisen viihdeteollisuuden aikana. Elämme aikaa, jolloin (musiikki)viihdeteollisuus valloittaa maailman joka kolkkaa. Se on mahdollista siitä syystä, että se on niin pitkälle yleistajuisesti yksinkertaistettu, että sen ymmärtäminen ja harrastaminen ei välttämättä vaadi opetustakaan. Tietokoneanalyysin tehneen Joan Serran sanoin: „Tietokoneanalyysi löysi todisteita musiikin lisääntyvästä homogeenisyydestä. Etenkin nuottiyhdistelmien vaihtelevuus eli soinnut ja melodiat ovat jatkuvasti vähentyneet 50 vuoden aikana (Serra, 2012, lisää: Esa Lilja, 2009)

Viihde on valloittanut ja yhdenmukaistanut hyvin pitkälti myös Suomen musiikinopetusta. Se näkyy, jos katsomme opettajainvalmistuslaitosten tenttivaatimuksia taikka vain oppikirjoja. Niistä ei välttämättä käy ilmi, mitä sävelkieltä, sävelmaailmaa opetuksemme tavoittelee, mitä ominaisuuksia sillä on tai miten siihen voidaan kasvattaa? Miten suomalaisesta taikka suomensukuisesta sävelkulttuurista voidaan päästä Euroopan tyylikausien, taikka muiden kansojen sävelkulttuureiden ymmärtämiseen? Näissä oppikirjoissa viihde ja taide ei erotukaan. Tämä tavoitteettomuus näkyy, jos katsomme kirjakaupoissa myytävinä olevia musiikinoppikirjoja: ensimmäisen luokan oppikirjan sivuja ei välttämättä pysty erottamaan seitsemännen luokan oppikirjan sivuista. Vaikeusasteessa tai sisällöstä ei oikein ole enää eroja.

Kädessä oleva oppikirja palaa maailmansotien aikana keskeneräiseksi jääneeseen kehitykseen eli Aksel Törnuddin (1874-1923), Ilmari Krohnin (1867-1960) kauteen. Silloin opetuksella oli selkeät tavoitteet. Silloin oli selvä - ja lisättäköön, paljon ennen Bartókia ja Zoltán Kodály (1882-1967) oli jo selvä -, että tie monipuolisuuteen ja monenlaisuuden tajuamiseen johtaa oman, eli suomen ja suomensukuisten kansojen musiikkikulttuurien monipuolisuuden kautta. Kansanmusiikin opettamisen avulla voidaan välttää kaavamaisista ajattelutapaa sekä kasvattaa laajaa musiikillista tajuntakykyä, muotoaistia ja tyyliä.

Kirjan henki on linjassa UNESCO:n päätöksellä, joka 1.12.2016 päätti ottaa Kodály'n kansanmusiikinopetukseen nojautuvan menetelmän esimerkillisenä opetusmetodina osaksi maailman kulttuuriperintöä:

<https://ich.unesco.org/en/BSP/safeguarding-of-the-folk-music-heritage-by-the-kodaly-concept-01177>

<http://mta.hu/english/the-heritage-of-the-kodaly-method-107290>

Johdanto

1. Mitä kansanmusiikki on? - kansanmusiikin määritelmä

2. Suomalainen kansanmusiikki

2.1 Suomalainen kansanmusiikki muoto-opillisesti

2.1.1 Kalevalamittaiset kansanlaulut

2.1.2 Reki- tai riimilliset laulut

2.1.3 Pelimannimusiikki ja sen soittimet

2.2 Aihepiiriltään

2.2.1 Myyttiset runot ja Kalevala

2.2.2 Paimenlaulut ja paimensoittimet

2.2.3 Lasten leikkilaulut

2.2.4 Nuorison leikki- ja rakkauslaulut

2.2.5 Balladit

2.2.6 Itkuperinne

2.2.7 Kristilliset laulut

2.2.8 Tanssiperinne

3. Muiden kansojen kansanmusiikki

3.1 Suomensukuisten kansojen musiikkiperinteet – musiikillinen sukulaisuus

3.1 Virolainen kansanmusiikki

3.2 Saamelaisen musiikki

3.3 Mordvalainen kansanmusiikki - venäläinen vaikutus

3.4 Marilainen kansanmusiikki

3.5 Unkarilainen kansanmusiikki

3.2 Suomalaisen ja suomensukuisten kansanmusiikkien saamia vaikutuksia – musiikilliset lainat

3.2.1 Muinais-indoeurooppalainen hemitoninen pentatoniikka

3.2.2 Itämeren kansojen musiikkikulttuurit

3.2.3 Muinaisslaavilaiset vaikutukset

3.2.4 Pohjoisgermaaniset kansat (muinaisindoeurooppalaiset)

4. Muiden kansojen kansanmusiikki

Taulukot

Laulujen luettelo

Lyhenteet

Kirjallisuus

„Otan virteni vilusta”

Martta Kähmi, Suistamon seutu

Niit' ennen isoni lauloi
kirvesvartta vuollessansa;
niitä äitini opetti
väätenssänsä värttinätä,
minun lasna lattialla
eessä polven pyöriessä,
maitopartana pahaisna,
piimäsuuna pikkaraishna.

Kalevala (sävel: PPL 118)

1. Mitä kansanmusiikki on? - kansanmusiikin määritelmä

Alkuperäinen kansanmusiikki on osa taidemusiikkia, mutta se erottuu *sävelletystä* (kirjoitetusta) **taidemusiikista** (konserttimusiikista) siinä, että se on osa tietyn kansan(ryhmän) *suullista perinnettä* (tai *kulttuuria*). Kansanmusiikissa, kansanlauluilla ei ole säveltäjää; varsinaiset kansanlaulut ovat peräisin ammoilta ajoilta, ne ovat muovautuneet kansan muistissa sen vuosisatojen kokemuksien, tunteiden ja musiikillisen maun pohjalta.

Alkuperältään katsottuna kansanlaulut ja niiden ominaisuudet voivat olla kuten kielen sanoja: joko historiasta kumpuavaa omaa tai sitten lainaa. **Omaksi** sanotaan kansanlauluja, joiden ominaisuudet, toisinnat löytyvät vain kyseisten kansan(ryhmän) tai vain heidän sukulaiskansoiltaan (suomalaisessa kansanmusiikissa esimerkiksi ns. kalevalamittaiset laulut). **Lainaksi** kutsutaan niitä, joille löytyy vastineita muiltakin kuin kyseiseltä kansalta tai sen sukukansoilta (suomalaisessa kansanmusiikissa esimerkiksi pelimannimusiikin melodiat, jotka ovat peräisin ruotsalaisilta ja saksalaisilta muusikoilta). Yhtäläisyyksiä voi löytyä kansoilta, jotka asuvat tietyllä *arealla* (alueella); jolloin puhutaan *areallisista yhtäläisyyksistä*. Sitä vastoin konserttimusiikilla (klassisella musiikilla) on aina säveltäjänsä, joka kirjoittaa teoksensa paperille nuoteiksi.

Keski- ja Itä-Euroopan musiikin tutkijat katsovat yleisesti, että mitä vanhempi joku kansanmusiikin kerrostuma tai kansanlaulu on, sitä useampien sukupolvien jalostama ja kiteyttämä se on. Näin ollen kyseisen kansanlaulun korkea ikä melkein kuin takaa, että kansanlaulun taiteellinen (ja kansantieteellinen) arvo on suuri. Tässä mielessä eräs säveltäjä sanoi, että kansanlaulu voi olla taiteellisesti Beethovenin sinfonian kanssa tasa-arvoinen.

1. Oisi virttä viisi, kuusi

Suistamon seudulta

vaan en jouva laulamahe
kesähissä kiirehissä,
heinilöissä, hein' ajoissa,
engä taija ennen joudua
joulun pitkinä pyhinä.
Viikon on virteni vilussa,
kauan kaijassa tilassa.
Otan virteni vilusta,
kannan kaijasta tilasta,
laulan kaikkein kuullaksenne,
suusta kuin sulasta voista,
piästä päivänkakkarasta.

Lauloin ennen lapsemmite,
pieksin kieltä pienemmite.
Lauloin lastut lattialla,
tammet keskitanterella.
Migä sordi iänen suuren,
iänen armahan alendi?
Suru sordi iänen suuren,
iänen armahan alendi.

Lauloi Martta Kähmi
Tallensi S. H.

Suulliselle perinteelle on ominaista se, että kansan muistissa eri sävelmät (sen melodia, rytmi, lopuketyypit, jne.) ja sanat(kin) sekoittuvat usein keskenään, ja niitä muistetaan eri paikkakunnissa eri tavalla. Vertaa vuorolaulua *Oisi virttä viisi, kuusi* lauluun PPL:72, CVYÄ:1; SS:111 sekä LPP:26. Sävelmä on siinnyt suomalaisille runolauluille (vuorolauluille) ominaisessa *la*-pentakordissa. Erikoista siinä on se, että päätössävel ei olekaan *la* vaan *ti*, kuten CVYÄ:111.

Sävelmiä, joiden tutkijat ajattelevat olevan tavalla tai toisella sukua toisilleen, sanotaan *toisinnoiksi*.
Tehtävä: Vertaa allaolevien eri kansanlaulujen toisintoja.

2. Karin Nikolain korvalta

Kauhava

Ka - rin Niko-lain kor - val - ta ne
Po - lii - si ja Heik - kilän her - ra ne

poi - kain la - kit löyt - tiin.
Tervas-mäjén poi - jat köyt - ti.

1. Karin Nikolain korvalta
ne poikain lakit löytyin.
Poliisi ja Heikkilän herra
ne Tervasmäjén pojat köytti.

2. Tervasmäen Kustaalla helapääpuukko
ja Polven Hempalla airas.
Ja aukeshan sille Karin Nikolaille
Tervasmäen pihalla taivas.

3. Ja neljätkymmentä toristajaa
lakituphan lappaa,
eikä kukaan tiänny toristaa
että Hemppa Nikun tappaa.

Riimillisen kansanlaulun melodia on *la*-pentatoninen (huolimatta siitä, että siinä on *ti*, joka muistuttaa häjylaulujen *fi*:tä, ks. myöhemmin).

3. Istun tammen oksalle

Kauhava

Is - tun tam - men ok - sal - le ja
kat - ton kah - ta - hal - le.

Mi - nä o - len jou - tu - nu ak - kaan kä - sis
lii - an ah - ta - hal - le.

1. Istun tammen oksalle
ja katon kahtahalle.
Minä olen joutunu akkaan käsis
liian ahtahalle.

2. Ooppa tainnu katua
kun oot mua rakastellu,
jos oot kaikki uskonu
mitä akat on valehrellu.

3. Upotanko itteni järven rantahan
syvimpähän paikkaan.
Tottahan ämmät mun heilalleni
uuren sitten laittaa.

4. Harmaa lintu se kosken kivellä
ystävänsä kaipaa.
Niin on mun kun muirenkin,
jotta yksin ei kulu aika.

5. Koivu ei kasva marjoja,
se on poltettavaa puuta.
Taaskin mä makasin vasituusta heilaa
ja vaivasin akkaan suuta.

4. Älä sinä flikka sinisiä silmiä

Kauhava

Ä - lä si - nä flik - ka si - ni - siä sil - mi - ä
it - kul - la ra - sit - te - le.
Ä - lä si - nä täl - lää - sen hal - jun pe - rä - hän
vu - o - si - a muis - tut - te - le.

1. Älä sinä flikka sinisiä silmiä
itkulla rasittele.
Älä sinä tälläsen haljun perähän
vuosia muistuttele.

2. Äänes kuulen vaikket luule
yli leviän lahren.
En ole ollu yhren hellun,
olen ollu kahren.

3. Sinisiä punaasia lemme kukkia
eikä niitä kasva talvella.
Eikä sitä viitti yhtä flikkaa
elämänsä palvella.

4. Kun sinä helluni hellun hankit
niin hanki se myöskin sievä,
jottas julkeet sen äitis kotia
kysymättä vierä.

5. Maailman markkinoita

Iitti, 1957

Maa - il - man markki - noi - ta kul - ke - nut o - len jo
mi - nä - kin _ poi - ka rauk - ka, kun
ra - hat o - li vie - ty ja puu - kol - la lyö - ty sen _
Mark - ki - na - Rem - man kaut - ta.

Mikset sä juhannusta viljellyt
noita Mikkolan vainioita,
kun sinä läksit kulkemaan
noita maailman markkinoita.

Poika nuori, kotoisin olen
Härmän Kankaanpäästä.
Omasta hengestä en väliä pirä
enkä toisenkaan liioon säästä.

2. Suomalainen kansanmusiikki

Muoto-opillisesti (2.1) suomalaisen kansanmusiikin kolme tärkeintä kerrostumaa ovat

- 1) kalevalamittaiset niin sanotut vuorolaulut tai runolaulut
- 2) reki- tai riimilliset kansanlaulut
- 3) pelimannimusiikki (kts. taulukko Suomalainen kansanmusiikki)

Aihepiiriltään (2.2) Suomen kansanmusiikki jakaantuu

- 1) myyttisiin lauluihin, (poikkeuksetta kalevalamittaisia)
- 2) paimenlauluihin (kalevalamittaisia)
- 3) lasten leikkilauluihin (osa kalevalamittaisia osa riimillisiä)
- 4) nuorison leikki- ja rakkauslauluihin (kalevalamittaisia, riimillisiä, pelimannimusiikkia)
- 5) häälauluihin (kalevalamittaisia ja riimillisiä)
- 6) balladeihin (kalevalamittaisia ja riimillisiä)
- 7) itkuihin (useimmiten kalevalamittaisia)
- 8) hengellisiin lauluihin
- 9) tanssilauluihin (kalevalamittaisia, riimillisiä ja pelimannimusiikkia)

Alkuperältään (3) katsottuna suomalaisen kansanmusiikin syvin kerrostuma on suomalais-ugrilainen, mutta siinä on mukana myös muinaisindoeurooppalaista, pohjoisgermaanista, muinaisslaavilaista, ja -balttilaista kerrostumaa.

2.1 Suomalainen kansanmusiikki muoto-opillisesti

2.1.1 Kalevalamittaiset kansanlaulut

Kalevalamittaiset kansanlaulut ovat tavallisimmillaan **8-tavuisia** ja **runomittaisia**. Laulujen esitystavasta johtuen niitä tavataan sanoa myös **vuorolauluksi**. Vuorolaulussa **päämies** eli esilaulaja aloittaa ja **puoltajat** eli muut laulajat toistavat perässä esilaulajan laulaman säkeen tai säeparin toisen puoliskon. Lauletaan siis vuoroissa koko laulu läpi. Osa kalevalamittaisista lauluista - muun muassa kehtolaulut - ovat toki olleet tavallisia yksinlauluja. Merkittävä osa kalevalamittaisista kansanlauluista ovat *la-* tai *do-*pentakordeja sekä pentatonisia. Suomalaisille lauluille tyypillinen tahtilaji on 2+3/4 (aikaisempi tapa merkitä 5/4) ja suomensukuisille 5/8, 5+4/8, 3+6/8, jne. tahtilajit.

6. Laulu morsiamelle

karjalainen sävelmä

„Morsian, sisarueni,	kapulehti, lempyeni!
Kuules, kuin minä sanelen,	kielin toisin kertoelen!
„Lähet jo, kukka, kulkemahan,	mansikka, matelemahan,
verannukka, vieremähän,	sametti, samoamahan
tästä kuulusta ko'ista,	kaunihiesta kartanosta;
tulet toiseen talohon,	perehesen vierahasen.
Toisin toisessa talossa,	muiten muissa vierahissa:
ajatellen astuminen,	tuumitellen toimiminen;
ei kuin taaton tanterella,	oman maammon manterella,
laksoloissa laulaminen,	kujilla kukahtaminen.

Kalevalan kolmaskolmatta runo

Laulun sävellaji on *do*-pentatoninen, tahtilaji nykyaikaisella nuotinnostavalla: 3+6/8.

7. Käin minä kaunista kangasta myöten

Käin mi-nä kau-nis-ta kan-gas-ta myö - ten, käin mi-nä kau-nis-ta kan-gas-ta myö-ten,

hoi kan - gas-ta myö - ten, hoi kan-gas-ta myö - ten.

Käin minä kaunista kangasta myöten,
 käin minä kaunista kangasta myöten,
 hoi kangasta myöten,
 hoi kangasta myöten,
 heliästä hiekkasta rannasta myöten.
 Ostin mä saikan syyäkseni,
 tuopin oltta juuakseni.
 Söin minä palan taikka puoli,
 aina mä ajattelin armastani.
 Armas on pantu paarein päälle,
 musta verkka kirstun päälle,
 terävä miekka kaulan päälle.
 Kultan on kuollut ja kannettu hautaan,
 paaril on kannettu, paperist on laulettu,
 kellol on soitettu, mullal on peitetty.
 Itkisin, itkisin armastani,
 vaan en saanut naurultani.
 Silmäni itkee, syämeni nauraa,
 silmäni vettä vuuattaapi,
 jalkani lasta liekuttaapi.

Kuuntelutehtävä: Nelipolviset 1979 11. Kuten esimerkistä näkyy, kahdeksantavuiset rivit voivat joskus saada lisää tavuja (uudempi nuotinnostapa: 4/4 > 2/4).

8. Mahoit ennen maamo rukka

Ma-hoit en - nen maammo ruk - ka, ____

ma - hoit ____ kau - nis kan - ta - ja - ni,

ar-mas ____ mai - on an - ta - ja - ni, ____

i - ha - na i - met - tä - jä - ni.

Kapaloia kantosia, pestä pieniä kiviä,
 kuin pesit tätä tytärtä, kapalojit kaunoistasi.
 Näille suurille suruille, ape'ille miel'aloille.
 Mahoit ennen maammo rukka, mahoit, kaunis kantajani!

Suojärvi / - / 1904 Koskinen

Tehtävä: Tutki laulun sävellaji, lopukkeet ja tahtilaji! Yhtäaikaaisesti ne ovat tyypillisiä suomalaisuudelle.

Seuraavissa nuoteissa on osia Kalevalan XVII runosta, jossa Väinämöinen etsii Antero Vipuselta tietoa.

9. Väinämöinen etsii Antero Vipuselta

I. osa

Vaka vanha Väinämöinen, kun ei saanut sanoja
tuolta Tuonelan ko'ista, Manalan ikimajoista,
ain' yhä ajattelevi, pitkin päättänsä pitävi,
mistäpä sanoja saisi, loisi lempiluottehia.

Paimen vastahan tulevi; hänpä tuon sanoiksi virkki:
„Saat tuolta sata sanaa, tuhat virren tutkelmusta
suusta Antero Vipusen, vatsasta varaväkevän.
Vaan se on sinne mentävätä, polku poimeteltavata,
ei ole matkoa hyveä, ei aivan pahintakana:
yks' on juoni juostaksesi naisten neulojen neniä,
tuosta toinen käyäkseen miehen miekan tutkaimia,
kolmas koikutellaksesi uron tapparan teriä.”

II. osa

Vaka vanha Väinämöinen, kun ei saanut sanoja
tuolta Tuonelan ko'ista, Manalan ikimajoista,
ain' yhä ajattelevi, pitkin päättänsä pitävi,
mistäpä sanoja saisi, loisi lempiluottehia.

Paimen vastahan tulevi; hänpä tuon sanoiksi virkki:
„Saat tuolta sata sanaa, tuhat virren tutkelmusta
suusta Antero Vipusen, vatsasta varaväkevän.
Vaan se on sinne mentävätä, polku poimeteltavata,
ei ole matkoa hyveä, ei aivan pahintakana:
yks' on juoni juostaksesi naisten neulojen neniä,
tuosta toinen käyäkseen miehen miekan tutkaimia,
kolmas koikutellaksesi uron tapparan teriä.”

Vaka vanha Väinämöinen toki mietti mennäksensä.
Painuvi sepän pajahan, sanovi sanalla tuolla:
„Ohoh seppo Ilmarinen! Taos rautaiset talukset,
tao rautarukkahiset, paita rautainen rakenna!
Laai rautainen korento, teräksinen tienaellos:
pane syämehen teräkset, veä päälle melto rauta!
Lähen saamahan sanoja, ongelmoita ottamahan
vatsasta varaväkevän, suusta Antero Vipusen.”

Se on seppo Ilmarinen sanan virkkoi, noin nimesi:
„Viikon on Vipunen kuollut, kauan Antero kaonnut
vipunsa virittämästä, ahtamasta ansatiensä;
et sieltä sanoa saane, et sanoa puoltakana.”

(...)
Silloin virsikäs Vipunen itse tuon sanoiksi virkki:
„Mi sinä lienet miehiäsi ja kuka urohiasi?
Jo olen syönyt saan urosta, tuhonnut tuhannen miestä,
enpä liene mointa syönyt: syet suuhuni tulevat,
kekälehet kielelleni, rauan kuonat kulkkuhuni!

III. osa

(Vipunen)

„Lähe nyt, kumma, kulkemahan, maan paha, pakenemahan,
ennenkuin emosi etsin, haen valtavanhempasi!
Jos sanon minä emolle, virkan, vierin vanhemmalle,
enemp’ on emolla työtä, vaiva suuri vanhemmalla,
kun poika pahoin tekevi, lapsi anke’in asuvi.”

(...)
„Himmene nyt, Hiien hurtta, raukea, Manalan rakki,
lähe pois kohusta, konna, maan kamala, maksoistani,
syömästä syänkäpyä, pernoani pehkomasta,
vatsoa vanuttamasta, keuhkoloita kiertämästä,
napoa navertamasta, ohimoita ottamasta,
selkäluita luistamasta, sivuja sivertämästä!

Seuraavassa nuottiesimerkissä ja **kuuntelutehtävässä** on Veljo Tormiksen Kalevalan XVII runo. Säveltäjä otti sävelmän SKSÄV IV:stä niteestä.

10. Veljo Tormis: Kalevalan XVII runo

3 $\text{♩} = 76$

4x

f

f

4x

1. Va - ka van - ha Väi - nä - moi - nen, to - ki miet - ti men - näk - sen - sä.
 2. O - hoh sep - po Il - ma - ri - nen! Ta - os rau - tai - set ta - luk - set.
 3. Laa - i rau - tai - nen ko - ren - to, te - räk - si - nen tie - na - el - los:
 4. Lä - hen saa - ma - han sa - no - ja, on - gel - moi - ta ot - ta - ma - han

↓ ↑ ↓ ↓

↓ ↑ ↓ ↓

1. Pai - nu - vi se - pän pa - ja - han, sa - no - vi sa - nal - la tuol - la:
 2. ta - o rau - ta - ruk - ka - hi - set, pai - ta rau - tai - nen ra - ken - na!
 3. pa - ne syä - me - hen te - räk - set, ve - ä pääl - le mel - to rau - ta!
 4. vat - sas - ta va - ra - vä - ke - vän, suus - ta An - te - ro Vi - pu - sen."

4 $\text{♩} = 80$

2x

sforzando secco

sforzando secco

2x *p*

Bar.

1. Se on sep - po Il - ma - ri - nen sa - nan virk - koi, noin ni - me - si:
 2. vi - pun - sa vi - rit - tä - mäs - tä, ah - ta - mas - ta an - sa - tien - sä;

B.

p

Kalevalaisten runojen ja sävelmien pohjana ovat rinnakkaiset säeparit. Musiikilliset lauseet siis koostuvat lähes aina kahdesta säkeestä, jotka ovat joko samoja tai vähän muunneltuja (peilaus, sekuntivaihtelu, muuntelu jne.). Tässä on poikkeuksena esimerkkinä käytetyn Kalevalan XVII runon I osa, joka koostuu neljästä säkeestä. I osa on tahtilajiltaan 2+3/4, lopuketyypiltään on *ti-ti – la-la*, sävellajiltaan *la*-pentakordi; II osa tahtilajiltaan 2+3/4, lopuketyypiltään on *ti-ti – la-la*, sävellajiltaan *la*-tetrakordi; III osa *ti*:hin päättyvä *la*-trikordi, tahtilajiltaan on suomensukuisille lauluille tyypillinen 5+4/8.

11. Uñi ulkoa kysyve (vienalainen tuutulaulu)

Anni Kontratjev, Viena 1973

U-ñi ul -ko-a ky- sy - ve: On -ko las-ta kät-ky -es - sä.
 pien-tä peit-to -jen si-šäs -sä, va -ka-vaiš-ta vaipan al - la.

Tehtävä: *Laula prima vistana sanoilla! Mikä on tuutulaulun tahtilaji? Entä lopukkeiden rakenne? Säkeiden rakenne? Sävellaji?*

Runosävelmien ominaisuuksiin kuuluu, että säkeet toistuvat vain harvoin samanlaisina. Ne voivat muuntua vaikka seuraavasti:

12. Laulampa mie lapsellani

Tatjana Torvini, Uhtua 1973

Lau-lam-pa mie lap-sel-la-ñi, soi-tan hoik-ka-a-sormella-ñi,
 pai-ju pai-ju lapsois-ta-ñi, pai-ju pai-ju pienois-ta -ñi.
 Ui-nuo poi-kes lap-so-še-ñi, ma-kaut-te-le Moa-rie-nei -to.
 Tu-le sie u -ñi -i-juk -ka, tuo -o u -ñi-i -kuk -ka,
 pai -na lap-sen silmät kii-ñi, pai-na lap-sen sil-mät kii-ñi,
 tuo sie un -ta tul-les-sa -se, u -ñi-sul-ka suu-he pa-ne.

Tehtävä: *laula prima vistana sanoilla. Mitä sävellajeja tunnistat laulusta? Tarkista ensimmäisten kahden säkeen kaava: miksi tahtilaji on 2+3/4 eikä 5/4?*

Kalevalamittaisten runojen tavumäärä on pääasiallisesti 8 (4+4). Niissä on **alkusointu** (**riimi** on kalevalamittaista runoutta uudempi ilmiö).

Tehtävä: *Etsi Kalevalan XVII. runosta alkusointuja!*

13. Miepä se laulal lapsellañi

Palaka Ahtonen, Akonlahti 1973

Mie -pä se lau-lal lap-sel-la-ñi en -kä kel-lä muil -la,
 lau-lan tai-vahal lin-tu-ñil-la ja la-ho-met-ñän puil-la.
 Lau -lam-pa lau-lal lap -sel-la -ñi, en -kä kel-lä muil -la,
 lau-lan tai-va-hal lintu-ñil-la ja la-ho-met-ñän puil-la.

Tehtävä: laula *prima vista* sanoilla! Mikä on tuutulaulun tahtilaji? Entä säkeiden rakenne? Toisten säepuoliskojen sävellaji?

14. Issäin antoi harmaan konkarin

1 \ Is - säin an - toi har-maan kon-ka-rin, hoi har-maan kon-ka-rin.

Issäin antoi harmaan konkarin ;,:

hoi harmaan konkarin ;,:

käski mennä muille maille ;,:

hoi muille maille ;,:

Äitini antoi harmaan lampaan,

käski mun istua keritsemään.

Siskoni antoi silkin ja neulan,

käski mun istua ompelemaan.

Veikkoni antoi paperin ja pännän,

käski mun istua kirjoittamaan.

Sulhoni antoi sorvatus sängyn,

sorvatus sängyn ja kirjavan tyynyn,

käski minua makailemaan,

mutta en malttanut naurultani.

Vuorolaulussa *päämies* (= esilaulaja) laulaa tavallisimmin säeparin ensimmäisen puoliskon, ja *puoltajat* (= kuoro) toisen. Puoltajat laulavat kuitenkin usein omia, toisesta säepuoliskosta enemmän tai vähemmän poikkeavia sanoja (*hoi-hoi; ai-luuli-i, pai-luuli-i; no-no, ni-no-ni* jne.)

Tehtävä: Etsi laulun sävellaji takakannen taulukosta!

15. Annikka Turuisen tyttö (balladi)

Inkeri

Oi An-nik-ka Tu - rui-sen tyt - tö ja Tu - rui - sen
 (K:) An-nik-ka Tu - rui-sen tyt - tö ja Tu - rui - sen

Annikke Turuisen tyttöi
Turun tyttöi, saaren neitoi,
poltteli turulla tulta
alla vuoren valkeutta
Turun uuessa tuvassa.
Kesät kestiä pitteeli
talvet juotti miestä jouten.
Kesät syötti kelleriin
talvet tammikammariin
kuukavvet kivoikottiin.
Lihat otti, leivät otti
voit otti, oluet otti
kaloit otti kaikenlaist
kalaisuit kaheksanlaist
viienlaist viinoit otti
Kestin syöä, kestin juoa
kestin kestiä pittää.

Kestitteli kestiään,
eipä tuo kesti kestäkkään,
kesti toivoi kessojjaa:
»Kiesus kesoin tekkiis
Maariain lumen sullais,
saisin paatissa paeta
venoissa vieretellä
laivoissa lihutta syöä
lyöä luita lainehen!»

Tuopa Luoja kuulovain
Maaria älyävään,
niin Kiesus kesoin tekevi
Maaria lumen sulasi,
Kesti paatissa pakkeeni
venoisessa vieretteli.

Annikke Turuisen tyttöi
Turun tyttöi, saaren neitoi
rannoilla rukoelloo:

»Tuo Jummaala pohjoistuulta
anna vastais-saetta!
Käännä laivoi kallalleen
sysäele syrjälleen,
aja ankkurit kivviin
massit maille lykkäele!
Saisiit rannikot rahutta
kivet pienet penninkiä.»

Tuopa Luojoi kuulovain
Maaria älyävään
toi Jummaala pohjoistuulen
antoi vastais-saetta,
käänsi laivoin kallalleen,
sysäeli syrjälleen,
ajoi ankkurit kivviin
massit maille lykkäeli.

Annikke Turuisen tyttöi
Turun tyttöi, saaren neitoi
Annikke kutitteloo:
»Kuti, kuti, kietoi kesti
kietoi kesti, lietoi leski,
et oo Annin syömillä
etkä Annin juomilla
etkä Annin voipaloilla
Annin et käärykakkaroilla,
ei oo Annin villavaippoi
eikä Annin höyhenpatjoi,
meroin vaahi on vaippanaas
meroin tuuloi turkkinaas
meroin aaltoi on pääsi alla.

Olgoi Tönttölästä
Kaprio, Hevaa, Vepsä
V. Porkka, 1883
SKVR IV:2084

Katso laulun sanojen alla olevaa mainintaa esittäjästä! Kansantieteen kannalta on erittäin tärkeää, että kansanlaulujen ja -runojen keräilijät kirjoittavat muistiin myös **laulajan** tiedot sekä **keräyksen paikan** ja **ajan**. SKVR on valtavan iso kirjasarja Suomen Kansan Vanhat Runot, jonne on koottu kansan muistissa olleita runoja. Sävelmistä on tehty toinen, erillinen kirja: SKSÄV eli Suomen kansan sävelmät, jossa on vain melodiat ja viiteteksti, kuten Veljo Tormiksen esimerkissä. *Annikke* –laulun alla oleva selitys kertoo, että kyseessä on SVKR:n neljännen niteen runo numero 2084.

Tehtävä: Tutki sävelmän sävellaji! Käytä apuna sävellajitaulukkoa.

16. Minjan saunan lämmitti

Inkeri

E - li se en-nen miun e-mo-ni, — kas-vat-ti ka-no-ja pal - jon
 suu-ren jou-kon jout-se - nii (K:) suu-ren jou-kon jout-se - nii.

Eli se ennen miun emoni,
 kasvatti kanoja paljon
 suuren joukon joutsenii
 (K:) suuren joukon joutsenii.

Kaik hää syötti, kaik hää juotti
 tielle oikeal lasetti
 kaikil viitat ompeli
 (K:) kaikil viitat ompeli.

Kuin tuli korppi, niin kohotti
 kuin tuli haukka, niin hajotti
 tytöt männiit miehelää
 (K:) tytöt männiit miehelää.

Poika miul sen minjan tuopi
 minja saunan lämmittääpi:
 »Mie, anoppi, kylpemää!»
 (K:) Mie, anoppi, kylpemää!»

Putos saunan porstuassa
 vesonen kaivossa syvässä
 savu on saunan penkin all
 (K:) savu on saunan penkin all.

Saippuva on Pietarissa
 vasta koivussa kovassa
 koivu on pellon pientarel
 (K:) koivu on pellon pientarel.

»Kylve sitte kyllikseisi
 vala vettä viljakseisi!»
 Näin se minja saunan lämmitti.
 (K:) Näin se minja saunan lämmitti.

Röntyskä-ryhmä
 Toksova, Rappula
 Pertti Virtaranta, 1986
 SKNA 14684

Tehtävä: Tarkista tahtilaji (huom. sanat!).

17. Läksin suolle sotkemahan

Inkeri

Läk-sin suol-le sot-ke - ma - han, ni - no - nii
 läh - teel - le lä - pyt - tä - mä - hän, ni - no - nii
 (K:) non - noo, non - non - noo, — ni - no - nii,
 non - noo, non - non - noo, — ni - no - nii!

kenkäni kesäkiveltä,
helmet hiekkarantuelta.
Mänin itkien kottiihe.

Emo kysy kotonta:
»Mitä itket, nuorueni?»
»Mänin paitani pajulle
hameheni hoavan oksall
helmen hiekkarantuelle.
Sit varas vahti varvikosta
mies vihaine vitsikosta,
vei miun paitani pajulta
hameheni hoavan oksalt,
sukkani sulalta moalta,
kenkäni kesäkiveltä,
helmet hiekkarantuelta.»

Mänin suolle sotkemmaa
pellolle puristammaa,
mänin paitani pajulle
hameheni hoavan oksall,
helmen hiekkarantuelle.
Sit varas vahti varvikosta
mies vihaine vitsikosta
vei tuo miun paitani pajulta
hameheni hoavan oksalt,
sukkani sulalta moalta,

»Elä itke, nuorueni,
kyll on kirstu kirjavia,
toinen kirstu kiiltäviä
Pane päällesi parasta
hipjällesi hienokkaista!»

Helena
Kupanitsa, Suuri-Kikkeri
J. Fr. Ruotsalainen, 1901
SKVR IV:2931

Tehtävä: Vihkoon kaksi kertaa pienemmin rytmiarvoin!

Yhteenveto: kuuntelu- ja laulutehtävä: Pekka Kostiainen: Pakkasen luku (osia) Ennen kuuntelua etsi tietoja loitsuista.

2.1.2 Reki- tai riimilliset kansanlaulut

Riimilliset laulut (? saks. Regenlied) koostuvat tavallisesti kahdesta musiikillisesta ja neljästä runollisesta tekstisäkeestä. Säkeiden pituus on tavallisesti 9-15 tavua. Säkeiden lopussa on riimi. Alkusointuja ei ole. Allaolevan laulun ensimmäisessä rivissä yhtä musiikillista säettä vastaa kaksi runollista säettä, kun toisessa rivissä yhtä yksi.

18. Kiikkulaulu

Iitti, 1957

$\text{♩} = 84, \text{b}^1$

Tulkaa po-jat kei-jul-le ja kei-jut-ta-kaa meit-tii.

Kyllähän myökin toisen kerran keiju-te-taan teit-tii.

Tehtävä: Mikä on tekstisäkeiden määrä?

Entä musiikillisten säkeiden määrä?

Mikä on laulun sävellaji?

19. Hyvä iltaa kultaseni

Koivisto, 1934

Tantsi tantsi nyt kullalleis
tantsi tantsi nyt linnuilleis
hyväs ja hyväs.

Anna kättä nyt kullalleis
anna kättä nyt linnulleis
hyväs....

Tantsi tantsi nyt kultais kans
tantsi tantsi nyt lintuis kans
hyväs....

Käy maaha polvilleis kultais kans
käy maaha polvilleis lintuis kans
hyväs....

Kaulaa kaulaa nyt kultais kans
kaulaa kaulaa nyt lintuis kans
hyväs ja hyväs.

Anna suuta nyt kullalleis
anna suuta nyt linnuilleis
hyväs....

Nouse ylös nyt kultais kans
nouse ylös nyt lintuis kans
hyväs....

Tantsi tantsi nyt kultais kans
tantsi tantsi nyt lintuis kans
hyväs....

Eron otan nyt kullastain
eron otan nyt linnustain
hyväs....

*Laulaja nimeämätön.
Tallensi Pentti Summa 1934.*

*Tehtävä: Laula suoraan nuotista sanoilla!
Tutki laulun sävellaji!*

20. Polskalaulu

Alavus

$\text{♩} = 101, a^1$

Van-ha kul-ta-rauk-ka a-joo mei-rän kaut-ta,
luu-li jot-ta meil-lä au-kee o - vi.
Uu-si kul-ta viä-res, van-ha kul-ta miä-les,
ei - kä kah-ta ra-kas - tel - la so - vi.

Menny viikko oli sullen iloosta
ja mullen taisi olla surullista.
Vanhan kullan jätin niin kun pienen linnun,
eikä siinä ollu katumista.

Kun minä uuren kullan suuret harmaat silimät
viälä yhyren kerran nähärä saisin,
niin minä annan suuta eikä mulla ole muuta,
silläkin minä sen viälä lohoruttaisin.

Laulun sävellaji näyttää pentatoniselta. Sitä kyseenalaistaa kuitenkin se seikka, että „*polskalaulu*” kuuluu pelimannimusiikkiperinteeseen, joka on diatonista (duuri-molli), saksalais-ruotsalaista perää.

21. Piirileikkilaulu Kivennavalta

Sinne ei kuulu kullan ääni
eikä kuku käki,
sun salialilei, sun salialilei
eikä kuku käki.

Poikia viijään Saksanmaalle
monta junallista,
sun salialilei, sun salialilei
ja monta junallista.

Ämmät itkööt, tytöt surroot,
laulaat jumalista,
sun salialilei, sun salialilei
ja laulaat jumalista.

Miun ja heilan välillä
on kukkula ja koski,
sun salialilei, sun salialilei
ja kukkula ja koski.

Pittäähä miun heilastani
kylän tytöt riitaa,
sun salialilei, sun salialilei
ne kylän tytöt riitaa.

Eikä se tiijä se Saksan keisari
tyttöjen ikävästä,
sun salialilei, sun salialilei
tyttöjen ikävästä.

Kun arvalla otti ne parraat pojat
joka pitäjästä,
sun salialilei, sun salialilei
joka pitäjästä.

Heilastain tul suur ja sorja
ko hää sai kauan maata,
sun salialilei, sun salialilei
ko hää sai kauan maata.

Kovin tyttöjä miellytti
tuo poika punaposki,
sun salialilei, sun salialilei
ja poika punaposki.

Miun ja heilan välillä
on kukkula ja vuori,
sun salialilei, sun salialilei
ja kukkula ja vuori.

Kovin tyttöjä miellytti
se talon poika nuori,
sun salialilei, sun salialilei
nyt talon poika nuori.

Miun ja heilan välillä
on vitsikko ja viita,
sun salialilei, sun salialilei
vitsikko ja viita.

Heilallani on lasitupa
lasitupa uusi
sun salialilei, sun salialilei
ja lasitupa uusi.

Lasituvan ikkunast
se heilani miulle huusi
sun salialilei, sun salialilei
se heilani miulle huusi.

Silhä mie näin pieneks jäin
ko miun pit nuoren raataa,
sun salialilei, sun salialilei
ko miun pit nuoren raataa.

22. Kukapa se Inkerissä

Inkeri

Ku-ka-pa se In-ke-ris-sä kyn-tää ja kyl-vää,
In-ke-ris-tä vie - tiin ne raa-ta - ja -po -jat

ku-ka - pa se o - jat kai - vaa ja kai - vaa?
me - rel-le so - ta - lai - vaa ja lai - vaa.

Ku-ka-pa se In-ke-ris-sä kyn-tää ja kyl - vää ja
In-ke-ris-tä vie - tiin ne raa-ta - ja -po - jat

ku-ka-pa se o - jat kai - vaa?
me - rel-le so - ta - lai - vaa.

Kukapa se Inkerissä kyntää ja kylvää,
kukapas se ojat kaivaa ja kaivaa?
Kukapa se Inkerissä kyntää ja kylvää
ja kukapa se ojat kaivaa?

Inkeristä vietiin ne raatajapojat
merelle sotalaivaa ja laivaa.
Inkeristä vietii ne raatajapojat
merelle sotalaivaa.

Pojat kun rannalla laulelivat
niin ranta se vastaan raikuu.
Tytöt jotka rannalla kuuntelivat,
niin itkemään he vaipuu.

Tytöt jotka rannalla laulelivat,
niin pojat luuli urkujen soivan.
Eivät he luulleet, et Inkerin tytöt
niin soreasti laulaa voivat.

Voi miten ankara nuorille pojille
oli tuo sotaherra,
kun ei antanut arpaa nostaa
muuta kun yhden kerran.

Nadja Zamjatkina (lut.), s. 1910
Toksova, Haapakangas, Jukki
Anneli Asplund, SKSÄ 165. 1990

Laulun sävellaji on luonnollinen molli (huolimatta siitä, että siitä ei tällä kerralla löydy 6. ja 7. astetta).

Tehtävät:

Mikä on säkeiden rakenne?

Entä säkeiden tavumäärä?

Etsi säkeiden riimit.

23. Kullallensa se sammakon poikakin Alavus, 1950

$\text{♩} = 74, c^1$

Kul - lal - len - sa se sam - ma - kon poi - ka - kin

ra - pa - kos - sa kors - kut - te - li, te - li, te - li,

kul - lal - len - sa se sam - ma - kon poi - ka - kin

ra - pa - kos - sa kors - kut - te - li.

Kullallensa se tämäkin poika
 lauluja lauleskeli, keli keli.
 Kullallensa se tämäkin poika
 lauluja lauleskeli.

24. Kukkuu, kukkuu, kaukana kukkuu

Vehkalahti, 1960

I - kä - vät on a - jat ja pit - kät on päi - vät,

su - ru - ton - ta het - ke - ä en muis - ta - kaan.

Voi mi - kä lie - nee tul - lut - kaan, kun

ei mi - nun kul - taa kuu - lu - kaan.

Kukkuu kukkuu, kaukana kukkuu
aina Saimaan rannalla.
Ei ole ruuhta rannalla,
joka minun kultani kannattaa.

Taivaan riemu ja autuuden aika
suruani harvoin lievittää.
Kun rintani on kuin järven jää,
voi, kukapa toin viimeinkin lämmittää.

Tuuli on tuima ja ankarat on aallot,
ruuhet on rannalla pienoiset.
Ruuhet on rannalla pienoiset,
kultani sormet on hienoiset.

Kotka se lenteli taivaan alla,
sorsa se souteli aalloilla.
Kulta on Saimaan rannalla,
lähteä ei voi tuulella.

Älä lähde kultani aaltojen valtaan,
aallot ne pian sinut peittelevi.
Ennen kun suru minun heittelevi,
ennen sinun myrskyt peittelevi.

Tässä ensimmäisen puoliskon perusteella laulun sävellajia voisi ajatella la-pentakordiksi, mutta toisen puoliskon mollijohtosävel viittaa molliin, huolimatta siitä, että laulussa ei ole seitsemää eri säveltä.

25. Kanteletta soittava tyttö

Anjala, 1955

$\text{♩} = 101, \text{h}$

Tuo-pa tyt-tö, kaunis tyt-tö kan-te-let-ta soit-taa,
monen miehen hy-vän mielen tai-ta-vas-ti voit-taa.

Tuonpa kädet sekä sormet
nopeasti napsaa.
Tuon käsissä, tuon näpissä
kielet kauniist kapsaa.

Äl oo arka piika parka,
epäillä ei sovi.
Kun näät miehen kelvollisen,
pyri pian pariin.

Juomariin ja tuhлариin
ei tule sinun luottaa.
Laiska, köyhä, kehnno vielä
surun sulle tuottaa.

Vietteliän vietoksia
vakavasti välttä,
muuten sulle murhepäivät
valmistetaan hältä.

Ole nuorna iloinen,
tee leikki kunnialla.
Kunniaton tyttö on,
kun halmehessa halla.

Nuorten ilot, naisten naurut
pian sulta puuttuu.
Siinä leikin loppu on,
kun piika vaimoks muuttuu.

Soita sitten kaunis vaimo
vielä kanteletta
huvittaissas lapsias
ja ilahuta miestäs.

Soita sorsan kanteletta
vesillä kuin kuljet.
Niin sä monen mielipahat
hältä ulos suljet.

Tehtävä: Laula suoraan nuotista sanoilla!

Laulu on riimillinen, mutta siinä on kalevalamittaisten laulujen ominaisuuksia. *Tutki sanat ja sävel!*

26. Minun kultain kaunis on

2223 m.

H. A. Reinholm

Laulu on kopioitu suoraan SKSÄV III:sta Ilmari Krohnin (1867-1960) toimittamasta jaksosta. Ilmari Krohn oli Armas Launiksen (1884-1959), Armas Otto Väisäsen (1890-1969), Aksel August Borenius-Lähteenkorvan (1846-1931) ja muiden ohella Suomen kansanmusiikin tärkeimpiä tallentajia ja tutkijoita. Ilmari Krohn järjesteli toimittamissaan kokoelmissa Suomen kansanlauluja niiden viimeisten sävelten eli lopukkeiden perusteella. Näin hän loi pohjan vertailevalle kansanmusiikkitieteelle ja sille, että kansanlauluja saattoi järjestellä sanakirjan tapaan. Hänen menetelmänsä levisi ympäri maailmaa. Mm. unkarilaiset Béla Bartók (1881-1945) ja Zoltán Kodály (1882-1967) käyttivät lähtökohtanaan Krohnin menetelmää järjestäessään unkarilaisia kansanlauluja omiin kokoelmiinsa.

27. Niputin ja naputin

Johanneksen seudulta

1. Ni - pu - tin ja na - pu - tin sun o - ve - si pääl - le,
ni - pu - tin ja na - pu - tin sun o - ve - si pääl - le,
ni - pu - tin ja na - pu - tin sun o - ve - si pääl - le ja
et si - nä mi - tään kuul - lut.

2. :: Etkö sä tällaisen hulivilipojan ::
toisia saavan luullut.

3. :: Ei ole tyttö illastettu ::
kauran ruumenilla.

4. :: Heilani syötteli koko kesän ::
pienillä perunoilla.

Lauloi A. H.
Tallensi H. H.

Vuosisadan alussa rytmin avulla merkattiin tavumäärä: sidotut kahdeksasosanuotit merkitsisivät sidottuja säveliä. Kaarituksia ei käytetty.

Tehtävä: Mikä on laulun sävellaji?

28. Pankaa rahti liikkeelle (röntyskä)

Inkeri

Rali ali ille ralla,
rali ali rallaa
rali ali ille ralla,
rali ali ralla.

Pankaa rahti liikkeelle
ja käyvään käyttelemmää
(K:) Pankaa rahti liikkeelle
ja käyvään käyttelemmää.

Rali ali jne joka säkeistön jälkeen

Nyt myö käymme tänne asti
itsii näyttelemmää,
(K:) ja nyt myö käymme tänne asti
itsii näyttelemmää.

Tulkaa pojat mejän kyllää,
meil on mäki myötä.
Jos et jaks kottiin mennä,
myö pietää yötä.

Tämä kylä hyvä kylä,
tätä mie en moiti.
Ei se muuten hyvä ois,
mut tääl on louhkii poikii.

Tällaisia tyttölöitä
äit ei tehnt ko kaksi.
Yhen virren tekijäksi
ja toisen laulajaksi.

Tantsitaa ja lauletaa
ja koputelkaa kovvaa.
Eikös nämä nuoret tytöt
tantsimaa siis jouva?

Hilma Biss ja Röntyskä-ryhmä (lut.).
Toksova, Rappula
Anneli Asplund, Ingrid Rützel, Einar Sinijärvi, 1990
SKSA 157; SKSA-K 5

Röntyskäksi kutsutaan inkeriläistä piiritanssia, jota on tanssittu Pohjois-Inkerissä eli Toksovassa, Parkalasa, Lempaalasa, Vuoleella ja Miikkulaisissa. Röntyskätansseille on ominaista päristely eli jalkojen nopea polkeminen lattiaan. Laulujen sanat liittyvät nuorten elämään: kiusoittelua ja napakkaa huumoria rakkauteen liittyvien teemojen ympärillä.

Kuuntelutehtävä: Veljo Tormis: Inkerin illat (osia: Röntyskä 1-2)

Kuuntelutehtävä: Pekka Kostiaainen: Mull' on heila ihana

Etsi tietoja muista suomalaisista kansantansseista ja niiden alkuperästä!

29. Ei tämä tyttö

Viipurin seutu

1. Ei tä - mä tyt - tö, ei tä - mä tyt - tö
 käy jo - ka po - jan re - keen, en - nen - kuin a - jaa,
 lii - nak - ko - var - sa pap - pa - ni o - ven e - teen.

Pappani talo kivinen talo heilani talo puinen,
 :: en ole tyttö poikain tyttö vaikk' olen naurusuinen ::

Istutin oksan vaahteran oksan, taisikin olla tammi.
 :: harvoin sua nähdä saan, muistella useammin ::

Heilani jätti hyvästi jätti, kielsi hän suremasta,
 :: kielsi hän toisten poikain kanssa seurustelemasta ::

Tuolta se näkyy punanen talo valkean talon takaa,
 :: valkean talon vieterisohvas tään tytön heili makaa ::

Pelimanni se peräpenkillä soitteli haitarilla,
 :: Sotkamons Jussi hilsunsa kanssa näytti niin mukavalta ::

*Lauloi A. V. Turku.
 Tallensi S. H. 1963.*

Kuuntelu- ja laulutehtävä: Pekka Kostiaainen: Mull' on heila ihana (sarja)

30. Tän kylän ämmät

Valkeala, 1959

$\text{♩} = 87, c^1$

Tän ky - län äm - mät kip - pu - ra - hän - nät,
 kup - pa - rit ja noi - dat, ti - lu ral - lal - lei, ti - lu
 ral - lal - lei, ja kup - pa - rit ja noi - dat.

Vielä ne kerran kunniankellot
 pappilan välillä soivat,
 tilu rallallei, tilu rallallei,
 ja pappilan välillä soivat.

Tän kylän ämmät ne portilla vahtii
 tuohituppi vyöllä,
 tilu rallallei, tilu rallallei,
 ja tuohituppi vyöllä.

Eikä ne anna poikien kulkea
 päivällä eikä yöllä,
 tilu rallallei, tilu rallallei,
 ja päivällä eikä yöllä.

Syksyllä synkällä, pimeällä illalla
 tytöt ovat vahdin alla,
 tilu rallallei, tilu rallallei,
 ja tytöt ovat vahdin alla.

Ämmät ne penkillä kontallansa
 ja leuvat on akkunalla,
 tilu rallallei, tilu rallallei,
 ja leuat on akkunalla.

Tän kylän ämmien kieli pitää panna
 puukolla palaisiksi,
 tilu rallallei, tilu rallallei,
 ja puukolla palaisiksi.

Kun ne on saattanut nuoren tytön
 sanan alaiseksi,
 tilu rallallei, tilu rallallei,
 ja sanan alaiseksi.

Tän kylän ämmät pitää panna
 vanhaan reslarekeen,
 tilu rallallei, tilu rallallei,
 ja vanhaan reslarekeen.

Hovin sonni kuskiksi
 ja kolme koiraa eteen,
 tilu rallallei, tilu rallallei,
 ja kolme koiraa eteen.

Tän kylän ämmät ne pitää panna
 vanhaan savutupaan,
 tilu rallallei, tilu rallallei,
 ja vanhaan savutupaan,

Tervaksilla korventaa
 ja savulla tukehuttaa,
 tilu rallallei, tilu rallallei,
 ja savulla tukehuttaa.

31. Likka istui kivellä

Alavus, 1950

$\text{♩} = 135, g^1$

Lik-ka is -tu ki-vel -lä ja ki - vi o - li
 si - li - ä ja ve - si me - ni ka - ha - ren puo - len ja
 puo - len ja lik - ka is -tu ki-vel - lä ja ki - vi o - li
 si - li - ä, ve - si me - ni ka - ha - ren puo - len.
 En - kä mi - nä y - hy - ren — poi - jan — tä - hä - re
 i - kä - vä - hän — kuo - le ja kuo - le ja
 en - kä mi - nä y - hy - ren — poi - jan —
 tä - hä - re — i - kä - vä - hän kuo - le.

Kaksipa tähtiä taivahalla
 on kuin pariskunta ja kunta.
 Ja mitähä vaste hulivilpoiijan
 vieres ei tuu unta.

32. Tukkipoika

Kymenlaakso

$\text{♩} = 68, e$

Tuk - ki - poi - ka se pon - tul - lan - sa se
 on kun pie - ni lin - tu, po - lo - vi - a myö - le
 saa - pas - var - ret ja rem - mil - lä kiin - ni kin - tut.

Tukkipoika se lautallansa
 on kuin iso herra,
 kultakello taskussa
 ja vitjat viisin kerran.

Tukkipoika se pontullansa
 se on hyvin sorja,
 kun ei hänen tarvitse olla
 talon pojan orja.

Tukkiponttua heiluttaa
 tuo ankara pohjatuuli.
 Pojat ne varppia kelaavat,
 ja aalto se käy kuin muuri.

Tukit ne uivat Kymessä
 aina Kotkan rantaan.
 Korkeakoskella nättiä likkoja,
 niitpä mennään naimaan.

33. Poijat kun raitilla ajeloo

Härmä, 1960

$\text{♩} = 128, g$

Poi-jat kun rai-til-la a-je-loo, niin
lin-jaa-nit al-la sou-tuu. Pap-pa ja mamma ne
ko-to-na su-ri, et-tä mi-hin-kä ne
hu-ri-at 1. jou-tuu, hei 2. jou-tuu.

Ensin porthat säriethin
ja sitten kaatuu muuri.
Erellä kuluki se Isoo-Antti,
joka joukosta oli suurin (hei).

Siitä aina yli miss on
matalinta aita.
Ja kuinkahan lieenee tälläkin haavaa
rakkauren laita (hei).

Aina mä muistan, saankin muistaa
sen lauantaki-illan,
kun toinen on koriasti kopistellu
mun heilani portahilla (hei).

34. Sinisiä punasia

Iitti, 1957

$\text{♩} = 101, c$

Si-ni-si-ä pu-na-si-a ruu-sun kuk-ki-a
o-tin mi-nä kä-te-he-ni,
joi-ta mi-nä an-noin tään ky-län ty-töil-le
hy-väs-ti jät-täis-sä-ni.

Mitä sinä tyttö mutkit ja matkit
ja olet niin monella päällä.
Olet niin rakas kun oletkin,
vaan nyt sinun täytyy jäälä.

Kuinka minun kehtaa ja kannattaa ottaa
niin hienosta kätestä kiinne,
kun äiteni on kornia, lintumiäs,
se on herral liia viini.

Kalevalamittaiset laulut ovat sekä sanoiltaan että säveleltään vanhahtavampia kuin riimilliset laulut (ks. taulukko). Silti osa riimillisistäkin kansanlauluista on hyvin selkeästi pentatonisia tai siihen viittaavia (ks. ylempänä). Lähikansoilta löytyy yllättävän vähän samankaltaisia melodioita: itämeren indoeurooppalaisille pentatoniikka on vierasta eikä virolaisista riimillisistä kansanlauluista tai saamelaisten joiuistakaan löydy sukulaisia suomalaisille lauluille. Eteläpohjalaisista kansanlauluista löytyy varsin paljon nimenomaan pentatoniikkaa huolimatta siitä, että niiden luulisi olevan pitkälle ruotsalaistuneita.

35. Kun joki on syvä

Etelä-Pohjanmaa

Kun jo-ki on sy-vä ja paat-ti on hy-vä sil-lä
Ja en-kä minä taha-ro tämän ky-län flik-ko-ja

on niin hy-vä sou-taa.
ra - kas - tel - hon jou - taa.

1. Kun joki on syvä ja paatti on hyvä sillä on niin hyvä soutaa. Ja enkä minä taharo tämän kylän flikkoja rakastelhon joutaa.	3. Tämän kylän flikkaan hamhen helamas on punaasta ja mustaa. Kun tämän kylän flikat lapsia saavat, ne teköo Kalle-Kustaa.
2. Tämän kylän flikkaan hamhen helamas on vaaliansininen raita. Niillä sitä menhän kattlelemahan niitä Ameriikan maita.	4. Jakkuni oon minä ryypänny ja kuppini kallistanu, vaan en oo hetkehen tämän kylän flikkojen aakkunahan kopistanu.

Kansantieteellisesti on erikoista sekin seikka, että sävelmät voivat olla hyvin vanhahtavia, mutta sanat puolestaan aivan uudehkoja.

Tehtävä: Opettele ulkoa ainakin yksi säkeistö!

36. Marjalunnin Jukka (vankilaulu, balladi)

Etelä-Pohjanmaa

Marja - lunnin Jukka jätti nuo-remman vel-jensä
It - te se läh - ti Vaa-san lin-na-han

ta - lo-ja hoi - ta - ma - han.
rau - to-ja kan - ta - ma - han.

1. Marjalunnin Jukka jätti nuoremman veljensä taloja hoitamahan. Itte se lähti Vaasan linnahan rautoja kantamahan.
2. Marjalunnin Jukan nuoruuden aika se loppui aivan kaikki, kun oikia käsi ja hurja luonto sen linnan tielle laitti.
3. Mitähän varte se Marjalunnin Jukka hyppypaikkahan lähti, kun pitkän puukoon ja pistoolipyssyn se povehensa kätki.
4. Marjalunnin Jukka se maantiellä huuti jotta peljätä ei trenkää, vaikka mun paikalla lyätääsihin kruunun helukenkään.
5. Komiasti se Marjalunnin Jukka joen yli uiskenteli, komiemmasti se Antilan raitilla rautojansa helisteli.
6. Isännältä se Marjalunnin Jukka poikajoukos näytti, kun se jo viirentoista vanhana nuo liiviraurat täytti.
7. Kolomella harmaalla Marjalunnin Jussi linnan pihalle ajoo. Marjalunnin Jussilta kotia jäi se asuttava taloo.
8. Kun Marjalunnin Jukka se rautoohin pantiin ja oven päälle kanki, niin herraankin täytyy tunnustaa jotta Jukk' oli komia fanki.
9. Marjalunnis on kolome poikaa ja Jukka on rautafanki. Ja kuuresta rikosasiasta se Jukka jo kiinni panthin.
10. Marjalunnin emäntä se herroolle tarjos hopiaa kun jäätä, jottei Jukka poijalta vietäsi oikiaa kättä ja päätä.

37. Mammani mielen pahootin

Härmä 1945

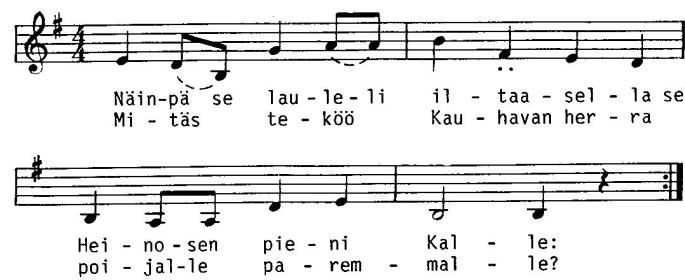
Mam-ma - ni mie - len — pa - hoo - tin sil - lä

o - lu-ven juo-mi - sel - la. Kuu-les tyt-tö,

tää on tot-ta, o - lu-ven juo-mi - sel - la.

38. Näinpä se lauleli iltaasella

Etelä-Pohjanmaa

1. Näinpä se lauleli iltaasella
se Heinosen pieni Kalle:
Mitäs teköö Kauhavan herra
pojalle paremmalle?

2. Helapääpuukkoo ja rivallipyssy
ja palakilla tuumaan pysyä.
Onko teis pojat miähen vastus
helaposti julukeen kysyä!

3. Enkä minä ryyppää sitä paloviina resua
se kurkkua niin karvasteloo.
Sellaasista flikoosta minä vaan tykkään
jokka tanssiskin varvasteloo.

4. Olut on kalian kaltaasta
mutta viina se menöö päähän.
Ja eikä sitä muuhun ryyppätä
kun suruhun ja ikävähän.

5. Vaikka ei käy niin nuatin jäläkihin
täs mun yskähnäni,
niin laulattamahan mua kumminkin
pakkaa
kun hilisut on miälehnäni.

Jos katsoo tarkemmin, laulussa on kaksi eri pentatonista sävellajia. Niistä kerrotaan lisää myöhemmin.

39. Niin kauan minä tramppaan

Etelä-Pohjanmaa

1. Niin kauan minä tramppaan tämän kylän
raitia
kun kenkäni pohojaat kestää.
Rakastelen ketä minä taharon
ja ämmät ei voi estää.

2. Kun on liinukkavarsa ja nappulirattahat
ja itte pirän suittista kiinni.
Vertaastansa kun rakastaa
ei trenkää olla fiini.

3. Heilalleni minä kaffin keitän
kynttilävalakialla.
Rommilla sen sekootan
enkä mairon mäittilalla.

4. Heilalleni on mua kontittu
niin kolomellatoista lailla,
kun rikasta ja komiata
sille oltaas vailla.

5. Maantien vieres hilapieles
akat niitä juttuja jakaa.
Kyselöövät toisiltansa:
Kuka tuota haljua makaa?

6. Kymmenellä pennillä
minä ostan paperia.
Siihen sitten kirjoittelen
niitä akkaan valehia.

7. Kymmenellä pennillä
minä ostan sokuria,
jotta minä saan nua tämän kylän ämmät
puhumhan sopivia.

Tässä laulussa alkupuolisko on pentatoninen, jälkipuolisko on hiukan kaavamainen (siinä miehekkyyttä kuvastava *fi*).

Vaasalaissyntyinen Toivo Kuula (1883-1918) oli ensimmäinen, joka lähti tutkimaan mitä lauletaan Etelä-Pohjanmaalla. Keruutyönsä tuloksista päätellen Toivo Kuula oli A.A. Borenius-Lähteenkorvan jälkeen ensimmäisiä tutkijoita, jotka keräsivät kansanmusiikkia tietoisesti – siis ei ilman kritiikkiä keneltä vaan ja mitä vaan. Ehkä tästä johtuu se, että hänen kokoelmissaan on paljon tietynlaisia (mm. nimenomaan pentatonisia) kansanlauluja, kun taas pelimannimusiikki jää vähälle huomiolle.

Kuuntelutehtävä: Toivo Kuula: Etelä-Pohjalaisia kansanlauluja (Tuuli se taivutti, Pappani maja on, Niin kauan minä) ja Häämarssi.

Hiukan vaikeampi on löytää pentatoniikkaa seuraavasta laulusta (sävel on Ilmari Krohin toimittamasta SKSÄV III kokoelmasta):

40. Pappa tahtoo rikasta

Laihia

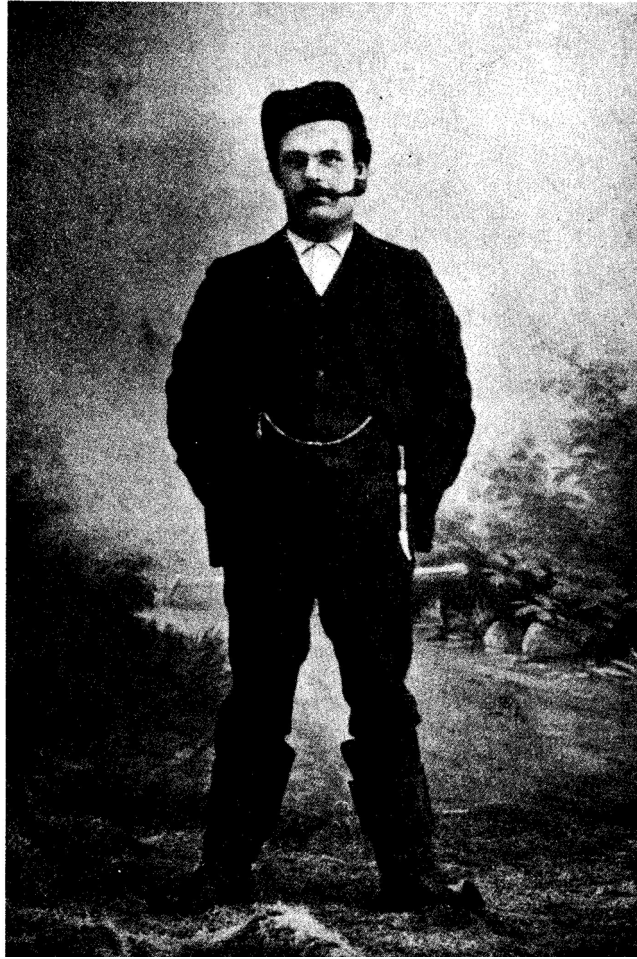
Pap - pa tah-too ri - kas-ta ja mam-ma tah-too ra - kas-ta ja
mi - nä vain yk - sin kor - - - - jaa,
Rik - ka - us köyh - tyy ja rak - ka - us lauh - tuu ja
kor - - ja on ai - na kor - - - - ja!

41. Syrämmestäni rakastan sua

Alavus, 1950

Sy - räm-mes-tä - ni ra - kas-tan su - a e - lin-
- ai - ka - ni. Jos koh - ta om - pi tur -
- ha , mun kaik - ki toi - vo - ni.

Et koskaan ennen luvannut
mua koskaan heittää näin.
Vaan köyhyyteni tähren
minä hyljätynsä jäin.

Valokuva Toivo Kuulasta.

Tehtävä: Kirjoita lyhyt elämäkerta. Kysy opettajalta luotettavia lähteitä!

42. Ylisaaren Mimmin

Härmä 1975

$\text{♩} = 93, \text{B}$

Y - li - saaren Mimmin tum-mas pa - tu - kas se

si - ni - nen si - lik - ki lia - huu.

Os - to - lan Jan - nen sy - räm-mes - sä ne

rak - ka - u - ren sä - teet kia - huu.

Ylisaaren emäntä se puoskariämmille
juustoja lahajootti kaksi,
että se olis saanu sen Ostolan Jannen
Mimmihin suastuvaksi.

Ylisaaren emännän paha tuli olla,
kun Mimmistä laulettahan.
Isäntä se sanoo, että se on vaan komiaa,
kun mailmalla mainitahan.

Ylisaaren emäntä se sanoo,
että joko nyt on kirkas piru.
Komiasti ajaa ne Ostolan pojat
sen meirän Mimmin sivuu.

Ylisaaren Mimmin liinukkavarsa
ja Ostolan Jannen suoti,
korvan ne seisoo silloinkin
kun erojaisia juotiin.

Yhteenveto: riimilliset kansanlaulut ovat sävellajiltaan useimmiten luonnollisia

- 1) molleja tai
- 2) duureja
- 3) osassa molleista esiintyy usein *si* sekä
- 4) *la* tai *do*-pentatonisia. Eteläpohjalaisia kansanlauluja voidaan usein erottaa niissä usein esiintyvien *fi*-sävelten perusteella (ks. myös ylempänä).

43. Vuorenmaan Ville

Alavus

Vuorenmaan Vil - le se Vaa - san lin - nas
Hon - koolan Mai - jan kä - si o - li ol - lu

oli kuin lin - tu pau - las.
Vuoren-maan Vil - len kau - las.

1. Vuorenmaan Ville se Vaasan linnas
oli kuin lintu paulas.
Honkoolan Maijan käsi oli ollu
Vuorenmaan Villen kaulas.

2. Vuorenmaan Villellä kintahat oli
sormikasten päällä.
Karrin Jaska oli köykäänen
kun haavan lastu jäällä.

3. Vuorenmaan Ville se Honkoolan Maijalle
ei jounnu kättä antaa,
kun sen piti niitä kruunun punttia
jaloohnansa kantaa.

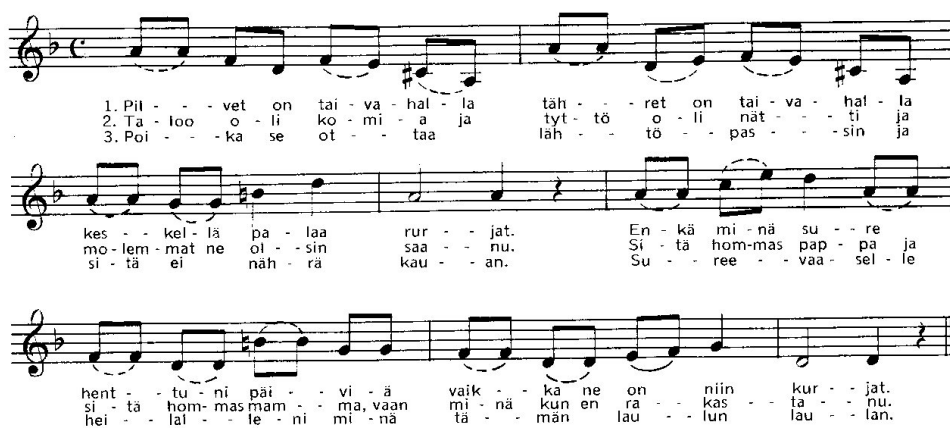
4. Kaakkurin pojalla puukkoo oli
korttelin ja puoli.
Maantiän viärehen katajapuskahan
se Karrin Jaska kuuli.

5. Kahresta rikosasiasta
se Ville kiinni panthin.
Herraankin täytyy sanua,
että Ville oli komia fanki.

44.

Etelä-Pohjanmaa

PILVET ON TAIVAHALLA

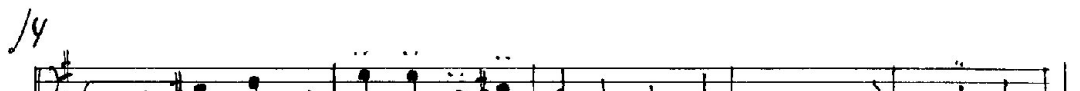

1. Pil - - vet on tai - va - hal - la täh - - ret on tai - va - hal - la
2. Ta - loo o - li ko - mi - a ja tyt - tö o - li nät - - ti ja
3. Poi - - ka se ot - - taa läh - - tö - - pas - - - sin ja

kes - - kel - lä pa - laa rur - - jat. En - kä mi - nä su - - re
mo - lem - mat ne ol - - sin saa - - nu. Si - tä hom - mas pap - pa ja
si - tä ei näh - rä kau - - an. Su - - ree - - vaa - sel - le

hent - - tu - ni päi - - vi - ä vaik - - ka ne on - - niin kur - - jat.
si - tä hom - mas mam - - ma, vaan mi - nä kun en ra - - kas - - ta - - nu.
hei - - läl - - mas le - ni mi - nä tä - - män lau - - lun lau - - lan.

Alla sivu Toivo Kuulan keruuvihkosta. Tehtävä: Etsi siitä pentatoniikkaa ja „eteläpohjalaista fi ”:tä.

11
 Mitä-minä annan heilallani kun ei ole rahaa sen peliä peliä.
 Jos minä annan ero-kirjaa sen on mieli paha sen " "
 lallaksi j. kun ei ole rahaa
 j. sen on mieli paha.
 12
 Jos sa olet minun helluna ni Tämän kesä, kesä, kesä, kesä
 Niin minä laitan sulle niin minä laitan sulle niinkin linnulle pesä, pesä, pesä, pesä.
 13
 1. Tuoremaa Tille se Tuorean linnas oli kuin lintu - paolas
 Hunkoolas Maijan käsi oli ollu Tuoremaa Tilleen kaulas.
 2. Tuoremaa Tille se Hunkoolas Maijalle ei joutunut kättä antaa
 kun sen piti niitten kummit panna jaloos sen koutaa.
 J. K. E.

14
 Olja pois va sormukses ja kiitoksia va sulle kun sen rahaa
 Paperi harmea hevos-va on opettanut jaksamahan tieväs Tarvittes mennä
 ystä-vas on vi-koollinen mulle
 rahan katter lohduttamahan vielä.
 15
 Taro pappusrukki etel joutu hukkaan sillä kylmi talvi onpi meillä
 siili, kättä pinnat ams lantelat ja nyltti kättä alla vääriille kättä

B. & H. Nr. 24. A.

2.1.3 Pelimannimusiikki ja sen soittimet

Pelimannimusiikki tuli Suomeen Gabriel Porthanin aikana (Porthan 1766-1778 s. 69) 1700-luvun toisella puoliskolla, jolloin Suomen itäosissa se oli vielä tuntematonta. Sen tieltä saivat väistyä kalevalamattaiset kansanlaulut. Musiikin laji sai nimensä sitä soittaneista kulkurimuusikoista (*spelman*). Pelimannimusiikki on peräisin Saksasta ja Ruotsista, josta se on tullut Suomeen. (Ruotsin suurin kansanmusiikkikokoelma *Svenska låtar* sisältää suurilta osin vain pelimannimusiikkia.) Sekä tästä syystä että pelimannimusiikin luonteesta johtuen se koettiin ainakin sen alkuaikoina luultavasti vieraaksi ja herrasväen musiikiksi. Monet Suomen pelimannimusiikin kappaleet toistavat melko yksinkertaisia saksalais-ruotsalaistyyllisiä duuri-molli kaavoja (I, V /VII/, IV, V, I aste), sillä lajina sillä ei ollut vielä tarpeeksi pitkä aikaa siihen, että se olisi ehtinyt kehittyä kovin pitkälle (Heikki Laitinen 1988). Silti joukosta löytyy hauskoja ja mielenkiintoisiakin kappaleita.

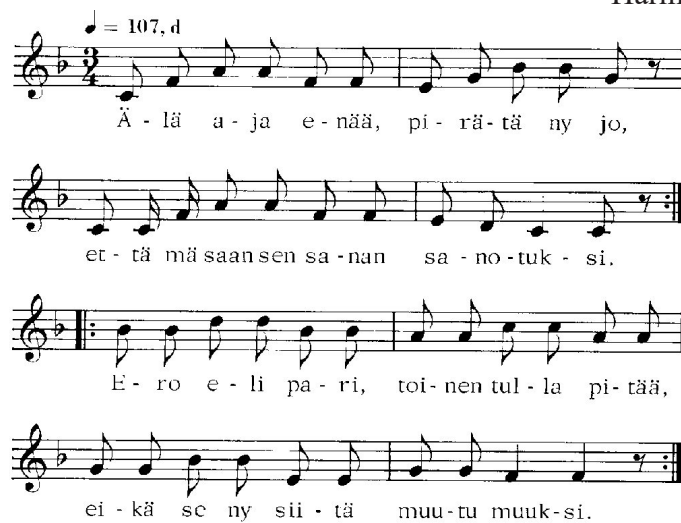
Pelimannimusiikki on pitkälti nimenomaan instrumentaalimusiikkia. Tavallisimmat pelimannimusiikin soittimet Suomessa ovat **viulu**, **haitari**, **karinetti** (ja sen kansanomaiset muunnokset) ja **harmoni**. Ennen viulun ja haitarin valtaantuloa Karjalassa ja Savossa myös **jouhikolla** on ollut tanssin säestyksessä keskeinen asema. Jouhikko on polvien välissä pidettävä, jousella soitettava lyyra, jossa on alun alkaen ollut hevosen häntäjouhista punotut kielet. Myös isommilla (15 kieltä ja enemmän) **kanteleilla** on jonkun verran säestetty tanssia.

45. Älä aja enää

Härmä 1946

$\text{♩} = 107, d$

Ä - lä a - ja e - nää, pi - rä - tä ny jo,
et - tä mä saans sen sa - nan sa - no - tuk - si.
E - ro e - li pa - ri, toi - nen tul - la pi - tää,
ei - kä se ny sii - tä muu - tu muuk - si.

Sinoot tullu muhun, ja minoon tullu suhun,
ja äiteeni pani mun sua meinaamahan.
Jonsen mä sua saa, niin voi voi herrantähäre,
kyllä se olis äireellenkin paha.

Näin meirän passaa, kuinkas teirän passaa,
passako teirän palion paremmasti.
Minä isännäksi, sinä emännäksi,
otetahan piika passariksi.

LISÄSANAT KALLE RINTANEN

En oo rikkahan rikas, en oo rakkahan rakas,
korian muoron enkä varren sievän.
Äiteenikin sanoo, ittekin sen tierän,
ylisängys saisin maata vielä.

Tehtävä: Tutki sävellaji ja melodiassa piileviä sointuja!

46. Färikaran Jaska

Härmä 1944

Fä- ri - ka - ran Jas-kan ka-vi-on-floisket kuu-luu

Kau- ra - jär- ves-tä ai- na Pas - to - pak - kaan.

Las - sus - Mai-ja on hoik-ka ja ko-ri-a flik-ka,

ei-kä sil-lä Fä- ri- ka-ranJaskal - la oo ak - kaa.

Minä, minä menen ylisänkyyn maata,
ettei sinne kaikki konnat pääse.
Ei kenenkään ihmisen oo niin lusti olla
kun vanahanpiian ja -poijan yksinänsen.

Heilani mun heitti, erokirian teetti,
se oli mulle äikkis piruvie justhin.
Minä hankin uuren vaikka helevetistä,
jonka vicrellä on olla lusti.

Hulivilipoijasta hentun, mailman koijarirentun
hankin mä ittelleni ikuiseksi,
kun kaikki ne mulle tukkii, jock ei mualle pääse,
kaikki paimenpoijan pituusekkin.

Tehtävä: Laula suoraan nuotista! Tutki laulun sävellaji ja siinä piilevät soinnut!

47. Hanhilaammin saksanpolkka

Alavus 1956

$\text{♩} = 70, c^2$

Ta-li - tu - li ti-li - tu - li ta - li - tu - li tan - tan,
 ti - li - tu - li rin - tan, ta - li - ta - li tan - tan, ta - li - tu - li
 ti - li - tu - li, ta - li - tu - li ran - ta, ta - li - tu - li
 ri - li - tu - li ran - tan - ta. Ta - li - tu - li ti - li - tu - li
 ran - tan tan - ta - li ran - tan tan - ta - li ran - tan - ta,
 ta - li - tu - li ti - li - tu - li ran - tan - tan, ta - li - tu - li
 ti - li - tu - li ran - tan - tan. Ta - li - tu - li ti - li - tu - li
 ran - tan - tan, ta - li ran - tan - tan, ta - li ran - tan - tan,
 ta - li - tu - li ti - li - tu - li ram - pam - tam,
 ta - li - tu - li ti - li - tu - li tam tam tam.

*Tehtävä: Soita kappale suoraan nuotista alttohuilulla!
 Tutki sen sävellaji!*

48. Hellalla, hellalla

Johanneksen seudulta

1. Hei-lalla, hellalla, hellan lai-dalla kynttilän tu-li pa-laa.

Kah-dennuoren rak-ka-us se ei saa ol-la sa-laa.

2. Ei saa salaa riijata
 vaan on aika ottaa.
 Hulivilipojan rakkaus
 se ei oo aina totta.

3. Miksis tulit narraamaan
 ja surua mulle tuomaan?
 Oisit ollut kotona
 sen hyvän mammasi luona.

4. Meinasin olla, meinasin jättää,
 meinasin olla yksin.
 Siniset silmät ja punaiset posket
 sai minut vietyksiksi.

*Lauloi K. J.
 Tallensi H. H.*

Tehtävä: Laula suoraan nuotista!

49. Paimenet kaitseva lampaitansa

Pai-me-net kait-se-vat lam-pai-tan-sa, nuo-ret ne et-si-vät ar-mai-tan-sa.
Tu-le-tyt-tö kau-nis ja an-na kä-tes mul-le, mi-nä tah-don an-taa sy-dä-me-ni sul-le! Ja
nyt se on jo an-net-tu, nyt se on jo si-nun, si-nä o-let i-kui-nen ys-tä-vä mi-nun.

50. Tie meni sinne, tie meni tänne

Johanneksen seudulta

1. Tie meni sin-ne, tie meni tän-ne, tie meni kah-ta-hal-le,
tie me-ni kah-ta-hal-le, tie me-ni kah-ta-hal-le.
Tie meni sinne, tie meni tän-ne, tie meni kah-ta-hal-le,
tie me-ni kah-ta-hal-le.

2. Taisin olla liian halpa
:,: tytölle mahtavalle, :,:
Taisin olla liian halpa
:,: tytölle mahtavalle. :,:

*Lauloi A. H.
Tallensi H. H.*

2.2 Aihepiiriltään

2.2.1 Myyttiset runot ja Kalevala

Suomen kansa säilytti muistissaan myyttillisiä runoja yllättävän pitkään. 1800-luvulla, kun taiteilijoiden ja tieteilijöiden huomio kääntyi rahvaan perinteeseen, Suomen kansanperinteen kerääjät lyöivät erittäin runsasta ja arvokasta perinnettä. Tunnetuin kansanrunojen tallentaja oli lääkäri Elias Lönnrot (1802-1884). Hän on koonnut siihen asti kerättyjen, pääasiassa myyttisten kansanrunojen pohjalta Kalevalan. Siinä olevissa kertomuksissa seikkailevat myyttiset sankarihahmot: Väinämöinen, Antero Vipunen, Ilmarinen, Aino, Lemminkäinen, Pohjan akka, Kullervo, Joukahainen jne. Tarinat kertovat mm. maailman luomisesta, kuun ja päivän ryöstöstä, ihmekone Sammon taonnasta ja ryöstöstä, ensimmäisen kanteleen synnystä. Kalevala on eniten käännetty suomalainen kirja. Pelkästään unkariksi se on käännetty viisi kertaa. On tärkeää tietää, että Kalevalan runoja ei ole lausuttu vaan sen tarinoita, pienempiä tai isompia, osia on aina laulettu. (Ks. neljännen luokan kirja SS 22, 23, 43, 96 ja kuudennen luokan kirja CVYÄ 28, 38)

Erään Kalevalan tarinan mukaan Samppa Pellervoinen kylvää puita. Yksi kasvaa niin isoksi, että peittää auringon ja kuun näkyvistä. Merestä nousee pieni mies ja kaataa tammen. Aurinko ja kuu voivat taas paistaa.

51. Iso tammi

22. R. Säv. II. 168. Ryökkylä, 1877

It - se van - ha Väi - nä - möi - ne, Läk - si et - so - hon he - vo - sen,
Ku - lu kel - lon kuunte - lu - hun, Kuuli purren it - ke - mäs - sä.

Sanoi pikku mies merestä, uros aallon vastaeli:
„Olen mie mokoma miesi, uros pieni, veen väkeä.
Tulin tammen taittamahan, puun murskan murentamahan.”

Vaka vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
„Ei liene sinua luotu, eikä luotu eikä suotu
ison tammen taittajaksi, puun kamalan kaatajaksi.”

Sai toki sanoneheksi; katsahdavi vielä kerran:
näki miehen muuttunehen, uuistunehen urohon!
Jalka maassa teutaroiwi, päähyt pilviä pitävi;
parta on eessä polven päällä, hivus kannoilla takana;
syltä oli silmien välitse, syltä housut lahkehesta,
puoltatoista polven päästä, kahta kaation rajasta. (...)

Iski puuta kirvehellä, tarpaisi tasaterällä.
Iski kerran, iski toisen, kohta kolmannen yritti;
tuli tuiske kirvehestä, panu tammesta pakeni:
tahtoi tammi kallistua, lysmyä rutimoraita.

Niin kerralla kolmannella jopa taisi tammen kaata,
ruhtoa rutimoraian, satalatvan lasketella.
Tyven työnnytti itähän, latvan laski luotehesen,
leivät suurehen suvehen, oksat puolin pohjosehen.

Kenpä siitä oksan otti, se otti ikuisen onnen;
kenpä siitä latvan taittoi, se taittoi ikuisen taian;
kenpä lehvän leikkaeli, se leikkoi ikuisen lemmen.
Mi oli lastuja pirannut, pälihellyt pälkäreitä
selvälle meren selälle, lake'ille lainehille,
noita tuuli tuuitteli, meren läikkä läikytteli
venosina veen selällä, laivasina lainehilla.
sanat: Kalevala Toinen runo

Tehtävä: Tutki runosävelmän sävellaji ja lopuke! Etsi muita sävelmiä, joka päättyy säveltoistoon. (CVYÄ 187) Tämä ja seuraavat esimerkkimme olemme ottaneet suoraan Gábor Lükön tutkimuksesta Kalevalan musiikillinen maailma. (Hänellä SKSÄV = R. Säv.)

Melodiakokoelman Suomen Kansan Sävelmät (SKSÄV) viitetekstin mukaan voimme laulaa runon myös alla olevalla sävelmällä (Korpiselkä):

52. Hoi ukko vanha Väinämöinen

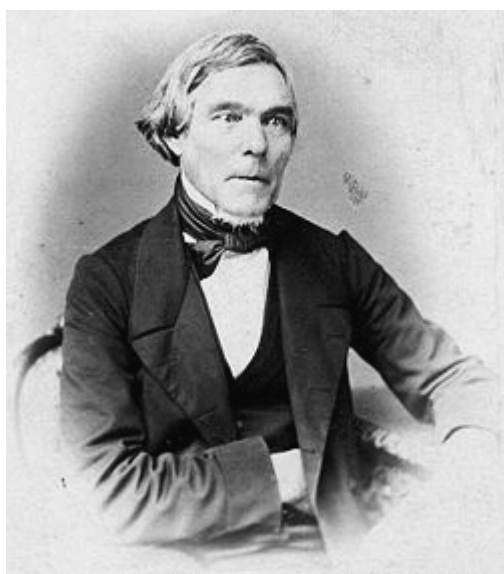
26a. R. Säv. II. 513.

Korpiselkä, 1904

Tehtävä: Tutki runosävelmän sävellaji! (Ks. kirjan taulukko!) (CVYÄ 188)

Kuuntelutehtävä: *Veljo Tormis: Raudan synty, Suomalais-ugrilaisia maisemia/Eepoksen alku*

Kuvassa Elias Lönnrot

53. Lemminkäisen kosintaretki

11a. R. Säv. II. 514.

Suistamo, XX. sz. eleje

Siitä lieto Lemminkäinen sanoi Pohjolan akalle:
„Anna nyt, akka, piikojasi, tuopa tänne tyttöjäsi,
paras parvesta minulle, pisin piikajoukostasi!”

Tuop’ on Pohjolan emäntä sanan virkkoi, noin nimesi:
„Anna en sulle piikojani enkä työnnä tyttöjäni,
en parasta, en pahinta, en pisintä, en lyhintä:
sull’ on ennen naitu nainen, ennen juohettu emäntä.”

Sanoi lieto Lemminkäinen: „Kytken Kyllikin kylähän,
kylän kynnysportahille, veräjille vierahille;

täältä saan paremman naisen.
Tuo nyt tänne tyttäresi, impiparvesta ihanin,
kassapäistä kaunokaisin!”

Sanoi Pohjolan emäntä: „Enpä anna tyttöäni
miehille mitättömille, urohille joutaville.
Äsken tyttöjä anele, kuulustele kukkapäitä,
kun sa hiihät Hiien hirven Hiien peltojen periltä!”

sanat: osia Kalevalan kolmannestatoista runosta

2.2.2 Paimenlaulut ja -soittimet

Paimenlaulut ovat poikkeuksetta kalevalamittaisia. Niitä löytyy SKVR:n (Suomen Kansan Vanhat Runot) niteiden lisäksi Kantelettaresta. Lönnrot on koonnut myös Kantelettaren. Siinä on eri aiheisia runoja „siistittynä” eli yhtenäistetyllä kieliasulla ilman säveltä. Kalevalan traagisin hahmo Kullervo oli tarinan mukaan myös paimen (LPP /Laula päivät pääksytysten/ 25). Paimenlauluja löytyy musiikkiluokkien kirjasta: mm. SS 54, 88. LPP 32).

54. Paista päivä paimenelle

37b. R. Säv. II. 237.

1. Paista, päi - vä, pai - me - nil - le, 2. E - lä ka - lan pyy - tä - jil - le,
3. Pyy tä - jät ka - lo - ja soa - vat, 4. Paimen syöpi kuivan lei - vän.

Näytä päivä silmiäsi, Lonkottele luomiasi,
Sinisetkö, vai punaiset, Vaiko kellankarvalliset,
Vaiko viertehen näköiset, Tahi vaahتيالkeuiset.
Paista päivä paimenelle, Elä kalanpyytäjälle;
Kalamies kaloja syöpi, Paimen parka kuivan leivän,
Kuivan leivän kurskehtivi, Otraisen oeltelevi,
Kauraisen kavertelevi, Tattarisen taittelevi,
Rukehisen ruinoavi, Lemettisen leikkoavi,
Vielä parkkisen panevi, Petäjäisen peiputtavi,
Kuoren kuivan kurskuttavi, Veen lipillä luikkoavi,
Märän mättähän nenässä.

sanat: Kanteletar I 179

Paimen on suomalaisen instrumentaalimusiikin näkökulmasta katsottuna hyvin tärkeä henkilö sekä soitinten kehittäjänä, rakentajana että myös soittajana. Paimenen lähtiessä metsään lammas- tai lehmälaumojen kanssa hänellä oli mukanaan soittimia muun muassa petojen pelottelemista varten. Koivun kaarnasta kierretty **tuohitorvet** sekä paimenen kaulaan ripustettavat, palikoilla lyötävät **lepenälaudat** tuottivat rumaa, kovaa ääntä jota sudet ja karhut pakenivat. Lisäksi paimenet osasivat usein soittaa ikiaikaisia kännyköitä, eli eri **pukin ja lehmän sarvista tehtyjä torvia**. Sarvitorvilla lähetettiin merkkiäänä sekä ihmisille että myös joskus eläimille. Vaikkapa varoitus susihavainnosta on voitu soittaa äänimerkkinä sarvitorvella paimenelta toiselle, ja lehmälauma on voitu opettaa tulemaan paimenen luo aina kuullessaan sarvitorvella soitetun tietyn merkkiään. Lehmille niin paimenet kuin emännätkin lauloivat myös **karjankutsuja**, eli korkealta ja kovalla äänellä laulettuja melodioita joilla kutsuttiin lehmät kotiin lypsyä varten.

Paimen siis tarvitsi soittimia työhönsä, mutta ne olivat myös oiva viihdytyskeino. Metsässä karjan turvana istutava paimen sai soittimia rakentamalla ajan kulumaan nopeammin, ja valmiilla soittimella sai sitten viihdyttää itseään soittelemalla. Paimenien kätten työnä Suomeen on syntynyt valtava määrä erilaisia huiluja ja pillejä. Niitä rakennettiin monilla eri tekniikoilla **puusta, tuohesta, koiranputkesta, oljesta tai kaislasta**. Suurin osa paimensoittimista oli siis nimenomaan puhaltimia, mutta saattoi paimen metsässä ollessaan rakentaa myös vaikka tuohisen helistimen eli **rapapallin**. Suomessa on soitettu sekä poikkuiluja (kuten jo pronssikaudella kehiteltyä **pitkähuilua**) että päästä puhallettavia huiluja (kuten nokkahuilua muistuttavaa **paimensoittua**), ja lisäksi on tehty paljon kansanomaisia versioita esimerkiksi klarinetista (kuten länsisuomalainen **mänkeri**). Paimenen työpäivän päätyttyä hänet saatettiin myös kutsua kylän omiin juhliin soittamaan, hänellä kun oli soittimia omasta takaa ja hän myös hallitsi niiden soiton.

Kansanomaiset puhaltimet olivat toimivia aikansa instrumentteja. Tämän päivän soittopeleihin verrattuna soittimien asteikot olivat kuitenkin hyvin erilaisia: harvassa samankaan rakentajan tekemässä huilussa oli keskenään yhdenmukainen asteikko, koska sormireijät tuikattiin usein vähän sinne päin, siihen kohtaan mihin ne sattui helpoimmin saamaan. Soittimet olivat myös usein kertakäyttötavaraa koska ne rakennettiin oikukkaista luonnonmateriaaleista. Muun muassa oljesta tehty soropilli halkeaa hyvin helposti, tuohikieliset soittimet eivät soi enää lainkaan jos kuivuvat liikaa ja puiset soittimet taas pilaa pakkanen ja kosteus. Periaate siis lieene ollut se, että soitinta käytettiin rakentamisen jälkeen sen aikaa kun se soi, sitten se heitettiin pois ja tilalle tehtiin uusi.

2.2.3 Lasten leikkilaulut

Suomen kansanperinteen keräilijät olivat maailmanlaajuisesti katsottunakin erittäin ahkeria ja taitavia, mutta kuitenkin lasten laulut jäivät systemaattisen keruutyön ulkopuolelle. Se vähäinen materiaali joka on säilynyt viittaa siihen, että lasten perinnesävel (tuutulauluista ja körötyksistä varsinaisiin perinneleikkeihin) oli musiikillisesti monipuolinen. Osa on pentatonista alkuperää, osa viittaa muinaisindoeurooppalaiseen perimään ja osa on uudempaa duuri-molli kerrostumaa. Runousopillisesti osa on kalevalamittaisia, osa 6- tai 7- tavuista riimillistä runoutta.

55. Tuuti lasta tuonelahan

29a. R. Säv. II. 190.

Sortavala, 1877

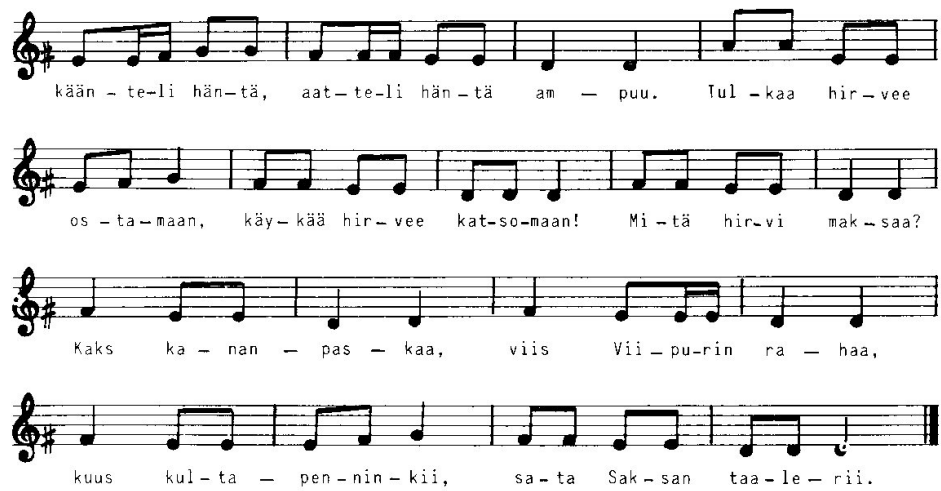
Tu - le u - ni uunin pääl-tä, Tu - le u - ni uunin pääl-tä,
Tä män lapsen silmän pääl-le, Tä man lap - sen sil-män pääl-le.

Tuuti, tuuti tummaistani, Tummaisessa tuutusessa,
Tummaisella tuutijalla, Tummaisen tuvan sisässä!
Tuuti lasta tuonelahan, Lasta lautojen sylihin,
Alla nurmen nukkumahan, Maan alla makoamahan;
Tuonen lasten laulatella, Manan neitojen piellä!
Tuonen tuutunen parempi, Manan kätkyt kaunosampi,
Etevämmät Tuonen eukot, Paremmat Manan miniät,
Tupa suuri Tuonelassa, Manalla majat avarat.

sanat: Kanteletar II 178

56. Hirvisillä

Täss' on yks ka - ma - la o - tus mei-än her - ran tar - hass'.
Täss' on ol - lut tä-män vuo-en, men-neen vuo-en, teh-nyt pal-jon pa - haa.
Pi - las meil - tä pip-pu-ri-mar - jat, hak-kas kaik-ki kau - ra pel - lot,
taas kuk-ko lei - jaa. Mies ma - kaa met - säss'. kuun-te-li hän-tä.

kään - te-li hän-tä, aat - te-li hän - tä am - puu. Tul - kaa hir - vee
os - ta - maan, käy - kää hir - vee kat - so - maan! Mi - tä hir - vi mak - saa?
Kaks ka - nan - pas - kaa, viis Vii - pu - rin ra - haa,
kuus kul - ta - pen - nin - kii, sa - ta Sak - san taa - le - rii.

Leikkijät piirissä kädet käsissä. Yksi on hirvenä piirin keskellä, toinen on metsästäjä piirin ulkopuolella. Laulun aikana piiri liikkuu eteenpäin. Viimeinen säe "Ulos hirvi salosta!" huudetaan kovaa ja piiri pysähtyy. Nyt metsästäjä yrittää ottaa kiinni hirven, joka juoksee ulos piiristä ja jälleen sisään. Piiri auttaa hirveä laskemalla hänet helposti lävitseen, mutta metsästäjää se yrittää estää (tai päinvastoin).

Sävelmä on erinomainen esimerkki siitä, miten kansanlaulujen säkeitä voi muunnella.

Tehtävä: Yritä saada selvää säkeiden rakenteesta ja sävellajista!

57. Vuotisilla

Me - pä oom - ma rik - kai - ta foo - ri - a, äy - ris - foo - ri - a, meill' on ra - haa
 ta - va - ra - ta, yl - tä kyl - lin mo - lem - pi - a. Syö - kää - t poi - jat,
 juo - kaat poi - jat, kyl - lä tont - tu tois - ta tu - - o.
 I - sän - täm - me tap - pa - nut, e - män - täm - me nyl - ke - nyt, täy - tyy läh - tiä
 ker - jää - mä - hän, jo - ka port - tia kol - kut - ta - han, jo - ka koi - raa
 hau - kut - ta - han, jo - ka kis - siä nau - kut - ta - han. Näin nyt ker - jä - tä
 täy - tyy. Kep - pi - ni pää - kin nau - kuu.

Leikkijät piirissä, yksi on rikas vouti, joko mukana piirissä tai piirin keskellä, laulavat ja tanssivat. Rikkaalla voudilla on hattu päässä arvonsa merkinä. Köyhä vouti tulee ontuen ja keppiin nojaten piirin ulkopuolelle ja pyytää laulaen apua. Hän saa mukaansa yhden leikkijän rikkaan voudin piiristä ja he menevät pois. Leikki alkaa alusta ja jatkuu niin kauan, että kaikki leikkijät ovat siirtyneet köyhän voudin puolelle ja rikas vouti jää yksin, jolloin hänestä tulee köyhä vouti.

Tässä on siis kaksi erilaista laulua samalle leikille. Sävelmät ovat toistensa toisintoja. Toisessa leikkilaulussa on kaksi erilaista sävellajia. **Tehtävä:** Yritä saada niistä selvää kirjan taulukon avulla! Lisää lastenlauluja (orosilla, hanhisilla, körötyksiä jne.) lyötyä runsaasti musiikkiluokkien kirjoista PP, SS, LPP sekä CVYÄ.

2.2.4 Nuorison leikki- ja rakkauslaulut

Lasten lisäksi myös aikuisella nuorisolla oli leikkilauluja. Osa niistä oli kalevalamittaisia, osa riimillisiä ja osa pelimannimusiikkia.

58. Lintunen lenti vieraille maille

Lin-tu-nen len-ti vie-rail-le mail-le, rin-kim-me pyö-rii ym-pä-ri vaan.

Rin-gis-sä sei-soo poi-ki-a kak-si, tyt-tö-jä siel-lä kat-se-le-vat.

Si-nä o-let kaik-kein kau-ne-hin, tu-le mi-nun kans-sain rin-ki-hin!

Jos tah-dot ol-la ys-tä-vä mul-la, sik-si kun toi-sen rak-kaam-man saan.

Säkeiden rakenteessa B-osa sävellajimuutoksineen viittaa hyvin selkeästi Länsi-Euroopan musiikkiperinteeseen.

59. Sulle annan kukkasen

Sul-le an-nan kuk-ka-set ja it-se pi-dän krans-sin.

Sai-sin-ko sen kun-ni-an et si-nun kans-sas tans-sin.

Sulle annan kukkasen

ja itse pidän kranssin. :,:

Saisinko sen kunnian

et sinun kanssas tanssin. :,:

Käänny ympäri anna kätes,

tanssi vielä vähän. :,:

Kerran pari pyörähdän (pyörähytän)

(ja) sitten jätän tähän. :,:

Pariton ison piirin keskellä hakee parin ("Saisinko sen kunnian"). Kun lauletaan "Käänny ympäri" kumpikin käsiortteen irrottaen pyörähtää itsensä ympäri ja jatkaa sitten pyörimistä kädet käsissä.

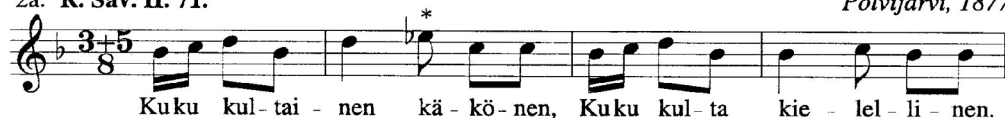
Kalevalamittaiset rakkauslaulut liikkuvat sanoissaan riimillisiä kansanlauluja paljon yleisemmällä tasolla. Se käy ilmi mm. siitä että kalevalamittaiset laulut puhuvat yleensä tytöstä ja pojasta, kun taas riimilliset usein tietynnimisestä tytöstä tai pojasta.

60. Onpa tietty tiettyssäni

2a. R. Säv. II. 71.

Polvijärvi, 1877

Onpa tietty tiettyssäni, Mesimarja mielessäni,
Lempilintu liitossani, Sinisorsa suojassani,
Jok' on mieltynyt minuhun, Minä mieltynyt hänehen;
Hänell' on ihanat silmät, Minulla syän suloinen.
Ei hän heittänyt minua, Eikä yksin jättänyynnä;
Omaksens' on ottanut, Kullaksensa kutsunut,
Kaunoksensa katsonut, Valkiaksensa valinnut.
Niin minä hänessä riipun, Sekä riipun, jotta kiikun,
Niinkun lintu lehtipuussa, Kuusen oksalla orava.

SKSÄV:n viitetekstin mukaan sävelmällä voimme laulaa Kantelettaren seuraavan runon myös:

61. Käynkö viikon villapäänä

Kuku kultainen käkönen, Hopiainen hoilattele,
Rinta hieta helkyttele, Papurinta paukuttele,
Saksan mansikka sanele, Viron puola poimettele:
Käynkö viikon villapäänä, Kauan tukka tuurukkana,
Hivuskassan kantajana, Liemingän levittäjänä,
Sitojana silkkinauhan, Päärihman ripustajana
Käynkö vuoen; käynkö kaksi, Käynkö vuotta viisi, kuusi,
Vai kaiken kahdeksan vuotta, Ympäri yhdeksän vuotta,
Vai käyn kaikenki ikäni, Tahi ei täyttä tätä vuotta.

Kuku, kuku kultarinta, Helskäsä hopiarinta,
Kuku kullat kulmilleni, Hopiaiset helmoilleni,
Kuku kuusin kultavöitä, Seitsemän sinihamoja,
Tälle tyynelle tytölle, Tälle kainulle kanalle--
Neittä nuorra naitavaksi, Vihantana vietäväksi,
Punaposkelle pojalle, Sorialle sulhaselle.

sanat: Kanteletar II 78

Kuuntelutehtävä: Pekka Kostiainen: Onpa tietty tiettyssäni (Sarjasta Moni kakku päältä kaunis)

62. Ääni ei kuulu kullalleni

9a. R. Säv. II. 519.

Akonlahti, 1877

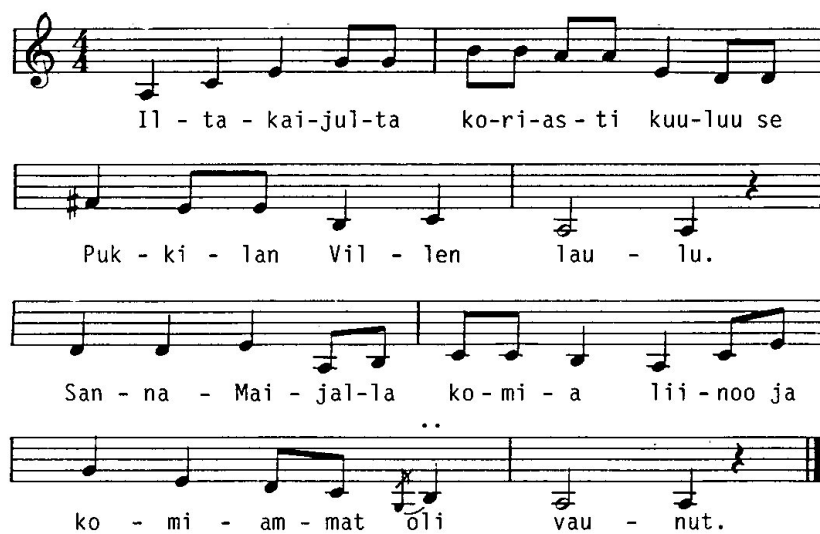
Enpä laula laitoissani, Enkä soita surkeissani,
Kieroissani en kisoa, En ilotse inhuissani.

Mitä(pä) tuosta, jos ma laulan, Tahi tuosta, jos ma soitan,
 Jos laulan jokahi lakson, Joka kummun kukkuelen,
 Soitan soien rannikoilla, Kujertelen kuusikoissa;
 Suotta suutani kulutan, Suotta säätelen sanoja--
 ääni ei kuulu kullalleni, Armahalleni kujerrus.
 On mua kuuset kuulemassa, Oppimassa hongan oksat;
 Kuuset kutsui kullaksensa, Lepät lemmeksi saneli,
 Suopetäjät sorsaksensa, Ahokoivut armahaksi.
 Enmä kuuselle kumarra, Petäjälle päätä käännä,
 En anna lepälle suuta, Kättä en koivulle kokota;
 Vaan kun kultani tulisi, Armahani asteleisi,
 Sille suun-anto sopisi, Päätä käänteä päteisi,
 Kättä lyöä kelpoaisi. Sill' on suu sulasta voista,
 Hunajasta huulta kaksi, Parta sulkusta suettu,
 Leuan-alus liessingistä; Sill' on päivä silmissänsä,
 Sillä kuuhut kulmaluilla, Tähet taivon hartehilla,
 Olkapäillänsä otavat. Se on armas astunnalta,
 Ylen jasnoinen jalalta; Maksaisin tuhat tulosta,
 Astunnasta aikasumman, Jalansiirroltä sinikön,
 Punaisen jalan polulta.

sanat: Kanteletar II 41

63. Iltakaijulta koriasti kuuluu

Kauhava

Il - ta - kai - jul - ta ko - ri - as - ti kuu - luu se
 Puk - ki - lan Vil - len lau - lu.
 San - na - Mai - jal - la ko - mi - a lii - noo ja
 ..
 ko - mi - am - mat oli vau - nut.

1. Iltakaijulta koriasti kuuluu
 se Pukkilan Villen laulu.
 Sanna-Maijalla komia liinoo
 ja komiammat oli vaunut.

2. Pukkilan Villellä liinukkavarsa
 ja Sanna-Maijalla vaunut.
 Kolomen virstan päähän kuuluu
 likan Villen laulu.

3. Sanna-Maija se voivootti
 jotta voi voi isä kulta,
 kun tua Västin Amalia
 vei likan Villen multa.

64. Se tie oli pitkä ja leveä

Kauhava

1. Se tie oli pitkä ja leviä,
joka on minun eressäni.
Eikä ne kaikki surun päivät
ole vielä käressäni.

2. Ja Ameriikan rannas valakoosta paattia
tuuli sitä huiskutteli.
Heilallani on tumma tukka
ja tuuli sitä nostatteli.

3. Heilaltani on erokirja
mullen annettuna,
eikä mulla oo mailmalla
uutta kattottuna.

4. Erokirjan toinen puoli
oli aivan musta,
ja siihen oli kirjoitettu:
En minä huali susta.

5. Voi kuinka hianohon jäähän on mennä
Kauhavan joen pinta.
Surusta ja murheesta sortunu on
näin nuaren flikan rinta.

6. Maa on musta mun jalakaani alla
ja maa on musta multa.
Vaikk olis poikia tuhansia
niin pois on oma kulta.

65. Älä sure sinä

Kauhava

1. Älä sure sinä kun en sure minä
sen rakkauren perään.
Tuoss on käsi ja teherähän ero
ja älä tule meillen enää.

2. Pane sinä markka ja minä panen kaksi
niin juorahan erojaaset.
Ensi viikolla perjantaina
on uuren tuliasaset.

3. Äläkää te hyvät flikat ottako
vasituusta heilaa ikään.
Sen vasituksen heilan kaulasta
on niin vaikia kiinni pitää.

2.2.5 Hääperinne

Ennen vanhaan häät kestivät useamman päivän. Häämenoja ja niihin liittyviä lauluja ohjasivat tarkat säännöt. Siinä oli oma paikkansa muun muassa morsiamen itkulla, morsiamen ja sulhasen neuvonnalla, kehunnalla, kuokkavieraiden lauluilla, jopa kokille laulettu kiitoslaululla. Häälaulujen joukossa riimilliset laulut ja pelimannimusiikki on suhteellisen uusi asia.

Kuva inkeriläisistä häistä.

66. Oprin laulu (Morsiamen itku)

Sortavalan seutu

Ka - jo mui - ta miek - ko - si - a, ka - jo mui - ta
miek - ko - si - a, on - nen o - sal - li - si - a,
on - nen o - sal - li - si - a. Mä - nin toi - siin ta - loi - hin,
mä - nin toi - siin ta - loi - hin. Toi - sin uk - set
ul - voi - vat, toi - sin uk - set ul - voi - vat.

Toi - sin vie - rö - ji - ve - rä - jät, toi - sin vie - rö -
ji ve - rä - jät. Kuin on pit - kät pil - ven - ran - nat,
kuin on pit - kät pil - ven - ran - nat, niin on pit - kät
mun - pi - ha - ni, niin on pit - kät mun - pi - ha - ni.

I. S., Toivakka 1966
A. S.

(Kun morsian saapuu sulhasen taloon, hänet aluksi viedään pois muiden näkyvistä. Häätalossa ruokapöytää katettaessa morsiamen sukulaiset tiedustelevat häntä laululla ja pilkkaavat samalla sulhasen sukulaisia.)

Nähtii teit kymmenes kyläs
kun tulitte, kun kulitte.
Ruskie ol rupine ruuna valjais,
polvin menevät poikin tietä
sivuin menevät Eestin tietä
rattahat rajoina perässä
varkaana vain oli rattahilla.
Meiän siso varkaan rinnalla.
Tunsim sison silkkirätit
tunsim varkaan vemmelestä.
Tuokaa siso sillan päälle
emon lapsi lauan päälle.

(Morsian tuodaan näkyviin)
Lankoiseni, luntuiseni

Kuuntelutehtävä: Pekka Kostiainen: Lankoiseni, luntuiseni

Kuva inkeriläisistä häistä.

67. Kuokkamiesten laulu

Inkeri

Näi on häitä hällättiin
 pitoloita pillattiin.
 Ei niin pienii pittoja
 kuss ei kuutta kuokkamiestä.
 Nälkäpä miun on näissä häissä
 pitoloissa pienissäkin.
 Nälkäpä näillä nuoteheillä
 vilu on muilla vierahailla.
 Ei oo kaasen kattilassa
 ei o nuoren uuen miehen
 lepikolle lehmät lypsi
 kannolle kanat munniit.
 Vast on kerran keitettyä,
 ei sekkää meitä vasten.
 Vasten muita vierahia.

Tuotako vaivanen varajat
 tynnyriss tyhjenevä
 puolikkois puolenevä?
 Vast on syöpä, vast on saapa
 Vast on ulkuu tuleva.
 Kuin lienet kotone koiria
 mäne ulos uksen kautta
 ja kautta kahen saranan,
 pure luita penkin alta.
 Mene mäelle haukkumahan.

Tuntematon
 Toksova
 H. A. Reinholm, 1847
 SKVR V 2:1654; SKSAV IV 2:738

2.2.5 Balladit

Balladit ovat kertomarunoutta, jossa tavallisesti kerrotaan traagisesta tapahtumasta (useimmiten rakkaustarinasta) tiivistetyssä muodossa. Suomalaiset balladit jakaantuvat vanhempiin kalevalamittaisiin ja uudempiin riimillisiin balladeihin.

68. Marketta, Materon neiti

Marketta Materon neiti,
Kylän kukka, koin koria,
Läksi puolahan metsälle,
Muulle maalle mustikalle.
Päivän poimi puolukoita,
Toisen muita mustikoita;
Jo päivällä kolmannella,
Ei tiennyt kotihin tietä.
Tiehyt metsähän vetääpi,
Ura saattavi salohon.

Marketta Materon neiti,
Sekä istu, jotta itki,
Itki päivän, itki toisen,
Itki kohta kolmannenki,
Metsän synkässä salossa,
Alla vaaran varvikossa.
Päivän kolmannen perästä,
Viikon päästä viimeistäki,
Kohentihe kuolemahan,
Heittihen katoamahan,
Sano kerran kuollessansa
Sekä virkki viertessänsä:

“Läksin puolahan metsälle,
Muulle maalle mustikalle;
Sinne mä kana katosin,
Sinne kuolin kurja lintu;
Elköhön minun isoni,
Elköhön iso kuuluni,
Sinä ilmoissa ikänä,
Kuuna kullan valkiana,
Kirvesvartta kirjotelko,
Kaskimetsiä katselko,
Minun kanan kaottuani,
Linnun kurjan kuoltuani!”

“Läksin puolahan metsälle,
Muulle maalle mustikalle;
Sinne mie kana katosin,
Sinne kuolin kurja lintu;
Elköhön minun veljeni,
Elköhön veli kuluni,
Sinä ilmoissa ikänä,
Kuuna kullan valkiana,
Verkaviittoa vetäkö,
Kussakkoihin kuuteleiko,
Miun kanan kaottuani,
Linnun kurjan kuoltuani!”

“Läksin puolahan metsälle,
Muulle maalle mustikalle;
Sinne mie kana katosin,
Sinne kuolin kurja lintu;
Elköhön minun emoni,
Elköhön emo kuluni,
Sinä ilmoissa ikänä,
Kuuna kullan valkiana,
Silkkihuiivia sitoko,
Kaksin kerroin kaulahansa,
Miun kanan kaottuani,
Linnun kurjan kuoltuani!”
“Läksin puolahan metsälle,
Muulle maalle mustikalle;
Sinne mie kana katosin,

Sinne kuolin kurja lintu;
Elköhön minun siskoni,
Elköhön sisar kuluni,
Sinä ilmoissa ikänä,
Kuuna kullan valkiana,
Sukkulaista suikutelko,
Sinikangasta kutoko,
Miun kanan kaottuani,
Linnun kurjan kuoltuani!”

„Balladi Marketta, Materon neiti edustaa balladeja, joissa lapsi katoaa. Muissa toisinoissa lapsen ryöstävät taivaaseen pilven hattarat. Joidenkin tutkijoiden mielestä se on shamanistista perua. Tämä balladikin on luotu ”pilven viemä neito”-aihelman pohjalta, mutta se on selkeästi inkeriläis-karjalainen. Sanat edustavat tiukasti itämerensuomalaisista traditiota myös siinä, että ihmiset olivat henkilöineet metsän ja ajatelleet sen kykenevän piilottamaan eli peittämään näkymättömiin ihmisten ohessa myös karjaa ja esineitä. Balladin sävelmä on anhemitoninen pentatoniikka.” (Kansanmusiikintutkija Timo Leisiön kommentti. Kádár-Kellosalo-Kukkurainen 2000. s. 188)

69. Annukka, Turusen tyttö

An-nuk-ka Tu - ru - sen tyt - tö, Tu - run tyt - tö, saa - ren nei - to
An-nuk-ka szi - get - nek szé - pe, Tur - ku vá - ros - nak vi - rá - ga

Annukka Turusen tyttö,
Turun tyttö, saaren neito,
Saaren morsian mokoma
Istui saaren sillan päässä,
Vuoroin itki, vuoroin nakroi
Vuoroin pani paulojansa,
Kiinnitteli kenkiänsä,
Uotti miestä miellellistä,
Sulhoa sima-suloista.
Mies merestä näyttelihe:
Kulta-suinen, kulta päinen,
Kulta pyöninki käessä:
"Lähet sie, neito, minulle?"
"Mitäs sie minulle annat?"
"Ilo-viikon ensimmäisen,
Itkun kaikeksi iäksi."
"Ei oo suotu eikä luotu,
Ei oo eukko toivottanut
Saunamaassa maatessansa,
Lehillä levätessänsä,
Ollessansa olkiloilla."

Annukka Turusen tyttö
Istui saaren sillan päässä,
Vuoroin itki, vuoroin nauroi,
Vuoroin pani paulojansa,
Kiinnitteli kenkiänsä,
Ootti miestä mielellistä,
Sulhaista sima-suloista.
Mies merestä näyttelihe:
Kulta-suinen, kulta päinen,
Kulta pyöninki käessä,
Kulta hattu hartioilla.
"Lähet sie, neito, miulle?"
"Mitäs sie miulle annat?"
"Itkuviikon ensimmäisen,
Ilon kaikeksi iäksi."
"Nyt on suotu, nyt on luotu,
Nyt on eukko toivottanut
Saunamaassa maatessansa,
Lehillä levätessänsä,
Ollessansa olkiloilla."

„Annukka, Turusen tyttö, edustaa keskiaikaista balladia, jolla on keskieuropalaiset juuret, ja joka oli ensi alkuun ollut lounaissuomalaisten nuorten eroottissävyinen piirileikkilaulu. Sen juoni näyttää kiinnostaneen nuoria vuosisadasta toiseen, sillä sitä on laulettu Suomen lisäksi aina Aunusta, Inkeriä ja Viroa myöten. Perusjuonena on, että nuori neito istuu rannalla, ja merestä nousee joukko kosijoita kuten kultamies, hopeamies ja pronssimies. Tyttö antaa näille vauraille muukalaisille rukkaset, mutta kun merestä nousee leipämies (maanviljelijä), hän suostuu avioliittoon. Tässä Kannaksen karjalaisessa muunnoksessa alkuperäinen vertailu oli aikaa myöten hämärtynyt, ja siihen oli lisäksi tarttunut aiheita toisesta balladista, jossa saksalainen kauppias pettänyt neitokainen istuu meren rannalla ja itkee Turun kaupungin satamassa.

Nuotinnoksen fermaatti on mitä todennäköisemmin muutettavissa neljäsosanuotiksi, jolloin tulee esiin suomalaisilla (ja suomensukuisilla kansoilla) yleinen 5/8 tahtilaji. Laulajan musiikkitajunnassa elää yhtä aikaa useita eri sävelkieliä (esim. muinaisindoeurooppalainen ja anhemitoninen pentatoniikka; ja saattaa olla kotoisin venäläisistä melodioista).” (Kansanmusiikintutkija Timo Leisiön kommentti. Kádár-Kellosalo-Kukkurainen 2000. s. 191)

70. Oli eräs talo

Viipurin seudulta

1. O - li e - räs ta - lo va - ra - kas tuol - la

Kes - ki - Suo - mes - sa — ja po - jan ni - mi

Vil - ho, o - li vil - kas luon - teel - taan.

Ja Vilho se kävi opetusta
kansakoulussa
ja siellä hän tuli tuntemaan
tuon Bertan ihanan.

Ja yhdessä he kulkivat
ain' koulusta kotia
ja tietämättä sydämmensä
yhteen sulivat.

Ja koulutietä kulkiessaan
he aholla istuivat
ja siinä ikuista rakkautta
toisilleen vanhoivat.

Mutt Vilho se jatkoi opetusta
yliopistoon.
Mutt' Bertta sitävastoin kävi
työssä tehtaassa.

Kun Vilho se palasi reissulta
suurena herrana,
niin ei hän enää muistanut
tuota armasta Berttaansa.

Niin halpa se oli tehtaan tyttö
hänen rinnallaan,
kun arvonimi: lääkäri
oli Vilholla itsellään.

Mutt' seuraavana aamuna
kuului huuto kauhea,
ett' erään nuoren neidon ruumis
oli löydetty koskesta.

Ja Vilho se kutsuttiin avaamaan
tuon neidon ruumista,
niin että itsemurhan syyt voisi
tarkemmin havaita.

Kun Vilho se näki Bertan kasvot,
niin hän vaaleni
ja tunnotonna vaipui hän
ja siihen kuoliki.

Ennenkuin lauluni lopetan,
niin aion varoittaa,
ettei se Suomen nuoriso
näin pettäisi toisiaan.

*Lauloi A. V. Turku.
Tallensi L. K. 1967.*

Tehtävä: Laula suoraan nuotista! Opettele ulkoa!

2.2.6 Itkuperinne

Suomen kansanmusiikin vanhimpia sävelmiä löytyy nimenomaan itkujen joukosta. Ne ovat pääosin kalevalamittaisia lauluja, vaikkakin niiden tavumäärä ei välttämättä ole aina kahdeksan. Itkuvirret ovat ensisijaisesti kuolleelle tarkoitettuja, mutta suomalaiset itkut ovat siinä erikoisia, että itkeä voi muillekin, kuin kuolleelle ihmiselle: esimerkiksi morsiamelle tarkoitettussa itkussa (ks. Oprin laulu) on tutkijoiden mielestä kyse siitä, että itketään tytön mennyttä elämää joka naimisiin mennessä haudataan. Tyttö aloittaa uuden elämän nyt jo aikuisena naisena. Seuraavassa itkussa itketään sodassa menetettyä Karjalaa:

71. Karjalan menetettyä (itkuvirsi)

Suitamon seudulta

syömärik-si i juo-ma-rik-si, kai-gen ky-län käy-jä-rik-si.

Oi-joi-joi meidä po-lo-zie, toi-sik-si po-lon-a-la-zie,

meidä kaikkie kar-ja-la-zie, meidä kaikkie kar-ja-la-zie.

Lie-gö-häi Ju-ma-la luo-nu, vai lie vanhemmat ki-rot-tu

su-vut virttä suol-ta-ma-he, myö vai kaikki kar-ja-la-zet

ku jou-vuimmo kur-jat kul-ge-ma-he, vai-va-zet

va-el-ta-ma-he, tu-lim-mo kuin tu-li-ki-bu-nat,

vie-rimmö kuin ve-zi-pi-sa-rat, vie-rimmö mual-le

vie-ra-hal-le, tu-lim-mo tun-te-mat-to-mal-le.

Jo-ga puu meidä pu-ro-vi, jo-ga sau-va-ni sa-no-vi

Ei ku-lu il-dua, kuin en it-ke ei-gä kuu-da, kuin en kujer-ra.

En it-ke e-lo-ni il-dua en-gä van-han vai-bu-mis-ta.

It-ken vain kois läh-demistä, ku-jer-de-len ka-duomis-ta

kai-gen-en-di-sen e-lok-sen, kai-gen-en-di-sen e-lok-sen.

Oi-joi-joi mei-dä po-lo-zie, toi-sik-si po-lon-a-la-zie,

meidä kaikkie kar-ja-la-zie, meidä kaikkie kar-ja-la-zie,

kuin on pitkät pil-ven rannat, niin pitkät meijän pi-hammo,

kuin on kolkot korven rannat, niin kolkot meijän kodimmo,

kuin on lua-jat lammin laijat, niin on luajat lat-tiam-mo.

Oi-joi-joi mei-dä po-lo-zie, toi-sik-si po-lon-a-la-zie,

lau-lan eh-ki voi-jes-sa-ni, jos en toit-ši voi-jek-ka-na,

sua-nen i-so-ni i-jil-le, e-mo-ni var-rel va-lu-nen.

Lauloi Martta Kähmi
Tallensi S. H.

2.2.7 Kristilliset laulut

Suomalaiset - kuten myös saamelaiset ja virolaiset - ovat laulaneet kristillisiä lauluja omalla runomittaisella sävelkielellään, mutta ne ovat valitettavasti unohtuneet ja kirkossa lauletaan lähes ainoastaan kirkonmiesten mukana tulleita sävelmiä. Nämä ovat enemmän tai vähemmän mukautuneet suomalaiseen musiikilliseen makuun. Kalevalamittaisissa hengellisissä kansanlauluissa suomalaistuivat myös raamatulliset nimet:

Juhanus, Jumalan pappi, risti poian Ristukseks; Matalleena neito kaunis kätki kielletyn omenan; santta-Pietari sanoopi, santta-Anna arveloopi; Tule tänne, Synty Kiesus, tule uutehen tupahan; jne.

72. Anna maata Maariainen

23 R. Säv. II. 176. Taipale, 1877

Tuu-t'i, tuu-t'i tuo-men kuk-ka, Et-pä tii-ä mam-ma ruk-ka,
Mis-sä lap-ses lau-le-loo, Missä lap-ses lau-le-loo.

Tuuvitan tuhoista lasta, Tätä lasta liekuttelen,
Suen suuhun syntynyttä, Talvella tapahtunutta.
Anna onni, suo Jumala, Laita lapselle osoa,
Syötelläni nälkähistä, Viluhista lämmitellä;
Anna maata Maariainen, Kiesus leppein levätä,
Niinkuin Maaria makasit, Kiesus leppein lepäsit!

Kiesuski kehossa kiikkui, Kaikkivaltias vaussa,
Kapalohon käärittynä, Seimehen sovitettuna,
Sinne lassa laskettuna, Pienosena pistettynä.

sanat: Kanteletar II 177

2.2.8 Tanssiperinne

Kun muualla Euroopassa tanssit ovat saaneet säilyä, Suomesta ne ovat lähes täysin hävinneet. Niitä pidettiin oletettavasti pakanallisina tai sivistymättöminä, mikäli eivät olleet ruotsalaisperäisiä. Jäljelle jäivät lähinnä vain pelimannikulttuuriin liittyvät tanssit, koska pelimannimusiikissa tanssi ja tanssisävelmät ovat keskeisessä roolissa.

73. Rimppa

Kiihtelysvaara

Tehtävä: Soita nokkahuilulla suoraan nuotista!
Jaksottele säerakenne.

74. Eräs lempi (valssi)

Suistamo

SKS:n arkisto, soittaja Ilja Kotikallio, haitari
Nuotitti S. H.

Tehtävä: Soita nokkahuilulla! Tytöt ylä-ääntä, pojat alääntä (aina matalinta) alttahuilulla. Tutki kappaleen soinnutus!

75. Polkka

Suistamo

SKS:n arkisto, soittaja Ilja Kotikallio, huuliharppu
Nuotitti S. H.

Tehtävä: Laula ja soita (alttahuilulla) suoraan nuotista (tytöt ylä-ääni – pojat alääni)! Tutki soinnutukset!

3. Muiden kansojen kansanmusiikki

3.1 Suomensukuisten kansojen musiikkiperinteet – musiikillinen sukulaisuus

Suomensukuisten (suomalaisugrialaisten) kansojen kielisukulaisuus on ollut tiedossa jo 1700-luvulta asti. Kulttuuri- ja musiikillinen sukulaisuus löytyi sen jälkeen, kun ensin huomattiin, että „musiikkia on muuallakin, kuin Länsi-Euroopassa” ja että eri kansojen musiikkikulttuurit ovat monin tavoin erilaisia. Vasta kun tallennettiin ja kartotettiin eri suomensukuisten kansojen musiikkikulttuureja ja ruvettiin niitä vertailemaan keskenänsä, huomattiin myös musiikillinen samankaltaisuus. Tätä vertailua sanotaan fennougristiikan vertailevaksi musiikkitieteeksi. Tämän tieteenalan uusimpien tuloksien mukaan musiikillinen sukulaisuus - osittain samaan tapaan, kuin kielisukulaisuuskin - ilmenee

- a) siinä, että eri sävelmille löytyy eri suomensukuisilta kansoilta toisintoja
- b) samoihin juuriin johdatettavissa ominaisuuksissa (esimerkiksi samaa säveltä toistavia lopukkeita, samanlaiset tahtilajit, tavumäärä, prosodia, säveliköt jne.)
- c) samanlaisessa ajattelutavassa, samanlaisissa (parillisissa, rinnasteisissa) lopuke- ja säerakenteissa.

39b. LG Kalagor, 1932

1. Ha gon - do - lod, ró - zsám, Ha gon - do - lod, ró - zsám,
2. Fogd a jobb ke - ze - met, Fogd a jobb ke - ze - met,

40. R. Säv. II. 453. Uhtua, 1879

1. Hogy vé - lem meg - él - hetsz, Hogy vé - lem meg - él - hetsz,
2. Se sé - tál - gass vé - lem, Se sé - tál - gass vé - lem.

41a. R. Säv. II. 711. Valkeasaari, 1877

1. Issän miull'os - ti harmaan kon - ka - rin, Hoi harmaan kon - ka - rin.
2. Kasköpi män nä muil - le mail - le, Hoi muil - le mail - le.

41b. MNT I. 318. Szolnok m., XIX. sz. vége

Ég a gyertya, ha meggyújtják, Ezt a lá - nyok szé - pen fúj - ják.
Fújjad, fújjad, kis ka - to - na, Had ví - gad - jon ez az ut - ca.

41c. Lach Tschet. I. ♩=48 Urzsum vidéke, 1916

Ju - men kü - kü a - cam u - lo, kü - kü šul - zer a - vam u - lo.
Ju - men arsenge i - zam u - lo, varsenge šul - zer jen - gam u - lo.

42a. R. Säv. II. 63. Uhtua, 1877

Miero vuotti uut - ta kuuta, Kylä nuorta mor - si - an - ta.

42b. Kallós 138. Tempo giusto ♩=118 Klézse, 1955

Meg kell ne - kem hal - ni Gó - rög I - lo - ná - étt.

36b. RGr 113. Szentegyházsfalu, 1938

Hová mégy, hová mégy, Elmenyünk, elmenyünk, hogyha dógot kapnánk.
Tizenkét kömíves?

37a. R. Säv. II. 545. *Suistamo, 1877

Algu ai - na a - si - oit - sa, Varsin vanhas - ta a - jas - ta
Kasvo moassa kau - ne - hes - sa, Pik - ku - sis - sa pensa - his - sa.

37b. R. Säv. II. 237. *Kurkijoki, 1877

1. Paista, päi - vä, pai - me - nil - le, 2. E - lä ka - lan ppy - tä - jil - le,
3. Ppy - tä - jät ka - lo - ja soa - vat, 4. Paimen syöpi kui van lei - vän.

37c. BB 316. Zsida, XX. sz. eleje

Szántottam gyö - pöt, Vetettem gyöngyöt, Hajtottam á - gát, Szédtem vi - rá - gát.

38a. R. Säv. II. 615. Suistamo, 1904

Oh - to - se - ni, lin - tu - se - ni, Me - si - käm - men kau - no - se - ni,
Kun sa kuu - let karjan kel - lon, Helkys - ten he - vosen kel - lon.

38b. R. Säv. II. 144. Alattu, 1874

An - nuk - kai - ne Soa - ren nei - to, Is - tu soa - ren sillan päässä.

39a. R. Säv. I. 674. Hevaa, 1903

1. Tul - kaa kaa työ ty - töt yö - tu - lel - le jo,
2. Ai lo - le lo - le, yö - tu - lel - le jo.

Vertaileva musiikkitieteen melodiavertailu Gábor Lükön tutkimuksissa

Tässä jaksossa suomensukuisista kansoista käsitellään vain virolaisten, saamelaiden, mordvalaisten, marilaisten ja unkarilaisten musiikkiperinteitä. Muiden kansojen musiikkia löytyy teoria-jaksossa.

3.1 Virolainen kansanmusiikki

Kuten viron kieli ja runouskin, virolaisten musiikkikulttuuri on samankaltainen kuin Suomessa. Virolaisesta musiikkikulttuurista löytyvät samat kolme kerrostumaa, eli runolaulanta, reki- tai riimilliset kansanlaulut sekä pelimannimusiikki. Virolainen ja suomalainen runolaulanta on ilmiselvästi samaa juurta:

76. Uponneen veneen balladi

virolainen runolaulu

O-li mul kol-mi ven-ni-kes-ta, o-li mul kol-mi ven-ni-kes-ta,
kol-mi kui u-a-i-va-da, kol-mi kui u-a-i-va-da,
kaks kui er-ne-kau-na-kes-ta, kaks kui er-ne-kau-na-kes-ta.
Ü-he mi-na saa-din mar-ja-maa-le, ü-he mi-na saa-din mar-ja-maa-le,
tei-se saa-din kar-ja-maa-le, tei-se saa-din kar-ja-maa-le,
kol-man-da ka-la jä-re-le, kol-man-da ka-la jä-re-le.

Myös virolaiset runolaulajat lauloivat runojaan vuorolauluna (aloittaja: *päämies* – jatkajat: *puoltajat*).

Tehtävä: Tutki laulun sävellaji, lopuketyyppi ja tavumäärä!

77. Iidud-tiidut

virolainen runolaulu

Ii-dut-tii-dut tee o-li vil-tu, ai-a-tei-vas ae-tud vil-tu,
kuu-se-puu o-li kuk-kundvil-tu, ka-se-puu o-li kas-vandvil-tu...

Tehtävä: Tutki laulun sävellaji, lopuketyyppi ja tavumäärä!

3.2 Saamelaisten musiikki

Saamelaisten kansanmusiikki on erittäin arkaaista. Se on sidoksissa suomensukuisten kansojen musiikin lisäksi myös pohjoisten kansojen kulttuureihin. Saamelaisten kansanlaulua - erikoisesta äänenmuodostuksestaan johtuen - sanotaan joiuksi. Tämä äänenmuodostus tekee mahdolliseksi melodiankulussa suuria sävelhyppyjä. Yksi joikujen erityispiirre on myös sanojen vähyys. *Lolloo* ja *nunnuu*-tyyppisiä täytesanoja on paljon, koska melodia itsessään kertoo paljon joi'un kohteesta ja muutama avainsana riittää kertomaan saamelaiselle kuulijalle mistä joiussa on kyse.

78. Joiku (1)

Karasjoki

a   *nā* || *vuəD'D'ǵ GO vuəD'D'ǵ GO*, | *vuəD'D'ǵ, vuəD'D'ǵ,*
ǵəD'D'ǵ GO vuəD'D'ǵ GO, | *vuəD'D'ǵ GO vuəD'D'ǵ,*
vuəD'D'ǵ GO, vuəD'D'ǵ GO, | *vuəD'D'ǵ GO vuəD'D'ǵ, vuəD'D'ǵ*

b   *ǵəD'D'ǵ GO vuəD'D'ǵ GO*, | *vuəD'D'ǵ GO, vuəD'D'ǵ GO,*
ǵəD'D'ǵ GO vuəD'D'ǵ GO, | *ǵəD'D'ǵ GO vuəD'D'ǵ,*
ǵəD'D'ǵ GO vuəD'D'ǵ GO | *lullago lullu* | *lullago lū'*

Tehtävä: Laula ja soita prima vista!

Tutki joiun sävellaji!

Tämä joiku on aluperin kaksisäkeinen, mutta se hämärtyy, sillä laulaja muuntelee joikua mielensä mukaan.

79. Joiku (2)

c   *nə || riġġə də' lei gon | aḡna pārdni go*
loilōi loiloiko | loilōi loilogo
lollō lollogo | lollō loilō
loilō lollogo | lollō lullugo | lullū lo'

d   *nə || vāi'ke liġ de gon | riġġən aḡna pārdni*
luilū lullugo | lullugo tājo-
diġ de go lailā | lailā lailago
lollō | lollogo loilō | loilōi lo'

e   *nə || iġ'q' qāden go | eglūs vāra go*
vāldi' luilū | lullū luilugo
luilū luilugo | vāi'ke lei jo vel
riġġə nieidda vel | oāḡon | loilōi loilogo
lollō loilogo | loilō loilogo | loilō la'

Tehtävä: Soita suoraan nuotista (myös koristekuvioita)!
Tutki sävellaji!

3.3 Mordvalainen kansanmusiikki - venäläinen vaikutus

Suomensukuisten kansojen laulukulttuuri on pääsääntöisesti yksiäänistä. Joillakin kansoilla on kuitenkin kehittynyt - ehkä vierasperäisen (venäläisen) vaikutuksen johdosta - moniäänisyyttäkin. Tämä moniäänisyys saattaa kuulostaa lähinnä siltä että kukin laulaa samaa säveltä omalla tyylillään, mistä tulee tunne moniäänisyydestä. Tarkemmin kuunnellen kuitenkin huomaa, että laulutavalla on omat vankat säännöt:

80. Marjushka

mordvalainen kansanlaulu

$\text{♩} = 76$

1. Сра-монь стир-нясь Ма-ря- нясь, Нол-га ту-ла ша-ма-нясь. Эх, ма!

2. Нол-га ту-ла ша-ма-нясь, Рав-жа р(у)-даз па-ля-нясь. Эх, ма!

3. Ки' ша-ма-нянц штакшне-зе, Ки' па-ля-нянц муськонкшнезе? Эх, ма!

4. Гришкань Митрей штакшнезе, Гришкань Митрей муськонкшнезе. Эх, ма!

5. Ки'е шаманянц нолсезе, Ки'е шаманянц палсезе? Эх, ма!

6. Гришкань Митрей нолсезе, Гришкань Митрей палсезе. Эх, ма!

1. Срамница девушка Марьюшка, Крючок сопливый — личико. Эх, ма!

2. Крючок сопливый — личико, Чёрная, грязная рубашечка. Эх, ма!

3. Кто личико умывал, Кто рубашечку стирал? Эх, ма!

4. Гришкин Митрей умывал, Гришкин Митрей стирал. Эх, ма!

5. Кто личико <её> лизал, Кто личико <её> целовал? Эх, ма!

6. Гришкин Митрей лизал, Гришкин Митрей целовал. Эх, ма!

Laulun viimeisten säkeiden loppusävel on laulettava painottaen sitä alaspäin. Tapa esiintyy monilla Venäjän suomensukuisilla kansoilla.

81. Niityllä

mordvalainen kansanlaulu

♩ = 112

I ... як - со - ва, ки - як - со - ва Кшти_ма вас_та мак - со - да, мак_со - да_(я).

II ... як - со - ва, ки - як - со - ва Кшти_ма вас_та мак - со - да, мак_со - да.

III 1. Ку_дань_конь ки_як - со - ва, ки - як - со - ва Кшти_ма вас_та мак - со - да, мак_со - да.

IV ки_як - со - ва, ки - як - со - ва Кшти_ма вас_та мак - со - да, мак_со - да.

V ... як - со - ва, ки - як - со - ва Кшти_ма вас_та мак - со - да, мак_со - да.

... як - со - ва,

1. Ку_дань_конь ки_як - со - ва, ки - як - со - ва Кшти_ма вас_та мак - со - да, мак_со - да.

... як - со - ва,

I Ля_ли_ля_ли, ля_ли_ля_ли, ля_ли_ля_ли! Ля_ли_ляй, ля_ли_ля_ли, ля_ли_ляй!

II Ля_ли_ля_ли, ля_ли_ля_ли, ля_ли_ля! Ля_ли_ляй, ля_ли_ля_ли, ля_ли_ляй!

III Ля_ли_ля_ли, ля_ли_ля, ля_ли_ля! Ля_ли_ляй, ля_ли_ля_ли, ля_ли_ляй!

IV Ля_ли_ля_ли, ля_ли_ля, ля_ли_ли! Ля_ли_ляй, ля_ли_ля_ли, ля_ли_ляй!

V Ля_ли_ля_ли, ля_ли_ля, ля_ли_ли! Ля_ли_ляй, ля_ли_ля, ля_ли_ляй!

Ля_ли_ля_ли, ля_ли_ля_ли, ля_ли_ля_ли! Ля_ли_ляй, ля_ли_ля_ли, ля_ли_ляй!

ля_ля_ляй, ля_ли_ли!

12. Памятники мордовского искусства

Tehtävä: Ensisilmäyksellä laulu näyttää vaikealta, mutta jos katsoo etukäteen, niin se voi onnistua suoraan moniäänisenä prima vista-harjoituksenakin. Kokeilkaa myös nokkahuilulla! Jos halutaan voidaan laulaa tavuilla: „lja-lji, lja-lji” jne.

Tutki laulun sävellaji!

3.4 Marilainen kansanmusiikki

Marilaiset ovat säilyttäneet erittäin puhtaassa muodossa kahta varsin vanhaa sävellajia: **hemitonista pentatoniikkaa ja anhemitonista pentatoniikkaa**. „Hemi” tarkoittaa „puoli”. Hemintoninen tarkoittaa siis sellaista pentatoniikkaa, jossa on (diatonisesta järjestelmässä katsottuna) puolisävelaskel. „Anhemi”-tarkoittaa „ilman hemiä”, eli sellaista pentatoniikkaa, josta ei löydy puolisävelaskelia. (KS. kirjan taulukko!)

82. Laulu kolhoosista

marilainen kansanlaulu

♩ = 88

Ой, ў-но вуг, ў-но вуг туге, ў-но о-ла вуг(е)вож-тук.

Шу-ко шингилыда шунда-лаи гил(е), гур-за ком-со-мо-шыл-ко.

Tehtävä: Laula ja soita suoraan nuotista! Sanat ovat nelisäkeisiä, sävel kaksisäkeinen. Etsi toistoa ensimmäisestä tahdist! (Etsi vastaavia paikkoja!) Kyseinen tyylikeino on melko yleinen muillakin suomensukuisilla kansoilla.

Mikä on säkeiden rakenne tämän nuottikuvan mukaan? Entä nuotinnettuna uudestaan jos jätetään viivastosta ti:n ja fa:n paikka pois? Mikä on laulun sävellaji?

83. Laulu tytöstä

marilainen kansanlaulu

♩ = 192

шолка цоват-маш цов-ват, шол-ке цок-рет са-вож-ка;

ку-э цоват-маш цов-ват, ку-э цок-рет са-вож-ка.

Умар шолан шок гур-жат цок-рет са-вож-ка.

Э-ш цок-рет ца-ка-вай-шат Аккаш цок-рет са-вож-ка.

Tehtävä: Soita suoraan nuotista sopraanohuilulla!

Miksi pitää vaihtaa do kolmannella rivillä?

Mikä on säkeiden rakenne? Entä laulun sävellaji?

Laulu on otettu marilaisen kansanmusiikin tutkijan kirjasta Mari muro (= Marilainen laulu). Sen pohjalta lähti käyntiin fennougristiikan vertaileva musiikkitiede.

84. Lähdetäänkö tanssimaan?

marilainen kansanlaulu

$\text{♩} = 144$

1) —————

1. li-ješ mo-li mural-taš, li-ješ mo-li kuštal-taš?

li-ješ mo-li ta-če kas-ten ik mo-tor den mutla-naš?

2) —————

mē-je lek-tam kuštal-taš, kü-war to-ret ta-wal-taš,

3) —————

4) —————

jo-dam mē-je jol-ta-še-mēm wašta-re-šem ta-wal-taš.

2. šokto, šokto yarmonetām, šoktāmetām jōratem,
 šoktāmetām wele oyāl, āškendāmat jōratem.
 muraltenat koltāšām, kuštaltenat koltāšām,
 jesli kelšen ulāna γān, eše jodān kertāda.

Tehtävä: Soita suoraan nuotista alttahuilulla! Tutki laulun sävellaji! Mikä on säkeiden rakenne?

85. Laulu rakkaudesta

marilainen kansanlaulu

$\text{♩} = 120$

Uäke äratimē, äratimē ägöçtämē, öü, kö-çä-çem, kö-çä-çem ym-çem?

Kocarnā kocarēm, kocarē kocarēm, kocarnā kocarēm, kocarē kocarēm.

Tehtävä: Etsi pentatoniikan kolmisointuja (pentatoniikan terssit päällekkäin).

86. Kirjava kananen

marilainen kansanlaulu

Tehtävä: Soita alttohuilulla!

Kirjoita laulu viivastolle, jossa puuttuvilla sävelillä ei ole paikkaa. Tutki säkeiden rakenne!

87. Tyttö ja poika

marilainen kansanlaulu

Tehtävä: Laula suoraan nuotista!

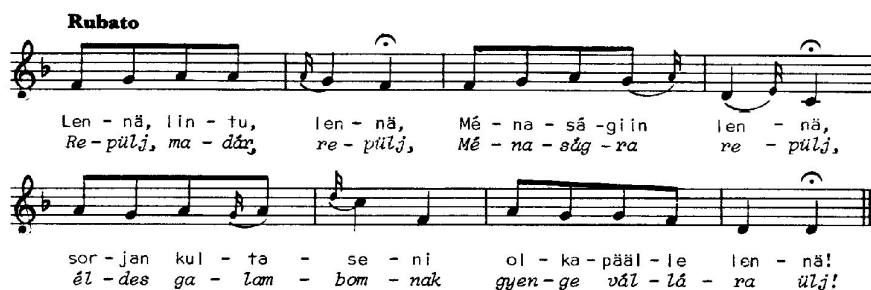
Nuotinna omaan säveljärjestelmään ja tutki säkeiden rakenne!

3.5 Unkarilainen kansanmusiikki

Unkarilaisten musiikissa on säilynyt sekä vanhoja melodioita, lopuketyyppejä, että vanhaa ajattelutapaa, joka ohjailee melodioiden sommittelua.

88. Lennä, lintu, lennä unkarilainen kansanlaulu

Rubato

Len - nä, lin - tu, len - nä, Mé - na - sá - giin len - nä,
Re - pülj, ma - dár, re - pülj, Mé - na - ság - ra re - pülj,
sor - jan kul - ta - se - ni ol - ka - pääl - le len - nä!
él - des ga - lam - bom - nak gyen - ge vál - lá - ra ülj!

2. Sano terveiseni,
tyrmässä mä olen,
rakkaus kahlitsevi,
raudoissa mä olen.

3. Vanki olet, rakas,
minä sairas aivan,
kun vain tulet tänne,
parannat sä vaivan.

2. Mondjad, én küldtelek,
mondjad, hogy rab vagyok,
szerelem-tömlőben
térdig vasban vagyok.

3. Rab vagy, rózsám, rab vagy,
én meg beteg vagyok,
mikor eljössz hozzám,
akkor meggyógyulok.

Tehtävä: Laula laulu suoraan nuotista sanoilla!

Mikä on laulun sävellaji?

Entä säkeiden rakenne?

89. Säkkipillin puhaltaja unkarilainen kansanlaulu

Tempo giusto

Säk - ki - pil - lin pu - hal - ta - ja hel - ve - tin on tai - val - ta - ja.
A - ki du - dás a - kar len - ni, an - nak po - kol - ba kell men - ni.
Hel - ve - tis - sä suu - ret koi - rat, na - hois - ta saa pil - lit oi - vat.
Ott van - nak a jó nagy ku - tyák, ab - ból lesz - nek jó nagy du - dák.

2. Kuolo iski hanhirukkaan,
ukkokin jo meni hukkaan.
Viis mä veisaan ukostani,
surku vain on hanhestani.

2. Megdöglött a tarka ludam,
kőbolygó lett az én uram.
De az uramat nem bánom,
csak a ludamat sajnálom.

Tehtävä: Mitä ensimmäinen säkeistö tarkoittaa? Mihin kaikkiin elämäntilanteisiin se sopii? Ketä se koskettaa?

Tempo giusto

1. En - pä muu - ta tai - da, nyt mun täy - tyis nai - da.
 El ké - ne in - dül - ni, meg ké? há - za - sod - ni,
 Ky - sy - mys - tä poh - din, ke - net ot - taa toh - din,
 de még az a kér - dés, kit ké - ne el - ven - ni,
 voi, voi, voi, voi, voi, voi, ke - net ot - taa toh - din.
 jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, kit ké - ne el - ven - ni.

2. Jos mä neidin naisin,
ei se kudo, kehrää,
hävetä mä saisin
housunostoon mennä,
voi, voi, voi . . .
housunostoon mennä.
3. Jos mä kosin vanhaa,
murheitaan se jauhtaa,
jokainen sen sana
ukkosena pauhaa,
voi, voi, voi . . .
ukkosena pauhaa.
4. Jos mä otan rikkaan,
se vain suustaan suoltaa:
»Elättää mun täytyy
tuollaista nyt ruojaa!»
Voi, voi, voi . . .
tuollaista nyt ruojaa.
5. Jos mä kosin köyhää,
mitä voin mä tehdä?
Köyhästäjän saattaa
köyhää kaksi tehdä,
voi, voi, voi . . .
köyhää kaksi tehdä.
6. Jos mä kosin nuorta,
silloin tanssi alkaa.
Piittäisinko tuosta,
mitä syödä antaa,
voi, voi, voi . . .
mitä syödä antaa.
7. Luoja, hyvä Luoja,
mitä pitäis tehdä,
naimattako olla
vaiko naimaan mennä?
Voi, voi, voi . . .
vaiko naimaan mennä?
8. Uskoni on vakaa
tästä eteenpäinkin:
onnemi se takaa,
vaimotta jos jäinkin,
voi, voi, voi . . .
vaimotta jos jäinkin.

2. Ha kisasszonyt veszek,
nem tud szőni, fonni,
jaj, de szégyen nekem
pénzen gatyát venni,
jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
pénzen gatyát venni!
3. Ha öreget kérek,
az mindig szomorú,
annak minden szava
egy égi háború,
jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
egy égi háború!
4. Ha gazdagot kérek,
mindig csak azt hányja,
hogy: Az enyimből élsz,
ebadta hitvány,
jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
ebadta hitvány!
5. Ha szegényt megkérek,
avval mit csináljak,
egy koldusból kettőt
ugyan mért csináljak?
Jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
ugyan mért csináljak?
6. Ha fiatalot kérek,
mindig táncolhatnék,
nem bánja az ura
akármik is egyik,
jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
akármik is egyik.
7. Istenem, Istenem,
ugyan mit csináljak,
legénykedjem-e még,
vagy megházasodjak?
Jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
vagy megházasodjak?
8. Az az egy reménység
táplál ezután is,
jó lesz a legénység
nékem továbbra is,
jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
nékem továbbra is!

Kuuntelutehtävä: Kodály'n samanniminen orkesterisovitus

91. Eipä hätää husaarilla

unkarilainen kansanlaulu

Tempo giusto

1. Eipä hätää husaarilla, hyvin hällä luis-taa:
A jó lo-vas ka-to-ná-nak de jól va-gyon dol-ga:

syö ja juo hän tel-tas-san-sa, huo-let kau-as suis-taa.
E-szik, i-szik a szá-tor-ba, sem-mi-re sincs gond-ja.

Hei, lois-to-e-lä-mä-tä, tä-mä hál-le kel-paa,
Hej, é-let, be gyöngy é-let, en-nél szebb sem le-het.

se vain tul-koon hu-saa-rik-si, ken ei löy-dä ver-taa.
Csak az jó-j-jön ka-to-ná-nak, a-ki i-lyet sze-ret.

2. Husaari tuo satulaansa hyppää salskeana, loistaa, paistaa tantereella kukkaa kauniimpana. Hei, loistoelämätä . . .
3. Roimasti hän vihollisen ajaa taistelusta, voiton perii, kotiin kantaa saaliin kamppailusta. Hei, loistoelämätä . . .
4. Tuiman miekan lappessa on uljaat sanat nämä: valmis maataan puolustamaan husaari on tämä. Hei, loistoelämätä . . .

2. Paripáját megforgatja, úgy megyen dolgára, csillog-villog a mezőben virágszál módjára. Hej, élet stb.
3. Ellenségre - nyereségre kímégyen próbára, megütközik - viaskodik, siet a prédára, Hej, élet stb.
4. Fel van írva és rajzolva haragos kardjára: Ez az élet a becsület a király számára. Hej, élet stb.

Kuuntelutehtävä: Kodály: Hány (Huszárnóta)

3.2 Suomalaisen ja suomensukuisten kansanmusiikkien saamia vaikutuksia – musiikilliset lainat

3.2.1 Muinais-indoeurooppalainen hemitoninen pentatoniikka

Vertailevien tutkimuksien mukaan lähes kaikessa suomensukuisessa musiikkikulttuurissa on jälkiä muinaisindoeurooppalaisesta musiikista. Sen tärkein ominaisuus on hemitoninen pentatoniikka eli pentatoniikka, jossa on - diatonismista otetulla termillä ilmaistuna - pieni sekunti (ks. kirjan sävellajitalulukko).

1. Эй, марлють пряс (ды) акша панчфкя,
 акша панчфкя,
 акша панчфкя,

Эх-(е), ся Ванькать (и)-рвьяц. Ва-хи-ха, на-ви-ён!
 Эх, Ванькать (и)-рвьяц. Ва-хи-ха, на-ви-ён!
 Эх, Ванькать (и)-рвьяц. Ва-хи-ха, на-ви-ён!

2. Эй, да, марлють пряс (ды) мазы марья,
 мазы марья,
 мазы марья,

Эх-(е), ся Ванькать (и)-рвьяц. Ва-хи-ха, на-ви-ён!
 Эх-(е), ся Ванькать (и)-рвьяц. Ва-хи-ха, на-ви-ён!
 Эх, Ванькать (и)-рвьяц. Ва-хи-ха, на-ви-ён!

1. Эй, марлють пряс (ды) акша панчфкя —
 Эх, ся Васянь рвьяц.

Вахи́ха, нави́ён!

2. Эй, да, марлють пряс (ды) мазы марья —
 Эх, ся Ванькать рвьяц.

Вахи́ха, нави́ён!

3. Кардса дубороды лишмонясь,
 Сторублёвай тиниясь —
 Эх, ся Митянь рвьяц.

Вахи́ха, нави́ён!

1. На яблоне белый цветочек —
 То жена Василия.

Вахи́ха, нави́ён!

2. На яблоне красное яблочко —
 То жена Ванюшки.

Вахи́ха, нави́ён!

3. В конюшне шумливая лошадка,
 Сто рублей стоящая —
 То жена Мити.

Вахи́ха, нави́ён!

93. Mehiläiseni, älä pistä

marilainen kansanlaulu

$\text{♩} = 72$

i - zi mük-šem, it püškek - lal,
ko - čo šorja-nâm kočkân o - mäl.
poco accel.
saj jol - ta - šem, it sê - ra - lal,
a tempo
tāj de - čet molo den koštân o - mäl.

94. Äsken tulín Transilvaniasta

unkarilainen kansanlaulu

Tempo giusto. $\text{♩} = 164, 160.$

1. Most jöt - tem Er - dély - bö - lə
Hat ló - val, hin - tó - val,
Hat ló - val, hin - tó - val
S egy ron-gyos szol - gá - val.

3.2.2 Itämeren kansojen musiikkikulttuurit

Suomalainen musiikkikulttuuri on muodostunut vuosituhansien aikana samankaltaiseksi muiden Itämeren kansojen kanssa. Itämeren kansojen musiikillisissa äidinkieliä on paljon yhteistä riippumatta siitä, onko kyse alueen suomensukuisesta, germaani- tai balttilaisesta kansasta. Itämeren kansojen vanhaan perintöön kuuluu suppea sävelala, eli enimmäkseen penta- tai tetrakordinen sävellaji. Jos melodioihin ilmestyy johtosävel tai sointu-ajattelun (I tai V asteen) piirteitä, se viittaa germaanikansojen musiikkikulttuuriin.

95. Söö, meie kirju karja

virolainen karjankutsulaulu

Söö, meie kirju karja,
 oie leelo, ot tebe lelo lee!
 Söö sedä söödirohto,
 laku laia laanerohto,
 kuni tõuseb tõista rohto,
 kuni pistab piibelehte,
 ajab üles angervaksa.
 Pilelile Peebukene,
 a'a siia karjakene!
 Siin on kallis karjarohto,
 valgepää vasika rohto.

*Tehtävä: Laula prima vista! Päämies laulaa ensimmäiset kaksi tahtia! Muut laulavat loppuja.
 Mikä on laulun sävellaji?*

96. Jōda, jōda päva

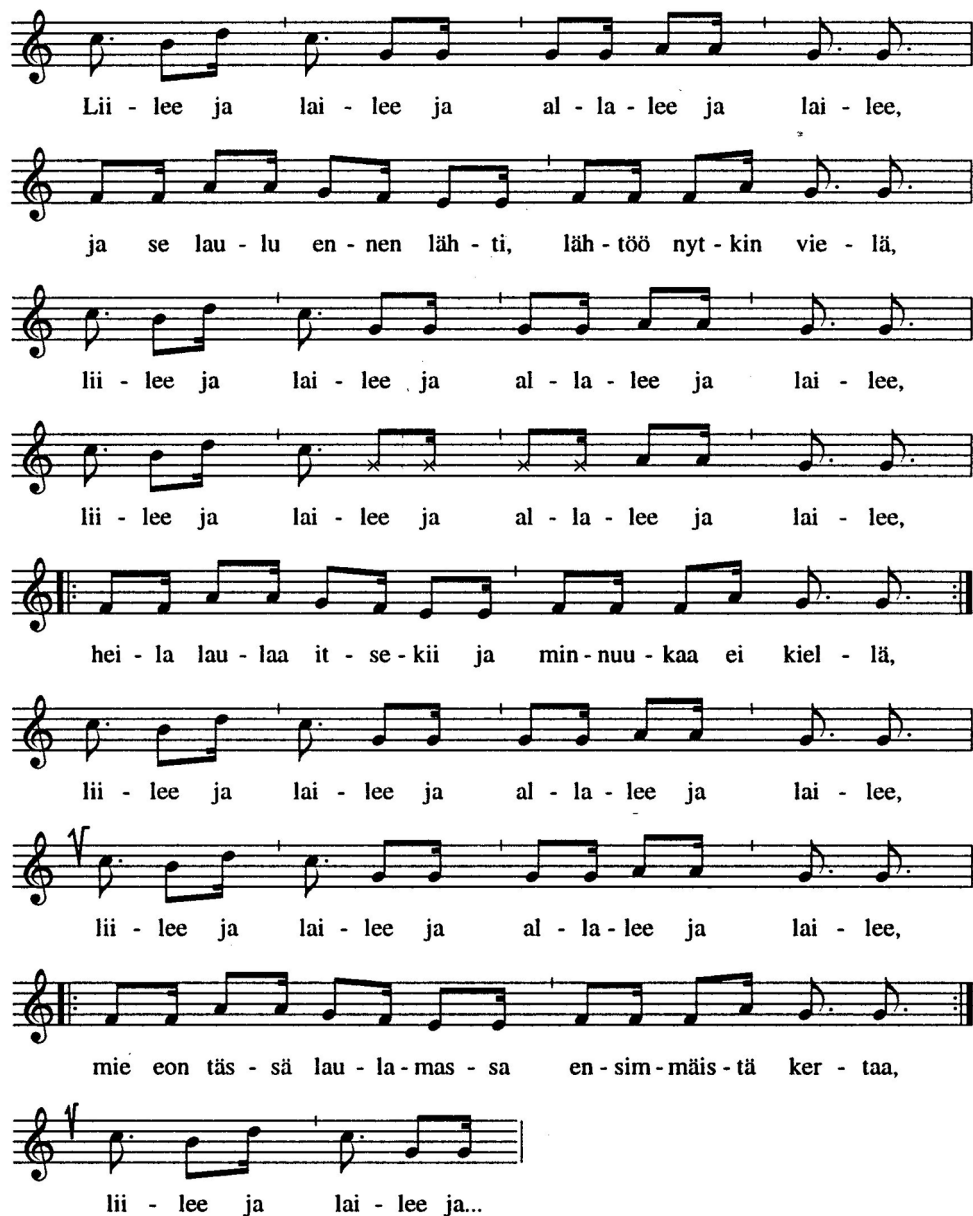
liiviläinen runolaulu

Tehtävä: Mikä on laulun sävellaji?

97. Liilee ja lailee

inkeriläinen röntyskälaulu

Lii - lee ja lai - lee ja al - la - lee ja lai - lee,
 ja se lau - lu en - nen läh - ti, läh - töö nyt - kin vie - lä,
 lii - lee ja lai - lee ja al - la - lee ja lai - lee,
 lii - lee ja lai - lee ja al - la - lee ja lai - lee,
 hei - la lau - laa it - se - kii ja min - nuu - kaa ei kiel - lä,
 lii - lee ja lai - lee ja al - la - lee ja lai - lee,
 lii - lee ja lai - lee ja al - la - lee ja lai - lee,
 mie eon täs - sä lau - la - mas - sa en - sim - mäis - tä ker - taa,
 lii - lee ja lai - lee ja...

Tehtävä: Melodia koostuu kahdesta osiosta, tarkista niiden sävellajit!

Kansanlaulu on pohjana Veljo Tormiksen kansanlaulusovitukselle, joka löytyy sarjasta *Inkerin illat*. Säveltäjä muutti toisen puoliskon sävellajia. **Tehtävä:** Laulakaa levyn mukana!

Lii - lee, lai - lee, al - la - lee ja lai - lee,

an - ta - kaa ko mie a - lo - tan lau - la huu - ri - tel - la... (ei)

...an - ta - kaa ko mie a - lo - tan lau - la la - se - tel - la,

lil - lee, lai - lee, al - la - lee ja lai - lee

mie'n voi hur - jaa luon - to - jai - ni mil - lää a - se - tel - la,

teine laulja on eemal

lau-la, lik-ka, jä - lest-päi ko sie uot miu - le seuk - ko,

lil - lee, lai - lee

- lee al - la - lee ja lai - lee

98. Sorja poika

inkeriläinen röntyskälaulu

sempre f

S. A. *p* *cresc.*

1. Sor - ja poi - ka so - pot - ti, jot käy miun hei - lak se - ni.

1., 3...aa - lin - tul - la il - li - ral - la tu - li

2., 4...tu - li - a - li...

Mie - ko tuo - ta tur - haks luu - in, en olt kuul - lak sei - ni.

a - li lai - laa aa - lin - tul - la

aa - lin - tul - la il - li - ral - la tu - li - a - li lai - laa aa - lin - tul - la

il - li - ral - la tu - li - a - li lai -

il - la - ral - la tu - li - a - li lai - laa

laa aa - lin - tul - la il - li - ral - la

need 18 takti laulda 10 korda (= 180 takti). Järgneb kokku 10 salmi teksti

need 20 takti laulda 9 korda (= 180 takti). Saate tekst jaotub paarisvärssides teisiti, sest selle periood on 8 takti.

99. Latvialainen kansanlaulu Igor Stravinskyn sarjasta Kevään uhri

Lento ♩ = 50 *tempo rubato*

Tehtävä: Vertaa edellisen kansanlaulusovituksen (Sorja poika) melodian (ensimmäiset kaksi riviä) ja Kevään uhrin melodian sävelikköä!

Soita sopraanonokkahuilulla!

Kuuntelutehtävä: Igor Stravinsky: Kevään uhri.

3.2.3 Muinaisslaavilaiset vaikutukset

Suomalainen kansanmusiikki sai myös voimakkaita vaikutteita slaavilaisilta kansoilta. (Ks. muinaisslaavilaisen musiikin taulukko). Slaavilaisvaikutteisten kappaleiden sävelala on enimmäkseen vain tetra-, penta-, (harvemmin) heksakordi ja päätössävelenä on aina toiseksi matalin sävel.

100. Kui me kasvime koduje

virolainen runolaulu

Musical notation for "Kui me kasvime koduje" (Virolainen runolaulu). The score is in 2/4 time, with a tempo marking of ♩ = 196. It consists of three staves of music with lyrics in Estonian below each staff.

1 Kui me kas - vi - me ko - du - je, kui me kas - vi - me ko - do - je,
 2.3 ist - si - me i - sa tu - ba - je, ist - si - me i - sa tu - ba - je.
 6. Pi - da - sin pi - lu - tud sär - gid, pi - da - sin pi - lu - tud sär - gid.
 + 4. u - a - õi - si huh - ke - es - ti, u - a - õi - si huh - ke - es - ti.

- 1 Kui me kasvime koduje,
istsime isa tubaje,
ollin kui uba ilusa,
u-aõisi huhke-esti,
- 5 marjavarsi valge-est(i).
Pidasin pilutud särgid,
kandsin kalsud kilbiles(ed).
Sain ma kurja äia kohta,
kurja äia, ämmä kohta,
- 10 joodiku mehe järele.
Nüüd kannan naela nartsakida,
teise naela narma-ida,
kolmas koti paikased(a).
Emakene, memmekene,
- 15 nüüd oled tütre sinna pannud,
kus on ooned upakille,
kus on katus kallakil(le).

Tehtävä: Kirjoita sävelikkö ylhäältä alaspäin ja merkitse toiseksi viimeinen sävel kokonuottina. Vertaa seuraavan kahden laulun sävelikköön!

101. Averu, čo že

slovakialainen kansanlaulu

Musical notation for "Averu, čo že" (Slovakialainen kansanlaulu). The score is in 2/4 time, with a tempo marking of ♩ = 108. It consists of two staves of music with lyrics in Slovak below each staff.

Mierne (♩ = 108)
 A ve - ru, čo že je chla - pec slo - bo - dne - mu,
 ke - di chce si zaj - de, ke - di chce si zaj - de,
 ke - di chce si zaj - de k die - fča - tu švar - ne - mu,
 k die - fča - tu švar - ne - mu, k die - fča - tu švar - ne - mu.

*Tehtävä: Soita suoraan nuotista parin kanssa sopraanonokkahuilulla!
 Kirjoita sävelikkö ylhäältä alaspäin ja merkitse toiseksi viimeinen sävel kokonuottina.*

102. Hanhisilla

suomalainen leikkilaulu

Mis-täs tu-let, kus-tas tu-let, han-hi han-hi val-ke-a?

Me-ren ran-nalt, me-ren ran-nalt, jout-sen jout-sen yl-pe-ä.

(koko laulu SS 115)

103. Ňiže lipki

Mierne (♩ = 108)

Ňi-že li-pki, vi-še li-pki, Ňi-že ja-se-ňa;
poj-me mi-lä, poj-me mi-lä, poj-me do-se-na.

Co bi ja tam ro-be-la, mňa bi mam-ka do-bi-la

Ňi-že li-pki, vi-še li-pki, vi-še ja-se-ňa.

Muinaisslaavilainen musiikkikulttuuri säilyi suomensukuisten kansojen lisäksi muun muassa romanialaisten keskuudessa.

104. Hej, zašli

slovakialainen kansanlaulu

Hej, za-šli mi o-ve-čki za vrch do-li-ne-čki,

kim som si na-kla-dou o-hna do fa-jo-čki.

2. Hej, už som si zakresau,
ale mi vihasou,
[:už som vas, ovečki,
už som vas dopasou:]

Tehtävä: Soita suoraan parin kanssa sopraanonokkahuilulla!

122.

Pieni slovackialaissarja viululle ja pianolle

F. Poloczek: Slovenské ľudové piesne. 1952. Bratislava.
523, 214

I

Kari Kuusisaari 2000

$\text{♩} = 126$

Violin *pizz*

Piano

Fine

5

acc.

acc.

2x

$\text{♩} = 60$ $\text{♩} = 126$

acc.

acc.

2x

2)

mf ad. lib.

29 *f*

37 *f acc.* $J = 60$ $J = 126$

45 *f acc.* $J = 60$ D.C.

II

Violin $\text{♩} = 112$ $\text{♩} = 60$ $\text{♩} = 112$

Piano *acc.* *acc.*

7 $\text{♩} = 60$ 4x

acc. 4x

acc. 4x

13 $\text{♩} = 120$

acc. 1x arco *f*
2x pizz *f*

acc. 1x *f*
2x *mp*

19

24

ff 1x arco
2x pizz

(arco)

31

molto rubato

ten.

espress

espress

35

37

pizz

43 *a tempo*

pizz

mf

49

ff

55

arco

61

pizz

ff

Soita opettajan säestyksellä nokkahuilulla (jos on kaksoissävel, niin aina ylempi)! Ota selvä kansanlaulujen sävellajista!

106. Poarga romaneasca (viulu)

romaniaisen viulusoittajan tanssikappale

Suora kopio Béla Bartókin Bihorin romanialaisten keruusta. Tehtävä: Soita sopraanonokkahuilulla ensin prima vista ja opettele sitten koristekuvioineen.

Tutki sävellaji! Merkitse melodian viimeinen sävel kokonuottina!

Mikä on säkeiden rakenne?

107. Béla Bartók: Romanianlaiset tanssit (osia):

Allegro. (♩ = 132.)

Più allegro. (♩ = 144.) **)

Tehtävä: Soita melodia hitaasti nokkahuilulla! Ensimmäisen osan voi soittaa g-alkusäveleestäkin.

108. Béla Bartók: Neljä slovakialaista kansanlaulua (osat 3 ja 4)

Allegro (♩ = 144)

5

TENOR

Food and drink's thy on - ly plea - sure
 Es - sen, Trin - ken, ja das passt ihr
 Ra - da pi - la, ra - da je - dla
 En - ni in - ni van csak ked - ved

PIANO

p

leggiere *b*

Red. *

10

And to dance reck - less - ly, And to dance reck - less - ly, And to dance reck - less - ly,
 Und im Tanz rum dre - hen, Und im Tanz rum dre - hen, Und im Tanz rum dre - hen,
 Ra - da tan - co - va - la, Ra - da tan - co - va - la, Ra - da tan - co - va - la,
 Sel - men - ni a tánc - ba, El - men - ni a tánc - ba, El - men - ni a tánc - ba,

15

A

p

But to work with pin and nee - die Ne - ver ap - peals to thee, Ne - ver ap -
 Doch die Säum - chen an dem Rok - ke Mag sie nicht an - nä - hen, Mag sie nicht
 A - ni si len tú ky - tli - čku Ne - ob - ranc - lo - va - la, Ne - ob - ranc -
 Bez - zeg nem volt so - ha ked - ved Szok - nya - rán - co - lás - hoz, Szok - nya - rán -

T

p

But to work with pin and nee - die Ne - ver ap - peals to thee,
 Doch die Säum - chen an dem Rok - ke Mag sie nicht an - nä - hen,
 A - ni si len tú ky - tli - čku Ne - ob - ranc - lo - va - la,
 Bez - zeg nem volt so - ha ked - ved Szok - nya - rán - co - lás - hoz,

[20]

mf

S To the bag-pipe - play-er have I
Lass ich für die Mu - si - kan - ten
Ne - da - la si sty - ri gro - še
A négy ga - rast a du - dás - nak

A - peals to thee. Ne-ver ap - peals to thee.
an - ná - hen, Mag sie nicht an - ná - hen,
- lo - va - la, Ne - ob-rano - lo - va - la.
- co - lás - hoz, Szok-nya-ran - co - lás - hoz.

mf

T Ne'er ap - peals to... thee. Hi! To the bag-pipe - play-er have I
Mag sie nicht ná - hen. Hei! Lass ich für die Mu - si - kan - ten
Ne - ob - rano - lo - va - la. Ne - da - la si sty - ri gro - še
Szok - nya - ran - co - lás - hoz. A négy ga - rast a du - dás - nak

mf

B Hi! To the bag-pipe - play-er have I
Hei! Lass ich für die Mu - si - kan - ten
Ej! Ne - da - la si sty - ri gro - še
Hej! A négy ga - rast a du - dás - nak

mf

[25]

S Paid four dimes fool-ish - ly, Paid four dimes fool-ish - ly, Paid four dimes
So - viel Geld auf-ge - hen, So - viel Geld auf-ge - hen, So - viel Geld
A - ko som ja da - la, A - ko som ja da - la, A - ko som
Azt is én fi-zet - tem, Azt is én fi-zet - tem, Azt is én

T Paid four dimes fool-ish - ly, Paid four dimes fool-ish - ly, Paid four dimes
So - viel Geld auf-ge - hen, So - viel Geld auf-ge - hen, So - viel Geld
A - ko som ja da - la, A - ko som ja da - la, A - ko som
Azt is én fi-zet - tem, Azt is én fi-zet - tem, Azt is én

B Paid four dimes fool-ish - ly, Paid four dimes fool-ish - ly, Paid four dimes
So - viel Geld auf-ge - hen, So - viel Geld auf-ge - hen, So - viel Geld
A - ko som ja da - la, A - ko som ja da - la, A - ko som
Azt is én fi-zet - tem, Azt is én fi-zet - tem, Azt is én

(♩ = 132)

30

S
fool-ish - ly, So that you may dance with o - thers, And I am quite lone - ly, and I am
auf-ge - hen, Da-für tanzt sie mit den An - dern Und ich darf zu - se - hen Und ich darf
ja da - la, Ze-by si ty tan-co - va - la, A ja ze - by stá - la, A ja ze -
fi-zet - tem, S te tán-col-tál, én csak áll-tam, Sen-ki-se hitt en - gem, Sen-ki-se

A

T
fool-ish - ly, So that you may dance with o - thers, And I am quite lone - ly, and I am
auf-ge - hen, Da-für tanzt sie mit den An - dern Und ich darf zu - se - hen Und ich darf
ja da - la, Ze-by si ty tan-co - va - la, A ja ze - by stá - la, A ja ze -
fi-zet - tem, S te tán-col-tál, én csak áll-tam, Sen-ki-se hitt en - gem, Sen-ki-se

B

(♩ = 132)

35

poco allargando

(breve)

S
quite lone - ly, and I am quite lone - ly, and I am quite lone - ly.
zu se - hen, Und ich darf zu - se - hen, Und ich darf zu - se - hen.
- by stá - la, A ja ze - by stá - la, A ja ze - by stá - la.
hitt en - gem, Sen-ki-se hitt en - gem, Sen-ki-se hitt en - gem.

A

T
quite lone - ly, and I am quite lone - ly, and I am quite lone - ly.
zu - se - hen, Und ich darf zu - se - hen, Und ich darf zu - se - hen.
- by stá - la, A ja ze - by stá - la, A ja ze - by stá - la.
hitt en - gem, Sen-ki-se hitt en - gem, Sen-ki-se hitt en - gem.

B

poco allargando

(breve)

[20]

più f

S Once a goat was stray-ing; Now his skin is play-ing!
 Zick - lein auf dem Ra - sen Dein Fell muss heut bla - sen,
 To bo - la ko - zi - čka, Čo pre - dok vo - di - la,
 Mig élt, kecs - ke volt ez, Jaj be tán - cos, ké - nyes;

A *più f*

T *più f*

B *più f*

più f

[25]

molto allargando

S While the goat no more can prance, Bag-pipe now makes young folk dance!
 Ist das Zick-lein nim-mer ganz Spielt der Du-del - sack zum Tanz.
 Ej, a - le už ne - bu - de, Ej, nōž - ky si zlo - mi - la.
 Nem jár - ja már a tán-cát, Ket - té - tör-ték a lá - bát.

A

T

B

molto allargando

Tehtävä: Soita melodia levyn mukana!

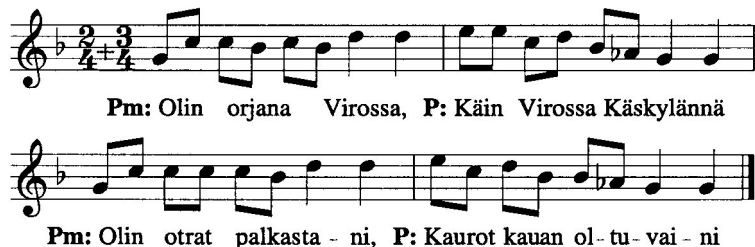
Lisää muinaisslaavilaista alkuperää olevia kansanlauluja löytyy kirjoista LPP sekä CVYÄ.

3.2.4 Pohjoisgermaanisiet kansat (muinaisindoeurooppalaiset)

Pohjoisgermaanisiet kansat ovat kehittäneet historiansa aikana myös omaa sävelkieltä (ks. Leisiön taulukkoa):

109. Olin orjana Virossa karjalainen runolaulu

virolainen runolaulu

Pm: Olin orjana Virossa, P: Käin Virossa Käs kylännä
Pm: Olin ot rat palkasta - ni, P: Kaurot kauan ol - tu - vai - ni

Tehtävä: Tutki kansanrunokokoelma Suomen Kansan Vanhat Runot ja etsi siitä tähän viitetekstiin sopiva runo. (Leisiö 1999)

110. Polska efter Kettisgubben

ruotsalainen kansantanssi

(Leisiö 1999)

Kirjoita laulun asteikot nuoteiksi! Soita huilulla!

111. Polska Lojosta (Lohja)

suomenruotsalainen kansantanssi

(Leisiö 1999)

Kirjoita laulun asteikot nuoteiksi! Soita huilulla!

112. Sparvpolska

keskiruotsalainen kansantanssi

(Leisiö 1999)

Kirjoita laulun asteikot nuoteiksi! Soita huilulla!

113. Suomalainen polska

suomalainen kansantanssi

(Leisiö 1999)

Kirjoita laulun asteikot nuoteiksi! Soita huilulla!

Kyseinen sävellaji tarttui myös Sibeliuksen korvaan:

114. Sibelius: Tuonelan Joutsen I

Tuonelan Joutsen II

(Leisiö 1999)

4. Muiden kansojen kansanmusiikki

Suurin osa musiikintutkijoita ajattelee, että Euraasian musiikin kehtona ovat Kiinan ja Japanin musiikkikulttuurit. **Tehtävä: Soita seuraavat kolme japanilaista kansanlaulua altto- tai sopraanonokahuilulla ja tutki ne!**

115. Niittolaulu

japanilainen kansanlaulu

自由な速さと強さで

宮崎県民謡

koko no yama no wakari basya

1 ここのやまの、かりばしやす
2 もはやひぐれじゃ、さこざこか

da vyo asu

んだよ。あす
げるよ。こま

wa tan bo de e e e

はたんぼで、
よいぬるぞ、

ne kame ka y.

エいねかろかよ。
エまぐさおえよ。

116. Japanilainen tuutulaulu

おどんみしまばらの、おどんみしまばらの、なしのきそだちよ、
O donmya simabatano O donmya simabatano nashi no ki so dachiyo

なんのなしやら、なんのなしやら、いろけなしばよしかるな、おろろんおろろんおろろんばい、
nan-nonashi yara, nan-nonashi yara, irokenashi bayo shikaru na, ororon, ororon ororon bai

おろろんおろろんおろろんばい、はよねろなかねでおろろんばい、おろろんおろろんおろろんばい。
Ororon, ororon bai hayoneru kande ororon bai ororon ororon bai

117. Japanilainen tanssilaulu

こきりこの た けは しちすん ぶ じゃ, なが い は
 kokirikono ta ke wa sicsisun gobu dza nagai wa

そ で の かな かい じゃ, ま どの さん さ も で だ れ こ だ ん,
 so-de no kana kai dza madonosansamo dederetoden

は れ の さん さ も で だ れ こ だ ん, muka i no ya-ma na na kii yo
 harenosansamo ぶ かい の や ま に な く かる も け.
 dederetoden

ど り は, な い て は き が り な い て は あ が り,
 nan ja? ho shi ka ho ta ru ka co ga ne no mu shi ka,

あ さ く さ か り の め ね ば さ ま だ ん あ さ く さ か り の
 ima kuru yo me no tai matsu nara ba, sashi agete to mo shi re

ま どの さん さ も で だ れ こ だ ん, は れ の さん さ も で だ れ こ だ ん,
 yasa o to su, madono dederetoden dederetoden

Kun Kauko-Idän tärkeimpiä sävellajia ovat erilaiset pentatoniset juuret, niin Länsi-Euroopan lähes kaikkien indoeurooppalaisten kansojen musiikkikulttuurit ovat duuri-molli-sävellajin musiikkia (eli diatonisia).

Alla oleva norjalainen kansanlaulu on Edward Griegin teoksesta Peer Gynt:

118. Norjalainen kansanlaulu

Allegro vivace (♩ = 192)

8 *fp* *fp* *p* *fp* *fp* *mf*

14 *ff* *p*

19 *mf* *ff* *p*

24 *ff* *p*

29 *ff* *p*

34 *pizz.*

40 *arco* *pizz.* *arco* *pizz.* *arco* *pizz.* *arco*

45 *pizz.* *arco* *pizz.* *arco* *pizz.*

50 *arco* *pizz.* *arco* *p* *crescendo*

54 *ff* *senza Fine*

1

Sanastoa:

arco = jousilla

pizzicato = näppäillen

119. Englantilainen kansanlaulu

Allegro vivace
COMUS
mf

1. Your hay it is mow'd and your corn is reap'd, your barns will be full and your
cheat-ed the par-son, we'll cheat him a-gain, For why should a block-head have
prat-ing so long, like a book - learn'd sot, Till pud - ding and dum-pling are
toss off our ale till we can - not stand, And heigh for the hon - our of

mf (Cont.)

cresc. *f*

ho - vels heap'd. Come, boys, come, come, boys, come, And
one in ten? One in ten, one in ten, For
burnt to pot.* Burnt to pot,* burnt to pot,* Till
old Eng-land. Old Eng-land, old Eng-land, And

cresc.

più f 10

mer - ri-ly roar out our har - vest home, And mer - ri - ly roar out our
why should a block-head have one in ten? For why should a block-head have
pud - ding and dumpling are burnt to pot,* Till pud - ding and dump-ling are
heigh for the hon-our of old Eng-land, And heigh for the hon-our of

f *più f*

*Or (Ed.).
burnt to the pot.

† *f cresc.*

har - vest home, And har - vest home, And har - vest home, And
 one in ten? For one in ten, For one in ten, For
 burnt to pot,* Till burnt to pot,* Till burnt to pot,* Till
 old Eng-land, And old Eng-land, And old Eng-land, And

BASS I *f cresc.*

BASS II *f cresc.*

f

ff

mer - ri - ly roar out our mer - ri - ly roar out our mer - ri - ly roar out our
 why should a block-head have why should a block-head have why should a block-head have
 pud - ding and dump-ling are burnt to pot,* Till pud - ding and dump-ling are
 heigh for the hon - our of old Eng-land, And heigh for the hon - our of

ff

† This Trio may be performed by the Chorus if desired (Ed.).

*Or (Ed.).
 burnt to the pot

1st, 2nd and 3rd times mf 4th time

har - vest home. \$2. We've
one in ten? \$3. For
burnt to pot. * 4. We'll old Eng-land.

har - vest home.
one in ten?
burnt to pot. * old Eng-land.

har - vest home,
one in ten?
burnt to pot. * old Eng-land.

1st, 2nd and 3rd times 4th time DANCE 20

mf (Strs)

cresc.

f mp cresc. 30

ff

* Or (Ed.).
burnt to the pot

Tehtävä: Kuunnelkaa, nuotintakaa, laulakaa tai soittakaa levyn mukana!

TAULUKOT JA SELOSTUKSET

1. Suomalainen kansanmusiikki

A. Kalevalamittaiset runolaulut

tavumäärältään:

8-tavuisia

säerakenteeltaan:

rinnasteiset säeparit (ei säkeistöjä)

runousopillisesti:

**rinnasteiset säeparit (ei säkeistöjä)
alkusointuja**

sävellajiltaan:

la- tai do-pentatonisia, la- tai do-pentakordeja tai niitä pienempiä sävelaloja

**varsinkin Eteläpohjanmaalla
usein fi:llä, uudemmissa
lauluissa mollin johtosävelellä
si:llä**

tahtilajiltaan:

2/4, 3/4, 2+3/4, 5/8, 5+4/8, 3+6/8

sanoiltaan:

**vanhahtavia: lukuja, sankarilauluja,
kertovia lauluja, paimenlauluja, naisten
ja miesten lauluja, häälauluja, merkkipäivien
lauluja, vanhoja balladintapaisia lauluja,
tuutulauluja**

sovituksia:

**mm. Pekka Kostiainen, Pekka Jalkanen,
Veljo Tormis**

alkuperältään:

**osa kalevalamittaisista sävelmistä on
alkuperältään Timo Leisiön mukaan
jopa kivistä, osa suomensukuisia,
muinaisindoeurooppalaisia, slaavilaisia ja
osa uudempia länsi-eurooppalaisia**

B. Reki- tai riimilliset kansanlaulut

9-15 tavuisia

1, 2 tai 4:säkeisiä

**2 tai 4 säkeen säkeistöjä
riimejä**

**osa vanhahtavia laajasävel-
alaisia la-pentatonisia
osa luonnollisia molleja**

2/4, 3/4 ja 4/4

**rakkaus- ja tappelulauluja,
sekä uudempia balladeja**

**Toivo Kuula, Strahle, Uuno Klemetti,
Pekka Kostiainen**

**osa pentatonisia, osa duuri-molli-
maailmaa usein eri sävyillä**

III. Kolmantena kerrostumana voi pitää **pelimannimusiikkia**, joka kokonaan on uudempaa lainaa. Kansanlauluissa ja soitetuissa kappaleissa ilmenee yleiseurooppalaisia, lähinnä Ruotsin kautta tulleen saksalaisen sävelkielen ominaisuuksia. Säerakenteeltaan ne ovat kaksi- tai nelisäkeisiä, runousopillisesti säkeistöllisiä, riimillisiä, sävellajeiltaan ja soinnutukseltaan voimakkaasti duuri-molli-sävyisiä, tahtilajiltaan 2/4, 3/4 tai 4/4.

2. Anhemitonisen pentatiikan sävelsuhteet:

a <i>szó</i> relációi:	1	2	3	4	5	$\bar{1}$	$\bar{2}$
a <i>lá</i> relációi:	$\underline{2}$	1	2	3	4	5	$\bar{1}$
a <i>dó</i> relációi:	$\underline{3}$	$\underline{2}$	1	2	3	4	5
a <i>re</i> relációi:	4	$\underline{3}$	$\underline{2}$	1	2	3	4
a <i>mi</i> relációi:	$\underline{5}$	$\underline{4}$	$\underline{3}$	$\underline{2}$	1	2	3

Lükő, 2002

3. Anhemitonisen pentatoniikan intervallit:

Szekundok:

Tercek:

Kvártok:

Kvintek:

Lükő, 2002

4. Muinaisindoeurooppalaiset ja -slaavilaiset

säveljärjestelmät selityksineen ^{se}

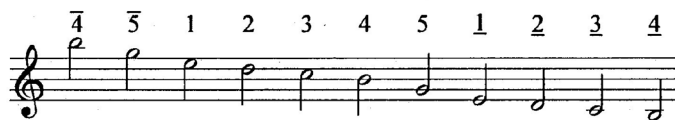
Muinaisen indoeurooppalaisen musiikkijärjestelmän muistoja suomalais-ugrilaisten kansojen perinteessä

*(Az indoeurópai őskor zenei hangrendszerének emlékei a finnugor népek
folklórjában)*

Vertaileva kielitiede on osoittanut merkittäviä muinaisen indoeurooppalaisen kulttuurivaikutuksen jälkiä suomalais-ugrilaisten kielten yhteisessä vanhassa sanastossa. Voidaan olettaa, että tämä vaikutus ulottui myös musiikkikulttuurin alueelle.

Tekijän tiedon mukaan Bence Szabolcsi esitti ensimmäisenä ajatuksen, että suomalais-ugrilaisten kansojen duuriheksakordisävelmät voivat olla muistoja varhaisesta indoeurooppalaisesta kulttuurivaikutuksesta. Näiden sävelmien kaukaista historiaa näyttivät todistavan myös niiden primitiivinen muoto ja rituaalinen tehtävä.

Suomalais-ugrilaisten kansojen duuriheksakordisävelmät ovat, kuten Kodálykin totesi, enimmäkseen asteikoltaan vaillinaisia. Useimmin ne liikkuvat kirjoittajan esittelemällä, anhemitonisesta (ei puolisävelaskelia sisältävästä) pentatonikasta selvästi poikkeavalla vaillinaisella asteikolla. Sekin on viisiasteinen, mutta intervallit eivät jakaudu oktaavin sisällä samassa suhteessa kuin anhemitonisesti pentatonisen taikka diatonisen asteikon intervallit. Kaksi toisiaan seuraavaa diatonista terssiä muodostaa suurimman osan oktaavista, kun pienempi osa koostuu diatonisista koko- ja puolisävelaskelista:

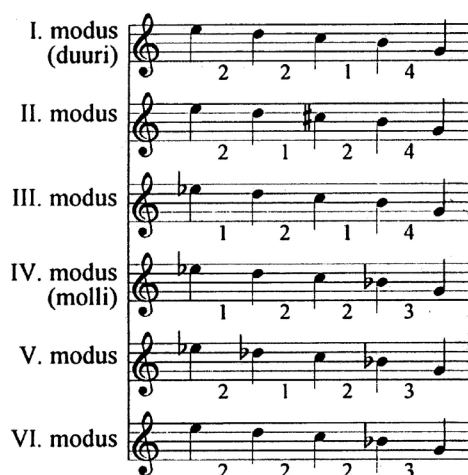
Suomalais-ugrilaisten kansojen tässä käsiteltävät sävelmät käyttävät useimmin tämän asteikon osaa 1-5, loppusävelenä 5. aste (ks. sävelmäesimerkkejä 19-25), mutta niiden repertoarissa esiintyy myös sävelalueeltaan laajempia sävelmiä (ks. sävelmäesimerkkejä 1-3). Tämän asteikon eri osia käyttäviä, eri laajuisia sävelmätyyppejä on pidetty tähän asti erilaisten säveljärjestelmien edustajina, joskin kaikki on analysoitu virheellisesti diatonisen säveljärjestelmän mukaan, mutta myös sävelmät, joiden sävelalue on 1-4 ja jopa 1-5, on laskettu diatoniseen säveljärjestelmään kuuluviksi. Näitä määrittelyjä ei voi missään tapauksessa hyväksyä, kun tässä esitetty säveljärjestelmä on tullut tunnistetuksi.

Tätä erikoista asteikkoa on suomalais-ugrilaisilla kansoilla pidettävä ehdottomasti alkuperältään indoeurooppalaisena, sillä kaikki merkit viittaavat siihen, että indoeurooppalaiseen kieliperheeseen kuuluvien kansojen alkuperäinen säveljärjestelmä perustui siihen. Löydämme siitä muistoja kaikkialta, missä mainit-

tujen kansat elivät arkaaisessa musiikkikulttuurissaan musiikkifolkloren keruutyön käynnistyessä.

Muinaisindoeurooppalaisten duuri- (I) ja mollisävellajien (IV) ohella tapamme vielä neljän muun samaan sukuun kuuluvan sävellajin (II-III, V-VI moodin) muistoja suomalais-ugrilaisten ja indoeurooppalaisten kansojen sävelmaailmassa, vaikka näiden merkitys on suomalais-ugrilaisten kansojen perinteessä paljon vähäisempi. (Arabialaisilla numeroilla merkitään intervallien laajuutta mitattuna diatonisilla puolissävelillä.):

Rekonstruoidessaan muinaista indoeurooppalaista musiikkikulttuuria Gábor Lükő vertaili ensinnäkin slaavilaisia ja pääasiassa paljon arkaaisempia suomalais-ugrilaisia sävelmiä intialaisiin brahmaanisävelmiin. Käytävissä olleet intialaiset sävelmien avulla hän pystyi toteamaan monia samansukuisia piirteitä, ja niiden samankaltaisuus suomalais-ugrilaisten sävelmien kanssa oli monesti kerrassaan hämmästyttävä.

Tämän mukaan diatoniikkaa ei voi pitää alkuperäisenä indoeurooppalaisilla kansoilla sen enempää kuin suomalais-ugrilaisillakaan. Niinpä se ei sovellu Euraasiassa minkäänlaisen arkaaisen musiikin analysointiin. Kirjoittajan mielestä on etsittävä kaikkialla paikallisen musiikkikulttuurin arkaainen säveljärjestelmä ja yritettävä sen pohjalta seurata uudemman ajan kehitystä.

Muinaisslaavilainen musiikkikulttuuri

(A szláv őskor zenekultúrája)

Kerätessään ja analysoidessaan itäeurooppalaisten arkaisten säveljärjestelmien jäänteitä kirjoittaja käsitteli myös slaavilaisten kansojen sävelmiä. Länsi- ja eteläslaavien rituaalisten ja arkaisten sävelmien rinnalle hänellä ei ollut valitettavasti

mahdollisuutta asettaa venäläistä rituaalista aineistoa, mutta hän löysi varsin huomionarvoista ja melkein yhtä arvokasta aineistoa arkangelilaisten bylinoiden sävelmistä. Hän löysi kolmen slaavilaisen kieliryhmän toisistaan kaukana elävien jäsenten, bulgariaalaisten, slovakien ja Arkangelin venäläisten perinteestä sel-
laisia sävelmiä, joista ilmenee sekä sävellajin, käännösten että rakenteen kannalta sukulaisuus, yhteinen alkuperä.

Artikkelissaan hän esittelee neljätoista tällaista muinaisslaavilaisena pidet-
tävää sävelmätyyppiä ja ottaa esimerkit eri slaavilaisilta kielialueilta.

Esitellyt sävelmät edustavat tasapuolisesti slaavilaisten kansojen eri haaroja: esimerkkinä on 18 länsi-, 21 etelä- ja 17 itäslaavilaista sävelmää. Melkein puolessa lauluista (23 kpl) teksti on sisällöltään rituaalista: 12 maanviljelykseen liittyvää, 10 häälaulua ja 1 kehtolaulu.

Esimerkkisävelmissä tapaamme viisi eri sävellajia. Näistä suurin osa vastaa eri kirkkosävellajien alemmasta sekunnista (2) ylempään terssiin (3) ulottuvaa tetrakordia. Miksolyydisen, fryygisen ja doorisen (tai aiolisen) tetrakordin rin-
nalla esiintyy harvemmin jooninen ja myös viidennenlainen tetrakordi.

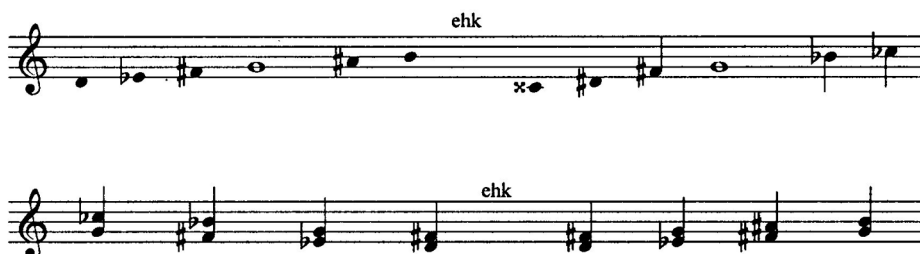
A. modus		I–V. tyyppi
B. modus		VI–VIII. tyyppi
C. modus		IX–XII. tyyppi
D. modus		XIII. tyyppi
E. modus		XIV. tyyppi

Kirjoittaja tekee artikkelinsa lopussa esittelemänsä aineiston perusteella seuraavat päätelmät:

1. Muinaisslaavilaisen musiikin säveljärjestelmä on muinaisindoeurooppal-
aista perua oleva erikoinen viisiasteikko.
2. Muinaisindoeurooppalaisia intervalliassosiaatioita ei voida osoittaa slaavi-
laisesta perinteestä.
3. Säveljärjestelmän moodeista yleisimmin käytettyjä ovat I ja IV, harvem-
min III ja V ja hyvin harvoin II ja VI moodi.

Lükö, 2002

5. Setukainen asteikko

Lyhenteet:

CVYÄ = Caikell väell ydhell äänell

FSF = Finlands svenska folkdiktning VI. Folkdans. A.1: Äldre dansmelodier (utg. av Otto Andersson). Åbo 1963: SLF

LPP = Laula päivät pääksytysten

PP = Pääskyläinen, päivän lintu

SKNA = Suomen kielen nauhoitearkiston

SKSÄV = Suomen Kansan Sävelmät

SKVR = Suomen Kansan Vanhat Runot

SS = Soutakaamme Suomhen

Kirjallisuus:

Ala-Könni, Erkki 1970. Kansanlauluja Kivennavalta. Tampere.

Ala-Könni, Erkki 1976. Härmän laulukijra. Tampere.

Ala-könni, Erkki 1978. Alavuden laulukirja. Vammala.

Ala-Könni, Erkki 1979. Lapuan laulukirja. Helsinki.

Ala-Könni, Erkki 1981. Kymenlaakson laulukirja. Tampere.

Asplund, Anneli 1992. Kansanlauluja Inkerin maalta. Pieksämäki.

Asplund, Anneli ja Laitinen Heikki 1979. Kalevalaisia lauluja. Helsinki, SKS.

Asplund, Anneli-Koivu, H. 1979. Kalevalaisia lauluja. Helsinki.

Aukio, Samuli-Kecskeméti, István-Kiss, Zoltán 1972. Lappische Joiku-Lieder aus Karasjok. Helsinki.

Bartók, Béla 1921. Erdélyi magyar népdalok. Budapest.

Bartók, Béla 1989. Bartók Béla összegyűjtött írásai. Budapest. 1. Budapest.

Bojarkin, N.I. 1981. Pamjatniki mordovskogo narodnogo muzykal'nogo iskusstva. Tom 1. Saransk.

CVYÄ – Käräjämäki- 2000

Härkönen, Simo 1967. Karjalaisia kansanlauluja Impilahdelta. Pieksämäki.

Härkönen, Simo 1973. Karjalaisia kansanlauluja. Salmista. Helsinki.

Härkönen, Simo 1979. Karjalaisia kansanlauluja Suistamolta. Lappeenranta.

Ilmonen, Kristiina 1988. Kauhavan laulukirja. Kaustinen.

Kádár, György-Albert, Zsuzsanna-Pohjola, Sinikka 1995. Virta vierii, ranta pysyy ...

(Suomensukuisten kansojen laulukirja.) Jyväskylä.

Kádár, György-Kellosalo, Jaakkko-Kukkurainen, Eija 2000. Läksin Puolahan metsälle, muulle maalle mustikalle Suomalaisia ja inkerliäisiä kansanballadeja. (selostukset: Timo Leisiö)

Szombathely.

Käräjämäki, Ritva-Kádár, György 1996. PPL. Pääskyläinen, päivän lintu. Vaasa.

Käräjämäki, Ritva-Kádár, György 1997. SS. Soutakaamme Suomhen. Vaasa.

Käräjämäki, Ritva-Kádár, György 2000. CVYÄ. Caikell väell, ydhell äänell.

Käräjämäki, Ritva-Kádár, György 2000. LPP. Laula päivät pääksytysten. Vaasa.

Kodály, Zoltán 1937. A magyar népzene. Budapest.

Krohn, Ilmari 1908-1933. SKSÄV. Suomen kansan sävelmät. I-III. Helsinki.

Kuula, Toivo 1907. Eteläpohjalaiset kansanlaulut. Helsinki.

Kuula, Toivo 1907. Eteläpohjalaisia kansanlauluja. Jyväskylä.

Lach, Robert 1929. Gesänge russischer Kriegsgefangener I. Band: Finnisch-ugrische Völker 3. Tsheremissische Gesänge. Wien.

Laugaste, E. 1989. Vana kannel VI:1. Haljala regilaulud. Tallinn

Launis, Armas (toim.) 1910. SKSÄV IV:1 Inkerin runosävelmät. Helsinki.
 Launis, Armas (toim.) 1930. SKSÄV IV:2 Karjalan runosävelmät. Helsinki.
 Launis, Armas 1908. Lappische Juoigos-Melodien. Helsinki.
 Leisiö, Timo 1999. Frühindoeuropäische Pentatonik und nordgermanischer Hexachord in der nordwesteuropäischen Musik. In: Tűzcsiholó. (toim. Péter Pozsgai) Budapest.
 Lilja, Esa 2009. Theory and Analysis of Classic Heavy Metal Harmony. Helsinki.
 LPP – Käräjämäki- 2000.
 Lükő, Gábor 2002. A Kalevala zenei világa. (Kalevalan musiikkimaailma.) In: Zenei anyanyanyelvünk. (Musiikillinen äidinkielemme.) Toim. Péter Pozsgai. Budapest.
 Pozsgai, Péter (toim.) 1999. Tűzcsiholó. Budapest.
 PPL – Käräjämäki-1996
 Sarv, Vaike 1995. Veera Pähnäpuu. (Setukaisten kansanlauluja.) Tampere.
 Sillanpää, Anna-Maija 1982. Solmisaatio 2. Helsinki.
 SKSÄV – ks. Krohn, Ilmari sekä Launis, Armas.
 Serra, Jonna 2012. Measuring the Evolution of Contemporary Western Popular Music. <https://www.nature.com/articles/srep00521>
 Sonninen, Ahti 1967. Karjalaisia kansanlauluja Sortavalan seudulta. Helsinki.
 Sonninen, Ahti 1977. Karjalaisia kansanlauluja Kiihtelyvaarasta. Joensuu.
 SS – Käräjämäki- 1997
 Suomen Kansan Vanhat Runot. 1908-1948. Helsinki.
 Tampere, Herbert 1956-1965. Eesti rahvalaule viisidega I-V. Tallinna.
 Tervonen, Viljo 1979. Kuoliaaksi tanssitettu tyttö. Forssa.
 Tervonen, Viljo 1988. Tonavalta puhaltaa. Unkarilaisia kansanlauluja. Vaasa.
 Vasiljev, V. M. 1919. Mari Muro. (Marilainen laulu) I. Kazan.
 Vasiljev, V. M. 1923. Mari Muro. (Marilainen laulu) II. Moskva.
 Viidang, Ene 1997. Kolga-Jaani vanad laulud. Tallinn?
 Vikár, László-Bereczki Gábor 1971. Cheremis Folksongs. Budapest.
 Virtaranta, Pertti 1973. Vienalaisia lastenlauluja. Helsinki.

Laulujen aakkosluettelo

Anna maata Maariainen (72)
Annikki Turuisen tyttö (balladi) (15)
Annukka, Turusen tyttö (69)
Äsken tulín Transilvaniasta (94)
Averu, čo že (101)
Béla Bartók: Neljä slovakialaista kansanlaulua (osia) (B ja H) (108)
Béla Bartók: Romanianlaiset tanssit (osia) (107)
Ei tämä tyttö (29)
Eipä hätää husaarilla (91)
Englantilainen kansanlaulu (119)
Enpä muuta taida (90)
Eräs lempi (74)
Färikaran Jaska (46)
Hanhilammin saksanpolkka (47)
Hanhisilla (102)
Hej, zašli (104)
Hellalla, hellalla (48)
Hirvisillä (56)
Hoi ukko vanha Väinämöinen (52)
Hyvää iltaa nyt kullalleis (19)
Iidud-tiidud (77)
Iltakajulta koriasti kuuluu (63)
Iso tammi (51)
Issäin antoi harmaan konkarin (14)
Istun tammen oksalle (3)
Japanilainen tanssilaulu (117)
Japanilainen tuutulaulu (116)
Jōda, jōda päva (96)
Joiku (1) (78)
Joiku (2) (79)
Käin minä kaunist kangasta myöten (7)
Kanteletta soittava tyttö (25)
Karin Nokolain korvalta (2)
Karjalan menetettyä (71)
Käynkö viikon villapäänä (61)
Kiikkulaulu (18)
Kirjava kananen (86)
Kui me kasvimme kodoje (100)
Kukapa se Inkerissä (22)
Kukkuu, kukkuu, kaukana kukkuu (24)
Kullallensa se sammakon poikakin (23)
Kun joki on syvä (35)
Kuokkamiesten laulu (67)

Kuusisaari: Pieni slovakialaissarja viululle ja pianolle (105)

Lähdetäänkö tanssimaan (84)

Läksin suolle sotkemahan (17)

Latvialainen kansanlaulu (99)

Laulampa mie lapsellañi (12)

Laulu kolhoosista (82)

Laulu morsiamelle (6)

Laulu rakkaudesta (85)

Laulu tytöstä (83)

Lemminkäisen kosintaretki (53)

Lennä, lintu, lennä (88)

Liilee ja lailee (97)

Likka istui kivellä (31)

Lintunen lenti vieraille maille (58)

Maailman markkinoita (5)

Mahoit ennen maamo rukka (8)

Mammani mielen pahootin (37)

Marjalunnin Jukka (36)

Marjushka (80)

Marketta, Materon neiti (68)

Mehiläiseni, älä pistä (93)

Miepä se laulal lapsellañi (13)

Minjan saunan lämmitti (16)

Minun kultain kaunis on (26)

Näinpä se lauleli iltaasella (38)

Niin kauan minä tramppaan (39)

Niittolaulu (115)

Niityllä (81)

Niputin ja naputin (27)

Nize lipki (103)

Norjalainen kansanlaulu (118)

Oisi virttä viisi, kuusi (1)

Oli eräs talo (70)

Olin orjana Virossa (109)

Onpa tietty tiettyssäni (60)

Oprin laulu (66)

Paimenet kaitseva lampaitansa (49)

Paista päivä paimenelle (54)

Pankaa rahti liikkeelle (röntyskä) (28)

Pappa tahtoo rikasta (40)

Piirileikkilaulu Kivennavalta (21)

Pilvet on taivahaalla (44)

Poarga romaneasca (106)

Pojat kun raitilla ajeloo (33)

Polkka (75)

Polska efter Kettisgubben (110)

Polska Lojosta (Lohja) (111)

Polskalaulu (20)

Rimppa (73)

Säkkipillin puhaltaja (89)

Se tie oli pitkä ja leveä (64)

Sibelius Tuonelan Joutsen I-II (114)

Sinisiä punasia (34)

Sorja poika, sopotti (98)
Söö, meie kirju karja (95)
Sparvpolska (112)
Sulle annan kukkaset (59)
Suomalainen polska (113)
Syrämmestäni rakastan sua (41)
Tän kylän ämmät (30)
Tie meni sinne, tie meni tänne (50)
Tormis: Kalevalan XVII. Runo (10)
Tukkipoika (32)
Tuuti lasta Tuonelahan (55)
Tyttö ja poika (87)
Uúi ulkoa kysyve (11)
Uponneen veneen balladi (76)
Väinämöinen etsii Antero ... (9)
Valkoinen kukkanen (92)
Voutisilla (57)
Vuorenmaan Ville (43)
Ylisaaren Mimmin (42)
Ääni ei kuulu kullalleni (62)
Älä aja enää (45)
Älä sinä flikka sinisiä silmiä (4)
Älä sure sinä (65)

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto	5
Sisällysluettelo	7
1. Mitä kansanmusiikki on? - kansanmusiikin määritelmä	9
1. Oisi virttä viisi, kuusi	Härkönen 1979 2
2. Karin Nokolain korvalta	Ilmonen 1988 120
3. Istun tammen oksalle	Ilmonen 1988 29
4. Älä sinä flikka sinisiä silmiä	Ilmonen 1988 104
5. Maaailman markkinoita	Ala-Könni 1981 121
2. Suomalainen kansanmusiikki	11
2.1 Suomalainen kansanmusiikki muoto-opillisesti	12
2.1.1 Kalevalamittaiset kansanlaulut	12
6. Laulu morsiamelle	Kádár 1990 s. 58
7. Käin minä kaunista kangasta myöten	Rausmaa 1985 61
8. Mahoit ennen maamo rukka	Sonninen 1974 18
9. Väinämöinen etsii Antero ...	Tormis: Kalevalan XVII. runo
10. Tormis: Kalevalan XVII. Runo	
11. Uñi ulkoa kysyve	Virtaranta 1973 48
12. Laulampa mie lapsellañi	Virtaranta 1973 8
13. Miepä se laulal lapsellañi	Virtaranta 1973 18
14. Issäin antoi harmaan konkarin	Rausmaa 1985 63
15. Annikki Turuisen tyttö (balladi)	Asplund 1992 9a
16. Minjan saunan lämmitti	Asplund 1992 31
17. Läksin suolle sotkemahan	SKSÄV II 2575; Asplund 1992 15a
2.1.2 Reki- tai riimilliset laulut	21
18. Kiikkulaulu	Ala-Könni 1981 140
19. Hyvää iltaa nyt kullalleis	Väänänen 1974 12
20. Polskalaulu	Ala-Könni 1978 309
21. Piirileikkilaulu Kivennavalta	Ala-Könni 1970 95
22. Kukapa se Inkerissä	Asplund 1992 90
23. Kullallensa se sammakon poikakin	Ala-könni 1978 356
24. Kukkuu, kukkuu, kaukana kukkuu	Ala-Könni 1981 155
25. Kanteletta soittava tyttö	Ala-Könni 1981 266
26. Minun kultain kaunis on	SKSÄV III 2223
27. Niputin ja naputin	Heimola 1990 57
28. Pankaa rahti liikkeelle (röntyskä)	Asplund 1992 74
29. Ei tämä tyttö	Väänänen 1974 5
30. Tän kylän ämmät	Ala-Könni 1981 260
31. Likka istui kivellä	Ala-könni 1978 252
32. Tukkipoika	Ala-könni 1981 298
33. Poijat kun raitilla ajeloo	Ala-Könni 1976 117
34. Sinisiä punasia	Ala-Könni 1981 122

35. Kun joki on syvä	Ilmonen 1988 53	33
36. Marjalunnin Jukka	Ilmonen 1988 125/Kuula 1	34
37. Mammani mielen pahootin	Ala-Könni 1976 82	34
38. Näinpä se lauleli iltaasella	Ilmonen 1988 65	35
39. Niin kauan minä tramppaan	Ilmonen 1988 67	35
40. Pappa tahtoo rikasta	SKSÄV III 3322	36
41. Syrämmestäni rakastan sua	Ala-könni 1978 384	36
42. Ylisaaren Mimmin	Ala-Könni 1976 168	38
43. Vuorenmaan Ville	Ilmonen 1988 133	39
44. Pilvet on taivahaalla	A-M Sillanpää 1982 s. 10	39
2.1.3 Pelimannimusiikki ja sen soittimet		41
45. Älä aja enää	Ala-Könni 1976 244	42
46. Färikaran Jaska	Ala-Könni 1976 225	43
47. Hanhilammin saksanpolkka	Ala-könni 1978 335	44
48. Hellalla, hellalla	Heimola 1990 36	44
49. Paimenet kaitseva lampaitansa	Rausmaa 1985 99	45
50. Tie meni sinne, tie meni tänne	Heimola 32	45
2.2 Aihepiiriltään		45
2.2.1 Myyttiset runot ja Kalevala		45
51. Iso tammi	sävel: SKSÄV IV:2 168; SKÄV IV:2 513 sanat: Kalevala Toinen runo (osia)	46
52. Hoi ukko vanha Väinämöinen	SKÄV IV:513	47
53. Lemminkäisen kosintaretki	sävel: SKSÄV IV:2 514 sanat: Kalevala Kolmastoista runo	47
2.2.2 Paimenlaulut ja paimensoittimet		48
54. Paista päivä paimenelle	sävel: SKSÄV IV:2 237 sanat: Kanteletar I 179	48
2.2.3 Lasten leikkilaulut		50
55. Tuuti lasta Tuonelahan	sävel: SKSÄV IV:2 190; SKSÄV IV:1 57 sanat: Kanteletar II 178	50
56. Hirvisillä	Rausmaa 1985 72	50
57. Voutisilla	Rausmaa 1985 81	52
2.2.4 Nuorison leikki- ja rakkauslaulut		52
58. Lintunen lenti vieraille maille	Rausmaa 1985 103	53
59. Sulle annan kukkasat	Rausmaa 1985 91	53
60. Onpa tietty tietyssäni	sävel: SKSÄV IV:2 71 SKSÄV IV:2 519 sanat Kanteletar II 31	54
61. Käynkö viikon villapäänä	sävel: SKSÄV IV:2 71 sanat: Kanteletar II 78	54
62. Ääni ei kuulu kullalleni sävel:	SKSÄV IV:2 519 (toinen puolisko) sanat: Kanteletar II 41	54
63. Iltakaijulta koriasti kuuluu	Ilmonen 1988 116	55
64. Se tie oli pitkä ja leveä	Ilmonen 1988 79	56
65. Älä sure sinä	Ilmonen 1988 106	56
2.2.5 Hääperinne		57
66. Oprin laulu	Sonninen 1967 21	57
67. Kuokkamiesten laulu	sävel: SKSÄV IV 2:738 sanat: SKVR V 2:1654	59
2.2.6 Balladit		59
68. Marketta, Materon neiti	Kádár-Kellosalo-Kukkurainen 2000 s. 30	60
69. Annukka, Turusen tyttö	Kádár-Kellosalo-Kukkurainen 2000 s. 37	61
70. Oli eräs talo	Väänänen 1974 100	61

2.2.7 Itkuperinne		62
71. Karjalan menetettyä (itkuvirsi)	Härkönen 1979 16	63
2.2.8 Kristilliset laulut		64
72. Anna maata Maariainen	sävel: SKSÄV IV:2 176 sanat: Kanteletar II 177	64
2.2.9 Tanssiperinne		64
73. Rimppa	Sonninen 1977 291	64
74. Eräs lempi	Härkönen 1979 78	65
75. Polkka	Härkönen 1979 84	65
3. Muiden kansojen kansanmusiikki		66
3.1 Suomensukuisten kansojen musiikkiperinteet – musiikillinen sukulaisuus		66
3.1 Virolainen kansanmusiikki		66
76. Uponneen veneen balladi	Tampere 1989 s. 258	67
77. Iidud-tiidud	Tampere 1989 s. (?)222	67
3.2 Saamelaisten musiikki		67
78. Joiku (1)	Aikio 1972 66	68
79. Joiku (2)	Aikio 1972 75	69
3.3 Mordvalainen kansanmusiikki - venäläinen vaikutus		69
80. Marjushka	Bojarkin 1981 10	70
81. Niityllä	Bojarkin 1981 68	71
3.4 Marilainen kansanmusiikki		72
82. Laulu kolhoosista	Vasiljev 1991 s. 261	72
83. Laulu tytöstä	Vasiljev s. 208	72
84. Lähdetäänkö tanssimaan	Vikár 1971 219	73
85. Laulu rakkaudesta	Vasiljev s 176	73
86. Kirjava kananen	Vikár 1971 126	74
87. Tyttö ja poika	Vikár 1971 148	74
3.5 Unkarilainen kansanmusiikki		75
88. Lennä, lintu, lennä	Tervonen 1988 5	75
89. Säkkipillin puhaltaja	Tervonen 1988 32	75
90. Enpä muuta taida	Tervonen 1988 27	76
91. Eipä hätää husaarilla	Tervonen 1988 46	77
3.2 Suomalaisen ja suomensukuisten kansanmusiikkien saamia vaikutuksia – musiikilliset lainat		77
3.2.1 Muinais-indoeurooppalainen hemitoninen pentatoniikka		77
92. Valkoinen kukkanen	Bojarkin 1981 19	78
93. Mehiläiseni, älä pistä	Vikár 1971 122	79
94. Äsken tulin Transilvaniasta	Bartók 1921 73	79
3.2.2 Itämeren kansojen musiikkikulttuurit		79
95. Söö, meie kirju karja	Salve 1989 13	80
96. Jōda, jōda päva	Tormis 2000 s 170	80
97. Liilee ja lailee	Tormis 2000 208-9 1	81
98. Sorja poika, sopotti	Tormis 2000 208-9	83
99. Latvialainen kansanlaulu	Stravinski: Kevään uhri	83
3.2.3 Muinaisslaavilaiset vaikutukset		83
100. Kui me kasvimme kodoje	Viidang 1995 s. 23	84
101. Averu, čo že	Poloczec 1952 116	84
102. Hanhisilla	ks. SS 115	85
103. Nize lipki	Poloczec 1952 134	85
104. Hej, zašli	Poloczec 1952 ? 102	85
105. Kuusisaari: Pieni slovakialaissarja viululle ja pianolle		86

106. Poarga romaneasca	Bartók 1913 309	91
107. Béla Bartók: Romanianaiset tanssit (osia) (EMB)		92
108. Béla Bartók: Neljä slovakialaista kansanlaulua (osia) (B ja H)		93
3.2.4 Pohjoisgermaanisets kansat (muinaisindoeurooppalaiset)		97
109. Olin orjana Virossa	SKSÄV IV:2 336	97
110. Polska efter Kettisgubben	Leisiö 1999 (Svenska låtar 1923 568)	97
111. Polska Lojosta (Lohja) suomenruotsalainen	Leisiö 1999 (FSF VI 1963 607)	97
112. Sparvpolska (Medelpad Svenska I)	Leisiö 1999 (Svenska låtar 1974 204)	98
113. Suomalainen polska	Leisiö 1999 s 262	98
114. Sibelius Tuonelan Joutsen I-II	Leisiö 1999 s 266	98
4. Muiden kansojen kansanmusiikki		99
115. Niittolaulu	(Japanilaisesta tieteellisestä kokoelmasta)	99
116. Japanilainen tuutulaulu	(tieteellisestä kokoelmasta)	99
117. Japanilainen tanssilaulu	(tieteellisestä kokoelmasta)	100
118. Norjalainen kansanlaulu	Edward Grieg: Peer Gynt (Peters)	101
119. Englantilainen kansanlaulu	Henry Purcell: Kuningas Artturi	102
Talukot		105
Lyhenteet		110
Kirjallisuus		110
Laulujen aakkosluettelo		112

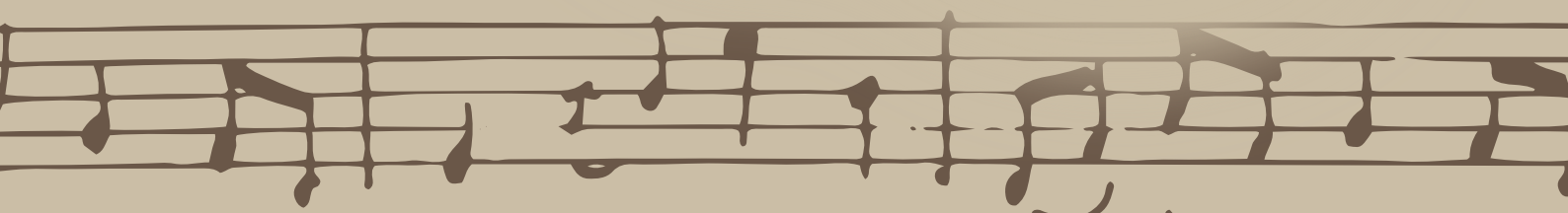
olen ketsi minä tekyn piakat ei on esla
stouu rakas. taita taita fäin

aho

tuij, et olla luo

joutuu kulkelle ni vnsikko mua

9 789949 747610